

Prof. Sven Lagerbring
İSVEÇÇENİN
TÜRKÇE İLE BENZERLİKLERİ
İsveçlilerin Türk Ataları

Hazırlayan: Abdullah Gürgün

18. yüzyılda yaşayan ve İsveç tarihi araştırmalarının kurucusu sayılan Prof. Sven Lagerbring'in bu kitabı, eski İsveç ve Türk tarihinin karanlıkta kalan gerçeklerini aydınlatıyor. Lagerbring kitabında, İsveçlilerin atalarının Türkler olduğunu İsveç masallarına, efsanelerine ve taş yazıtlara dayanarak ortaya koyuyor.

Kitapta İsveççeyle Türkçe karşılaştırılarak Türklerin ve İsveçlilerin ortak tarihsel bir kökene ve dil ortaklığına sahip olduğu gözler önüne seriliyor.

Eski İsveç masallarında, İsveççenin Viking Tanrısı Oden tarafından getirildiği ve Oden'in Tirkia (Türkler) denilen bir kabilenin önderi olduğu ilk kez bu kitapta belgeleriyle açıklanıyor.

Lagerbring'in raflarda unutulmuş kitabının, İsveç kökenli olan ve 19. yüzyılın sonlarında Türklüğe ve Müslümanlığa geçen, namı diğer "Osmanlı Vikingi" Ali Nuri Dilmeç tarafından bulunup gün ışığına çıkarılmasının öyküsü de bu kitapta ayrıca yer alıyor.

Prof. Sven Lagerbring
İSVEÇÇENİN
TÜRKÇE İLE BENZERLİKLERİ
İsveçlilerin Türk Ataları

Hazırlayan: Abdullah Gürgün

© Bu kitabın yayın hakları

Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.nindir.

Birinci Basım: Şubat 2008

Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın

Baskı: Analiz Basım Yayın

ISBN: 978-975-343-524-6

KAYNAK YAYINLARI: 512

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA

TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3

34430 Galatasaray-İstanbul

web adresi: www.kaynakyayinlari.com

e-posta: iletisim@kaynakyayinlari.com

Tel: (0212) 252 21 56-99 Faks: (0212) 249 28 92

Prof. Sven Lagerbring
İSVEÇÇENİN
TÜRKÇE İLE BENZERLİKLERİ
İsveçlilerin Türk Ataları

Çeviren ve Hazırlayan:
Abdullah Gürgün

*Değerli dostlarım
Profesör Dr. Adnan Kırıl ve
Profesör Dr. Gunnar Jarring'in anılarına...*

İÇİNDEKİLER

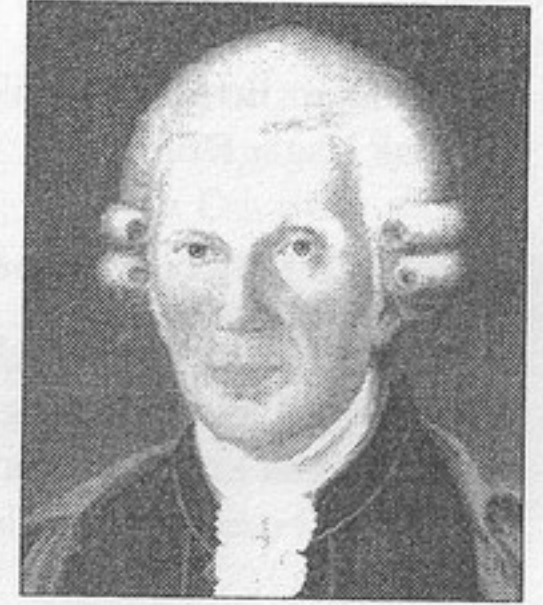
ABDULLAH GÜRGÜN'ÜN SUNUŞU	9
ALİ NURİ DİLMEÇ'İN SUNUŞU	21
İSVEÇÇE VE TÜRKÇE ARASINDA BENZERLİKLER HAKKINDA	31
EKLER VE YORUMLAR/ Abdullah Gürgün	67
İSKANDİNAV MASALLARI (SÖYLENCELERİ)	69
Bosa Masalı	70
Snorre'nin Edda'sı (Snorres Edda)	72
Ynglinge Masalı (Ynglingesagan)	78
ODEN'İN PEŞİNDE	80
AS VE GÅRD ÜZERİNE	83
İskandinavya'da Runik Yazı	92
SNORRE STURLASSON ÜZERİNE SON SÖZ	101
Snorre Sturleson Kimdi?	101
NEDEN ŞİMDİ SESSİZLİK?	102
"Köpek Türk"	102

İSVEÇLİLERLE TÜRKLERİN TEK ÇATIŞMASI: BENDER MEYDAN KAVGASI!	106
KARLSHAMN'DA TÜRKLER	111
SONSÖZ	117

ABDULLAH GÜRGÜN'ÜN SUNUŞU

Sven Lagerbring Kimdir?

Sven Lagerbring (1707-1787): Güney İsveç'te doğdu. Lund Üniversitesi'nde okudu. 1741'de Lund Akademisi sekreteri, 1742'de tarih profesörü oldu. 1748, 1755 ve 1769 yıllarında Lund Üniversitesi rektörlüğünü yürüttü ve 1769'da asalet verilerek Lagerbring adını aldı. İsveç Tarihi alanında modern eleştirel tarih araştırmasının babası sayılır. En önemli eseri, dört ciltlik İsveç İmparatorluğu Tarihi'dir (Svea Rikes Historia). İsveç Lund Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nün ilk tarih profesörüdür ve o nedenle enstitünün logosunda onun bir resmi vardır. Üniversite bahçesinde büstü dikilidir, salonlarında tabloları asılıdır.

Lagerbring tanınmış, saygın bir tarihçiydi. 24 Şubat 2007 tarihinde doğumunun 300. yılı Lund, Uppsala ve Stockholm'de kutlandı. Pek çok konuda seminerler, konferanslar düzenlendi. 300. doğum günü kutlama programı için hazırlanmış bir tanıtımda şu sözcükler göze çarpıyordu: Belgeleri inceleyerek gerçeği aramak onun parolasıydı. Kaynaklara eleştirel yaklaşmak ve gerçek bugün sonuçlara hizmet edecek, değişik bir içerik kazandı. Lagerbring için sonucu ne olursa olsun gerçeğin kendisi önemliydi. Tarih güvenilir olmalıydı. Aynı zamanda da insanı insan yapacak öğretileri elden ele ulaştırmalıydı.

Ne var ki, kutlamalar sırasında ilgimi çeken üzücü bir nokta vardı. Profesörün bu küçük kitabından ve Türkçe ile İsveççe arasındaki benzerlikler konusundaki görüşlerinden söz açan olmadı.

Lund Üniversitesi Tarih Enstitüsü'ne bu konuda herhangi bir çalışma olup olmadığını sordum. Yoktu. Ya da bilmiyorlardı. Bense zamanın en saygın kökenbilim (etimoloji) profesörü ve İsveç Bilim Akademisi üyesi olan Johan Ihre'nin, kendisine mektup yazan Sven Lagerbring'e yanıt verdiği kanısındayım. Çünkü o da Sven Lagerbring gibi İsveççe'nin Oden tarafından Kuzeye getirildiğine inanıyordu. Dahası o mektuba çok iyi bir karşılık vermiş olmalı ki, soyadı Sven Bring'e beş yıl sonra asalet unvanı ve bir ek ad verildi; artık Lager Bring idi.

İsveççe ve Türkçe Arasında Benzerlikler Kitabı

Yazıları okuyunca Stockholm'deki Kraliyet kitaplığında aldım soluğu. Ve elimle koymuş gibi buldum. Burada da şansım yaver gitmişti. Burada kitabı bulmama yardımcı olan memur, kitabın yalnız bir adet ve bu kitaplıkta bulunduğunu ve ancak burada okuyabileceğimi söyledi. Küçük bir kitapçık... 58 sayfa. Kitap 1764 yılının Ekim ayında, gotik ya da fraktur stil harflerle yazılmış. Anlamayı bırakalım, her harf ayrı bir bilmece. Üstelik içinde salt 233 yıl öncesinin İsveççe sözcükleri yoktu. O zamanın Osmanlıcası, Farsçası, Arapçası, Almancası, İngilizcesi, Latincesi, İbranicesi, Grekçesi ve İzlandacası hep bir arada kardeşçe yan yana dizilmişlerdi.

Peki ben şimdi bu işin içinden nasıl çıkacaktım?

Memurdan kitabın her sayfasının kopyasını istedim. Gerekli formu doldurup verdim. Birkaç gün sonra gelip alabileceğimi söyledi. Ben de öyle yaptım. Geri geldiğimde fotokopilerim hazır. Ücretini verdim ve sevinçle kitabımı alıp bağrıma bastım. Şimdi tarihin derinliklerine doğru yolculuk başlayacaktı. Kitabı birkaç kez gözden geçirdim, yarım yamalak anlayabildiklerimi anladım, ama bunu çevirebilmek çok zordu. Önce bu tuhaf harfleri kolayca anlayabileceğim harflere dönüştürmek gerekiyordu.

Bu konuda İsveç Radyo ve Televizyonu'nda müdürüm olan gazeteci dostum Vibeke Bolinder yardıma koştu. 58 sayfalık bilmeceyi çözebildiği kadarıyla çözdü. Ardından bunu bir de arkeolog ve mühendis dostum Björn Lindström gözden geçirdi. Sıra metni Türkçeleştirmeye geldi. Çevirebildiğim ne varsa Türkçeye çevirdim. Ve gerisini, Allah kerim deyip Kaynak Yayınları'na yolladım. Latince, Farsça bölümleri onlar çözdü. Emegi geçenlere teşekkür ediyorum.

Lapon Akrabalarımız

Türk ve İskandinav halklarının yakınlığı sandığımızdan da eskie dayanır. İskandinavya'nın yerlileri Laponlardır. Bugün de İskandinavya Yarımadası'nın kuzey bölgelerinde yaşarlar. Düne dek şamanlardı. Yoyka (Jojka) dedikleri şarkıları, Türklerin bazı tür şarkılarına oldukça benzer. Hele bazı ninnilerini, ağıtlarını Türklerinkilerden ayırmak zordur. Laponlarla Türkler görünüş olarak bugün de birbirlerine pek benzerler. Çekik gözler, yanık, esmer, az sakallı cilt gibi...

Bir Lapon

Laponya'yı üç kez gezdim. En önemli kentlerinden biri olan Jokmok'ta, doğal ilaçlarla hastaları iyileştiren ve adı "şaman"a çıkmış Henrik Kuhmunen ile tanıştım. Yıl 1985 olsa gerek. Yanımda Jokmok'ta yaşayan ve uçak fotoğrafçılığı, televizyon kameramanlığı yapan, toprağı bol olsun, sevgili arkadaşım Bilgen Tufan var. Biraz başı ağrıyor. Henrik'ten onu iyileştirmesini rica ettim. Henrik eşiyle Laponca (Lapça) bir şeyler konuştu. "İlikus" gibi bir şey söylediğini fark ettim. "O ne?" diye sordum. Ilık su demekmiş. İlikus, ılık su. Doğru mu duydum, öyle mi, yıllar sonra bunu kesin savlayamam. Ne var ki, dillerinin, Ural Altay dil ailesinden, son ekli ve ses uyumlu bir dil olduğunu biliyoruz.

İskandinavya'nın diğer eski bir halkı Finlerdir. Onların dili de Ural Altay ailesindendir. İçinde, Sine: Sen, Mine: Ben, Olla: Olmak gibi bugün de Türkçeye çok yakın olan sözcükler vardır. Türkçedeki "vay" Fince "voy (voi)" olmuştur. Türkler nasıl, vay, vay, vay diyorlarsa Finler de voy, voy, voy, derler. Fince de, son ekli ve ses uyumlu bir dildir. Finlandiya'nın ikinci büyük kentinin adı Turku'dur. Helsinki Üniversitesi'nin Fince dalındaki ilk profesörü olan ve Ural-Altay dilleri üzerine çalışmalarıyla ün yapan Matthias Alexander Castrén'in konuyla ilgili çalışmaları, bu konuda derinleşmek isteyenlere yardımcı olabilir.

İsveçli, Norveçli, İzlandalı ve Danimarkalı -Viking kökenli- halklarla yakınlığımız daha serüvenli ve ilginçtir. Bu yakınlık Oden, Odin, Voden, Woden, Wotan gibi isimlerle anılan tanrılaştırılmış öndere dayanır. Onun ve yoldaşlarının nereden geldiğine bağlıdır.

Oden'in İskandinavya'ya geldiği zaman da tartışmalıdır. Kimine göre, İsa'dan önce gelmiştir, kimine göre İsa'dan sonra üçüncü, kimine göre, beşinci kimine göre yedinci, sekizinci ya da daha sonra gelmiştir. Ancak görüş birliğine varılan bir nokta vardır ki, o da Oden'in Asyalı olması ve yanında Asyalı ve Türk yoldaşlarıyla Kuzey'e gelmiş olmasıdır.

Bu görüşün dayanakları İskandinav mitolojisi ve İzlanda masallarıdır. Daha çok da İzlandalı tarihçi, hukukçu, yönetici ve yazar Snorre Sturleson'un Edda'sı (Snore's Edda) ve Kral Masalları (Kungasagor) kitaplarına dayanılır.

Benim bu kitaba başlamamda da bir bakıma bu kitapların işlevi oldu, ama serüven daha da heyecan vericiydi. Ben yola Türk kökenli bir Viking'ten değil, Viking kökenli bir Türk'ten, Osmanlı Viking'i Ali Nuri Bey'den yola çıkmıştım. Beni heyecanlandıran şey, insanların ne denli birbirlerine yakın olduklarını, iç içe geçtiklerini gösteren bir örnekle karşı karşıya bulunmamdı.

Her zaman aklıma gelen, sorduğum ve anlatmaya çalıştığım bir konu içinde yer alan örnek Türklerle İsveçlilerin, Türkçeye İsveççenin akrabalığı ile ilgiliydi. Her zaman sorduğum soru ise şuydu: Neden biz kimiz, onlar kim?

Bu soru, işte bu kitabı gün ışığına çıkaran anahtardır. Kitap bu tür soruları sormak, sordurmak ve üzerinde düşünmek için bir araçtan başka bir şey değildir. Yoksa açıkçası beni kimin ne olduğu hiç ilgilendirmiyor. Amaç ayrı gayrılarımızı değil, ortak yönlerimizi ortaya çıkarmak, göz önüne sermektir. Aralarına nifak tohumları saçılan, birbirlerine kırdırılan, bölünüp parçalanıp yönetilen insanlar arasına köprüler kurma çabalarına omuz vermektir. Çelişki uçurumlarının derinleşmesini engelleme, karşılıklı saygı, hoşgörü ve anlayışı arttırma, insanları güzele, doğruya ve aydınlığa yöneltme çabalarına katkıda bulunabilmektir.

Kim Kimdir?

Biz ve onlar derken kimleri gösteriyoruz. Kimleri ayırıyoruz? Genleri aynı insanları mı? Kanları aynı insanları mı? Renkleri aynı insanları mı? Yurttaşlıkları aynı insanları mı? Doğdukları yer aynı olanları mı? Aynı din ya da mezhebe bağlı olanları mı? Aynı takımı tutanları mı? Aynı ülkeden olanları mı? Aynı ideolojiyi paylaşanları

mi? Sorular böyle gidiyor. Bu ayrılık o denli yaygın ki, karıkoca birbirlerinin ailelerini beğenmezlik yapabiliyor. İki kardeş ayrı aile kurduklarında birden biz-siz olabiliyor. Öte yandan ellere kız vermemek için de, kendi ailesi ya da aşireti içinden biriyle evlendirme alışkanlığı sürüyor. Bu yakınlık bazen ilginç boyutlara varıyor. Örneğin bir baba kızını, eşinin erkek kardeşine ya da eşinin kardeşinin oğluna vermiyor. Kendi kardeşinin çocuğuyla –hatta zorla– evlendiriliyor. Hani bir bakıma baba, eşi tarafını "el" olarak görüyor.

İki aile, iki köy, iki bölge, iki ülke, iki anakara birbirini aşağılayabiliyor. Ne var ki bu, gerçek yaşama karşın yapılıyor. İnsanlar, aileler, soylar, halklar, dinler, diller; her şey harmanlanıyor, birleşiyor.

Bugün İsveç'te 100'den fazla dil temsil ediliyor. Dünyanın her köşesinden, her inançtan insan bu küçük ülkede bir arada yaşıyor. Nüfusu kırk yıldır sekiz ile dokuz milyon arası değişen bu ülkeye dışardan insan gelmese nüfus azalacak, yaşam duracak. Yabancılar sayesinde rengârenk bir insan bahçesine döndü İsveç. Ne var ki, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı sona ermedi. Her yerde yine biz ve onlar var.

İki dazlak genç bir gün bana bağırdılar: "Lap jävel! (Şeytan Lappon)". Ben şöyle yanıtladım: "Lap jävel değil, Turk jävel (Türk şeytan)".

Başka bir ilginç anım: İçkili bir lokantaya girmek üzereyim, kapıdan dışarı tekme tokat bir delikanlı fırlatıldı. Ben kendisiyle ilgilen-dim, "ne oldu?" derken, daha sözümü bitirmeden, "kapa çeneni pis kara kafa" küfrünü yedim. O da benim bir Osmanlı tokadıyla karşılaştı ve anında toz oldu. İçimden ben de ona "soğan kafa" dedim.

Bu "kara kafa" sözcüğü, bütün yabancılar için kullanılan bir aşağılama sözü. Yalnız İsveç'te değil başka ülkelerde de var.

İrkçılık, yabancı düşmanlığı asıl toplumun alt kesimlerine doğru gittikçe artıyor. İşsiz güçsüzlerde en çok olmak üzere, emekçide, az gelirlide, küçük işyeri sahiplerinde, diye azalarak gidiyor. Büyük kapitalist için ırk, din, dil, ülke önemli değil. Hiç masraf etmeden

yetişmiş bir işçi onun işyerine para kazandırıyorlarsa mesele yok. İsteddiği ülkeden en ucuz malı satın alıp, malını istediği ülkeye en pahalıya satmaya çalışıyor. Atlas Copco'lar, Volvo'lar, Scania'lar, Ericsson'lar sivil yönetimlerde de Türkiye'de varlar, cunta dönemlerinde de, Ecevit zamanında da ordalar, Tayip Erdoğan döneminde de. Oralarda çalışan Türkler de 1950'li yıllardan beri İsveç'in refahına emek veriyor. İsveçli emekçiyle aynı tezgâhlarda, işyerlerinde ter döküyorlar. O zaman bu aşağılanma, ayrımcılık niye?

Tek yanıt var: Düzenlerini sürdürmek isteyenlerin birlikten korkmaları. Ve insanlar bu tuzağa düşüyorlar. Yoksa ortak yanlar daha çok. Daha iyi koşullar yaratmanın tek yolu birlikten geçiyor. Pastadan daha fazla değil daha az pay vermek isteyen de bunu engellemek istiyor. İşte onun için insanlar parçalanıyor, ülkeler parçalanıyor, araya çelişkiler sokuluyor.

1971'in Şubat ayında Avusturya'ya, Viyana'ya göçtüm. Türk, Kürt, Asur, Yunan, Ermeni, Avusturyalı vb. hep bir aradaydık. Hellas isimli bir Rum meyhanesinde buluşurduk. Marksist Leninist Öğrenciler Birliği içinde kafa dengi arkadaşlarla çalışırdık. 1974'te İsveç'e Stockholm'a göçtüm, orada da öyleydi. 1967 yılında kurulmuş olan Türk Birliği isimli bir derneğin adını, 12 Mart darbesi sonrası gelen arkadaşlar, İsveç Türkiyeliler Birliği yapmışlar. Tam o sıralar genel kurul yaptık. Orada kısa ama ilginç bir tartışma oldu. İsveç'teki en eski devrimci arkadaşımız Erol Çurmak, Kürtlerin ve Asur/Süryanilerin kendi derneklerini kurma yönüne gittiklerini söyleyerek derneğin adını yine Türk Birliği yapmayı önerdi. Buna en Kürt arkadaşımız, yazar Mahmut Baksı şiddetle karşı çıktı, böyle bir şey gerçekleşirse olayı Göçmen Dairesi'ne şikâyet edeceğini söyledi. Bu durumda Çurmak önerisini geri çekmek zorunda kaldı. Benim başkanlığında yeni bir yönetim oluşturduk. Gerçekten de baktık ki, Kürtler ve Asurlar/Süryaniler ayrı derneklerde örgütleniyorlar. Birlik olayını nasıl gerçekleştirebileceğimizi bilemiyorduk. İlk iş olarak, ilk sayısı 1 Mayıs 1974'te çıkan *Birlik* dergisini yayımla-

maya başladık. O dergiyi daha sonra, Türk İşçi Dernekleri Federasyonu kurulunca, oraya devrettik. Şimdi *Yeni Birlik* adıyla çıkıyor. O sıralarda bizim takım da Halk Birlikleri olarak örgütleniyordu. 1974 yılı kongresinde biz de derneğin adını Türkiye Halk Birliği yaptık. Yaptık da, aramızdaki Kürt arkadaşlar Kürt derneklerine akmaya devam ediyordu. Sol, 12 Eylül darbesiyle sağlam bir sağ tokat yiyince, bir süre direndik, ancak herkes çil yavrusu gibi dağılmış, kimse kalmamıştı. Kapıya kilidi takmak zorunda kaldık.

Bugün İsveç'te ilginç bir durum ortaya çıkmış durumda. Artık insanlar geldikleri ülkelere göre örgütlenmiyorlar. Etnik ya da dini ve hatta mezhepsel aidiyetlerine göre örgütleniyorlar. Türkiye, Bulgaristan, Kıbrıs, Yugoslavya, Orta Asya, Ortadoğu vb. yerlerden gelen Türkler, Türk derneklerinde Türkiye, Irak, İran, Suriye vb. ülkelerden gelen Kürtler Kürt derneklerinde; Türkiye, Irak, Suriye, Lübnan vb. ülkelerden gelen Asur/Süryaniler kendi derneklerinde örgütleniyorlar. Bunun yanı sıra, Asur dernekleri, Süryani dernekleri, Keldani dernekleri gibi örgütlenmeler de var. Alevi derneklerinin sayısı da arttı.

Özetle söylemek gerekirse bugünkü durum şu: İsveç'te insanlar, ortak sorunlarına çözümler üretmek, ülkeyi herkes için daha güzel yerlere getirmek amacıyla örgütlenmek yerine, İsveç Türkleri, İsveç Kürtleri, İsveç Asurları ve İsveç Süryanileri şeklinde gruplaştılar. Artık bazı grupların derdi "bu ülkede nasıl daha iyi yaşarız"dan çok, birbirleriyle olan çelişkilerini ortaya çıkarmak oldu. Örneğin arkada kalan 2007 yılına damgasını vuran konulardan biri, Asur/Süryanilerin her şeyi bir kıyıya bırakıp, Türklerin 1915 yılında kendilerine soykırım uyguladığının kabul edilmesi için çalışmalar yapması oldu. Asur Federasyonu, 2005 yılında, Erol Sever Araştırma İnceleme Ödülü'nü kaldırdı. Erol Sever, Asurlar üzerine önemli araştırmalar yapmış, Asurların güven ve saygısını kazanmış değerli bir yazardı. Asurlar onun anısını yaşatmak ve kendisine minnet borçlarını ödemek için böyle bir ödül koymuşlardı. Bu ödül,

kendisi Asur olmayan ama Asurlar üzerine önemli çalışma yapmış bir kişiye veriliyordu. Bu aynı zamanda Asurlarla öteki halklardan insanların birbirlerini daha iyi tanımalarına ve yakınlaşmasına hizmet edecekti. Şimdi Asurlar üzerine en iyi araştırmayı yapan bir Asura ödül veriyorlar.

Bırakalım İsveç'te 100'den fazla dili konuşanların birliğini, Türkiye'den gelenler bile birbirleriyle uğraşmaktalar. Ortak yönleri öne çıkarılıp, hoşgörü ve anlayışı güçlendirmek değil, çelişki, çatışma yaratmak, kan davası peşinde koşmak, kin gütmek ve parçalanmak yayılıyor ne yazık ki.

1990'lı yılların sonunda Viyana'da bir Asur derneğin davetlisiydim. Türkiye'de Asur halkının içinde bulunduğu zorlukları ele alan bir konuşma yaptım. Sonunda, bütün zorluklara karşın, Türkiye'ye dönmelerini, ev ve topraklarına sahip çıkmalarını önerdim.

Eşi Ermeni kendisi Asur bir dostumun evinde akşam yemeği yedik. Asurca, Kürtçe, Türkçe ve Ermenice şarkılar eşliğinde bizim hepimizin kebablarını ve mezelerini yedik ve hepimizin içkisi rakıyı içtik. Bu güzel birliktelikten, hepimiz gibi, çok mutlu olan Süryani bir dostumuz başından geçen bir anısını anlattı: İstanbul'da bir berberde tıraş oluyormuş. Söz dönmüş dolaşmış nasılsa din meselelerine gelmiş. Berber demiş ki, domuzdan post Hristiyanlardan dost olmaz. Yahu, dedi, biz de, domuzdan post, Müslümandan dost olmaz, deriz. Ne kadar da birbirimize benziyoruz.

İşte işin püf noktası burada yatıyor. Biz birbirimize benzeriz. İnsan insana benzer. Birbirimize sandığımızdan da yakınız.

Şimdi bu kitabın serüveninde buluşan üç kafa dengi adama bir bakalım:

Gazeteci Abdullah Gürgün, yani ben, 1974'ten bu yana İsveç'te yaşıyorum, Türk ve Müslüman kökenliyim, hem İsveç hem Türk yurttaşım.

Başkonsolos Ali Nuri Dilmeç, İsveç kökenli, Türk ve Müslümanlığa geçmiş değerli bir Osmanlı diplomatı, işadamı, yazar. Namı diğer, "Osmanlı Vikingi".

Profesör Sven Lagerbring, İsveçli, yaptığı çalışmalar nedeniyle kendisine asalet payesi verilmiş, Hristiyan, tarihçi yazar.

Şimdi bu üç kafadar adam, ortak serüvenleri için yola çıkabilirler...

Bir Kitabın Yazgısı

*"İki dil arasındaki benzerlikler
Değerli bir kitabın tuhaf yazgısı
Ali Nuri Dilmeç"*

Kitabın yazgısı bu sözcüklerle başladı. Sözcüklerin yazarı Ali Nuri Dilmeç, başlığın tersine, İsveç kökenli bir Türk. Serüvenli bir yaşamı var. Ali Nuri Bey'in serüvenlerini bir başka kitaba bırakıp, kendisini –bu kitaba isim babalığı yaptığı için– kısaca tanıtmakla yetineceğim.

Ali Nuri Dilmeç Kimdir?

Gustaf Nuring 1861 yılında Güney İsveç'te, Malmö kentinde doğmuş, on yedi yaşında İstanbul'a gelmiş, Tunuslu Mahmut Paşa'nın kızı Hayriye Hanım'la evlenmiş. Türk ve Müslüman olup Ali Nuri adını almış. Diplomat olmuş ve başkonsolosluğa dek yükselmiş. Rotterdam Başkonsolosu iken Abdülhamit'e başkaldırmış, *Davul* diye bir mizah gazetesi çıkarmış. Geri çağırılmış, dönmeyince 103 yıl hapis cezasına çarptırılmış, yine

dönmeyince ceza ömür boyu hapse çevrilmiş. Eşiyle birlikte Abdülhamit dönemi Osmanlı ülkesinin sorunları üzerine konferanslar vermiş. Zamanın ünlüleriyle ahbaplık etmiş. Siyonizmin babası sayılan Teodor Hertzl'in kendisine taktığı isim pek yerinde: Fraklı Osmanlı Vikingi...

1908'de Meşrutiyet'in getirdiği af sonucu İstanbul'a geri dönmüş. Çeşitli işlere girmiş, çıkmış. Kurtuluş Savaşı sırasında bir silah fabrikası olan Dilmeç'in, Mustafa Kemal kuvvetlerine silah verdiği gerekçesiyle İngilizlerle başı derde giriyor. Savaş sonrası soyadı yasasıyla, belki Almanca Dolmetsch (çevirmenlik etme) sözcüğünden de esinlenerek çok dil bilen anlamına gelen Dilmeç soyadını almış. Daha sonra da zaten tercüman yerine Dilmaç sözcüğü bulundu. Zeki, çok okumuş, çok dil bilen entelektüel biri. Daha 15 yaşında *Şark Meselesi Üzerine Bazı Düşünceler* diye kitap yazmış. Değişik dillerde 10'dan fazla kitabı var. Daha İsveç'teyken 5 bin kitaba sahip, okuma meraklısı bir genç. Yaşlılığında da değişik dillerde çeşitli gazetelere yazılar yazıyor.

Değerli Büyükelçi (Türkiye'de de diplomatlık yapmış olan), Türkolog, Profesör Dr. Gunnar Jarring'in, Ali Nuri Bey'le ilgili bir yazısını 1980'li yıllarda okumuştum. Daha sonra kendisiyle tanıştım, kendisiyle İsveç Televizyonu için yaptığım bir program nedeniyle görüştüm. Uppsala Üniversitesi'nde bir Türkçe kürsü açılması konusunda söyleştik. İlginç bir insandı. Türk dünyasına ilgisi çok genç yaşlarda başlamış ve bu nedenle kendisine arkadaşları "Turken (Türk)" adını takmışlardı. Özellikle Uygur Türkçesinin uzmanıydı. Türkiye'de diplomatlık yapmış, Atatürk ve devrimlerinin hayranı bir kişiliği vardı. Birden kaynaşmıştık. Çok ortak ilgi alanlarımız vardı.

Daha sonraları kendisine Ali Nuri Bey konusunda bir belgesel yapma fikrimi açtım, o sıra büyük bir rastlantı sonucu Ali Nuri Bey'in İsveçli bir akrabası da Jarring'e mektup yazmış ve hakkında bilgi istemiş. O zamana dek Jarring de, İsveç'teki ve Türkiye'deki

akrabalarıyla görüşmeyi başaramamış. Çok iz sürmüş, ama onlara ulaşamamış. Ne büyük bir rastlantı ki, tam ben konuyla ilgilendiğimde kendiliklerinden ortaya çıkıyorlardı. Bana onun telefonunu, adresini verdi. Ben de böylece Ali Nuri Bey'in izini sürmeye başladım. Hem İsveç'teki hem de Türkiye'deki akrabalarını buldum. Şimdi aramızda olmayan değerli dostum, Ali Nuri Bey'in torunu Profesör Dr. Adnan Kırıl (hem astronomi profesör doktoru, hem de Hititoloji doktoruydu) elindeki belge ve bilgileri benimle paylaştı. Bu belgelerin içinde Ali Nuri Bey'in Fransızca gazete yazıları da vardı. Bu yazılardan biri işte bu başlığı taşıyordu: "İSVEÇLİLERİN TÜRK KÖKENİ, İki dil arasındaki benzerlikler, Değerli bir kitabın tuhaf yazgısı, Ali Nuri Dilmeç."

Ne yazık ki, yazar kesip saklamış olduğu yazının bir köşesine, hangi gazetede ve hangi tarihte yayımlandığını yazmamıştı. Ancak Sayın Adnan Kırıl, Türkiye'de çıkan *La République* gazetesinde, 1930'lu yıllarda yayımlandığı görüşündeydi.

Bu yazıları Türkçeye çevirmek de büyük dert oldu kuşkusuz. Türkçeye çeviremeyince, değerli dostlarım çevirmen Birgitta Svedberg ile Profesör Ulla Ehrenswärd yardımına koştular, yazıları yavaş yavaş İsveççeye çevirmeye başladılar. Ben bu yazıları okuyunca heyecana kapıldım. İz sürme duygularımın nasıl coştüğünü anlatamam. Hemen yazıları Türkçeye çevirdim. Buyurun okuyun ve hak verin!..

ALİ NURİ DİLMEÇ'İN SUNUŞU

İSVEÇLİLERİN TÜRK KÖKENİ

İki dil arasındaki benzerlikler
Değerli bir kitabın tuhaf yazgısı

Çocukluğumdan beri kitapları severim. Henüz 14 yaşına basmadan oldukça büyük bir kitaplığım olmuştu. Yalnız kitapları toplamakla yetinmedim, onları okudum da.

Tarihi, dil araştırmalarını ve yazın eserlerini üstün tutardım. Türk tarihine özel bir sevdam vardı. Özellikle İsveç'le ilgili, yakın ve uzak, yeni ve eski olaylara. Bu, beni epey uzun bir zaman önce, dolambaçlı uzun bir patikaya getirdi. Bu patika da beni yükseklerde bir yaylaya ulaştırdı. Burada çok eski bir zamanda kurulan ve ortak beşğimizi koruyan bir çadır vardı...

Bir Kaynakça Bulgusu

Beni bu patikaya, 1764 yılında Lund'da basılmış olan küçücük bir kitap götürdü. Kitabın yazarı, o sıra ülkenin en ünlü üniversitesi olan Lund Üniversitesi'nde öğretmenlik yapan ve zamanın en ünlü bilim adamlarından olan Sven Bring idi. Bu, "İsveççe ve Türkçe dilleri arasındaki benzerlikler" konusunu işleyen minik bir kitapçık.

Bu kitapçığın bir öyküsü var.

Bu kitabı, Lund'da kültürlü bir adamın kitaplığı açık arttırmayla satıldığında almıştım. Bunun başlığının uyandırdığı merakı say-

mazsak kimsenin bunun gerçek değeri hakkında bir düşüncesi yoktu. O nedenle açık artırmalarda görmeye alışık olduğumuz, bulunması pek zor olan yazın eserlerinin kıskırttığı aşırı heyecan ve telaş yoktu. Açık arttırma durgun bir şekilde bitip de kitabı cebime koyduğumda, salt Uppsala Üniversitesi kitaplığında var olan örnek dışında, başka yerde bulunmayan eşsiz bir kitap edinmeyi başardığımı bilmiyordum.

Yıllar boyu bu ilginç eseri, değerini anlayabilecek dostlarıma gösterdim. Ancak şimdi aramızda olmayan Münif Paşa dışında hiçbirisi bu bilgilerin değerini anlamadı. Ancak unutmamak gerekir ki, Münif Paşa filolog idi ve –Farsça ve Arapçaya olan sevgisini açıkça vurgulasa da– her zaman öz Türkçe sözcüklerin peşinde en karmaşık yerlerde iz sürerdi. Bu zor çalışmalarda, Turan dili sözcüklerinin çok zengin bir listesini yapmış olan Şeyh Süleyman Le Boulharien'in ardından gelirdi.

Üzülerek söylemeliyim ki, Münif kendini Türkçülüğe karşı, Osmanlı yanlısı, amatör bir çalışmaya verdi. Bu küçük grup içinde yabancı diller içindeki Türkçe sözcükler konusunda tartışmalar çıkar, bunlara çok önemsiz şeyler olarak bakılırdı.

Artık Aramızdan Ayrılmış Olan M. Kolmodin

Sonraları bu kitapçık unutuldu. Ta ki, günün birinde –savaş zamanıydı– İsveç Büyükelçiliği görevlilerinden, şimdi özlediğimiz, Sayın Kolmodin ile bir konuşmamızda bu kitapçıktan söz edene dek.

Kolmodin'in ülkemiz ve dilimize ne büyük hayranlık beslediği iyi bilinir. Büyük bir aşkla Türkçe öğrenimi görmüş, yorulmak bilmeden bu dilin şekil ve ruhunun derinliklerine inmiştir.

Ona, varlığından habersiz olduğu bu kitapçıktan söz edince incelemek istediğini söyledi. Ben de severek bunu en kısa zamanda kendisine ödünç verdim. Bir süre sonra, kitabın biraz daha kendisinde kalması dileğinde bulundu. Ben de ivedi bir durum olmadığı-

nı, kendisinde kalabileceğini, gerektiğinde benim kendisinden isteyeceğimi söyledim. Öylece kaldı.

Böylece o aydın İsveçlinin kitabı Kolmodin ile birlikte Etiyopya'ya gitti. Bu değerli dostumu kaybettikten sonra, kitapseverler açısından çok değerli bu kitabıma yeniden kavuşacağımı aklımdan çıkarabilirdim. Ancak Atatürk'ün koruması ve girişimiyle başlatılan dil temizliği konusunda bazı noktalara açıklık getirmeye yardımcı olabileceğini düşündüm.

İsveç Dürüstlüğü Söylencesi

Ödünç verdiğim bu kitabı kimsenin duygularını incitmeden nasıl geri isteyebileceğim konusunu araştırmaya başladım.

Durumu İsveç'in çok değerli ve sevecen büyükelçisi M. Winter'e açıkladım. Winter kitapçığın yazgısı'yla ilgilenme dostluğunu gösterdi.

Kolmodin'in kitaplığının Uppsala'ya gönderildiğini bildirdiler. Burada üniversite kitaplığında olmayan kitaplar ayrılmış, gerisi Kolmodin'in ailesine geri verilmişti.

Bayan Kolmodin o sıra ülke içinde bir gezideydi. Kitaplık Müdürü Dr. Grape kendisiyle ilişkiye geçti ve kendisi dönünceye dek konuyla ilgilenme izni aldı. Kısa bir süre sonra Bayan Kolmodin gerçekten kitabı M. Grape'ye teslim etti. O da buradaki İsveç Büyükelçiliği'ne yolladı. M. Kolmodin'e ödünç vermemin üzerinden 20 yıl geçtikten sonra, M. Winter'in değerli yardımlarıyla kitabıma kavuştum. Kendisine çok teşekkür ederim.

Yaşasın İsveç'in dürüstlük söylencesi! Sen iyi ki, böyle mucizeler yaratmak için varsın!

Kitapçık ne ilginç bir serüven yaşadı. İsveç'ten yarım asır önce getirildi. Buradan Adis Ababa'ya gitti. Sonra tekrar ülkesine döndü ve oradan, sanki bir gezi turu tamamlarcasına, yeniden bana gönderildi.

Yazgıyı kendimiz belirleriz derler ya, bu o olmalı!

Sven Bring kitapçığını, Johan Ihre'ye gönderilen bir mektup şeklinde kaleme almış. Johan Ihre de, zamanın adalet bakanının danışmanlığını yapan önemli bir bilim adamıydı. Kendisine asalet verildikten sonra soyadı Lagerbring olan Sven Bring, dil araştırmacısından çok, tanınmış bir tarihçiydi. Dilbilimini, tarih araştırmalarının içini doldurmak ve bu alanda vardığı sonuçlara bir ağırlık kazandırmak için kullandığını savunurdu. Ama tam da bu özelliği, savını, bir dizi belge aracılığıyla teze dönüştürmesinde önemli bir ağırlık oluşturuyor.

Asyalı "Tirkier (Turkar = Türkler)"

İsveçliler Türk kökenlidir, görüşünü bir hipotez olarak değil, tarihi bir gerçeklik olarak sunuyor... Bu savı doğrulayan bir dizi vakayinameden alıntı yapıyor. Teorisini doğrulayıcı kanıtlar çıkarabilmek için gerilere, Kuzey masallarına, İskandinavya ve İzlanda mitolojilerine gidiyor.

Masallar, Viking Tanrısı Odin'in (Oden, Voden, Woden, Wotan) Asya'dan gelip, bütün Avrupa'yı, Danimarka Adaları ve Ylland'ı gezip İsveç'e yerleşen büyük bir Tirkier (Turkar = Türkler) boyunun önderi olarak tarif edilmesine uygun düşüyor. Eski İsveççenin de burada Odin ve yoldaşları tarafından yaratıldığı söyleniyor.

İskandinav mitolojisinde Odin ya da Asar (Asyalılar -A.G.) ve Asaman (Asya adamı, Asyalı -A.G.) gibi etkileyici isimlerle ortaya çıkan bu tanrılar, eski Türk kültürünün egemenliğini savunanlar için -ne büyük bir rastlantıdır ki- yeni bir belgedir. Çünkü o mükemmel İzlanda-İskandinav folkloru en özgün, atılgan destan kahramanlarını boşu boşuna bu uygarlığın taşıyıcıları olarak tanrılaş-

tırdı. Yadsınamayacak tarihi değerdeki tanık ifadeleri onları açıkça Orta Asya'daki yurtlarından göçen Türkler olarak tanımlamaktadır.

Sven Bring'in bu bağlamda alıntı yaptığı saygın tarihçiler arasında Ptolomée ve Sturleson da var.

Ptolomée, İskandinav Asyalıları (Asaman) konusunda ayrıntılara hiç girmiyor. Onların geldikleri ülkeyi Tanais'in (Don Nehri) doğusuna yerleştirmekle yetiniyor.

Sturleson, daha titiz ve ayrıntılarda daha cömert. Odin önderliğindeki Türk kabilelerin göçlerini anlatıyor. Ayrıntılara girerek onların Tyrkland'ı (Türklerin ülkesi, Türkiye, Türkiye -A.G.) terk ettiklerini söylüyor. Bu ülkenin, Kafkasların ve Hazar Denizi'nin kuzeyinin hemen hemen tamamında, Rusya ve Almanya üzerinden Hollanda, Danimarka ve İsveç'e doğru ilerlemeye hazır bir şekilde uzandığını söylüyor.

Tezin, İzlanda'daki köklerinin de İzlanda yazarlarının, Büyük İsveç'i Swithiod Hin Mikla (Karadeniz, Kafkaslar ve Hazar Denizi'nin kuzeyinde Büyük İsveç -A.G.), asıl bugünkü İsveç'i Swithiod sözcüklerini kullanarak belirtmelerinde olduğunu söylüyor.

Sven Bring, İsveçlilerin Türk kökenleri üzerinde ısrarla dururken, Odin'in kabilesinin getirdiği dilin, yani Türkçenin çok sayıda sözcükle İsveççeyi zenginleştirdiğini de söylüyor. Vardığı sonucun doğruluğunu belgelemek için de yaklaşık 200 kadar sözcük sayıyor.

Araştırılacak Bir Maden

Ama yalnız bu yorumlar bile, iki dil hakkında araştırma yapacak olanlar için ne büyük bir alan oluşturuyor. Kaynakların derinlemesine incelenmesine verilecek olan emek, ne kadar zengin bir verimi yansıtacak. İzlanda vakayinamelerinin incelenmesi, her şeyden önce, bu iki halkın dil ve ırk akrabalıklarını kesinlikle ortaya çıkarabilir.

Deyimlerle tanışıklığı olan biri için, Sven Bring tarafından sunulan sınırlı örnekler bile özetleyici oluyor. Bu zengin tarih ve dil hazinelerinin gözler önüne serilebilmesi için, İzlanda-İskandinavya tarihleri dikkatle araştırılmalı, incelenmeli ve karşılaştırılmalıdır. Böylece kitapçığın yazarının çizdiği şema tamamlanabilir. Kitapçık, içindeki sayısız kaynakla bu çalışmada bize yol gösterici olabilir.

Bring yorumlarında, tartışma üstünlüğü ve cesaretle sunduğu saptamalarla insanı şaşırtıyor. Farsların İskitlere dayandığı, dolayısıyla onların da büyük Türk ailesinin içinde yer aldığı tezini düşünüyorum. Bu tezi güçlendirmek için, Pline ve Ammien Marcelin'in tanıklıklarına başvuruyor.

Buradan, Farsçanın zengin bir Türkçe katkısını özümlediği sonucunu çıkarmak için, çok zeki olmaya gerek yok. Bir yandan da Bring, İran'ın pek çok kez Türk işgaline uğradığı ve Türk egemenliğine girdiğini göz önüne alıyor. Farsçanın bu şekilde, sürekli olarak Türkçe sözcüklerle zenginleştirilmiş olduğunu, bu nedenle de Farsçayı Türkçenin bir lehçesi olarak nitelemenin akla yatkın olabileceğini düşünüyor.

Bring, o zamanki, "Osmanlı Türkçesi" adını verdiği dille karşılaştırıldığında, Farsça ile İsveççe arasında daha çok benzerlikler bulunmasını, tam da Farsçanın Türkçenin daha eski bir lehçesi olmasına bağlıyor.

Bring bir yandan da, İsveççeye Yunancanın yok denecek kadar az bulaştığını vurguluyor. Bunun nedenini İsveçlilerle Yunanlılar arasındaki ilişkilerin çok düşük düzeyde olmasına bağlıyor. Zengin İsveçlilerin, daha sonraları Paris'e gittikleri gibi, 900'lü, 1000'li yıllarda da MYKLAGÅRD'a (İstanbul) gezi yaptıklarını ve geri dönerken getirdikleri birkaç Yunanca sözcüğün İsveççeye sızdığını belirtiyor.

Buna karşılık, savlarını güçlendiren alıntılar yaparak, İsveç'in ilk yerlilerinin Finler olduğunu belirtiyor. İsveççe dilinin zorunlu

olarak onların dilinden çok sayıda sözcüğü koruduğunu anımsatıyor. Fince de Türkçe ile aynı köklere bağlıdır ve Türkçenin bir lehçesidir. O nedenle, Türkçe kökenli çok sayıda sözcükle kaynaşıp harmanlanmıştır.

Bu ilginç kitapçığı okuyunca, bu yol gösterici ipuçları yardımıyla ortaya çıkarılabilecek dil ve tarih hazinelerinin düşünüyordum.

Diğer Kuzey dilleri gibi Eski İsveççede de kesinlikle Türkçe kökenli çok sayıda deyim ve anlatım var. İskandinavya'nın eski yazılarında da kuşkusuz Türkçe deyimlerin yayılıp yerleşmesine izin veren yönergeler var. Şunu da unutmadan söyleyelim ki, Finlandiya'nın Åbo kentinin Fin dilindeki adı TURKU'dur.

İsveççe ve Türkçe dilleri arasındaki benzerlik

hakkında

Bakanlık Müsteşarı

ve

Şovalye Bay

Johan Ihre'ye

mektup

Basım ruhsatı

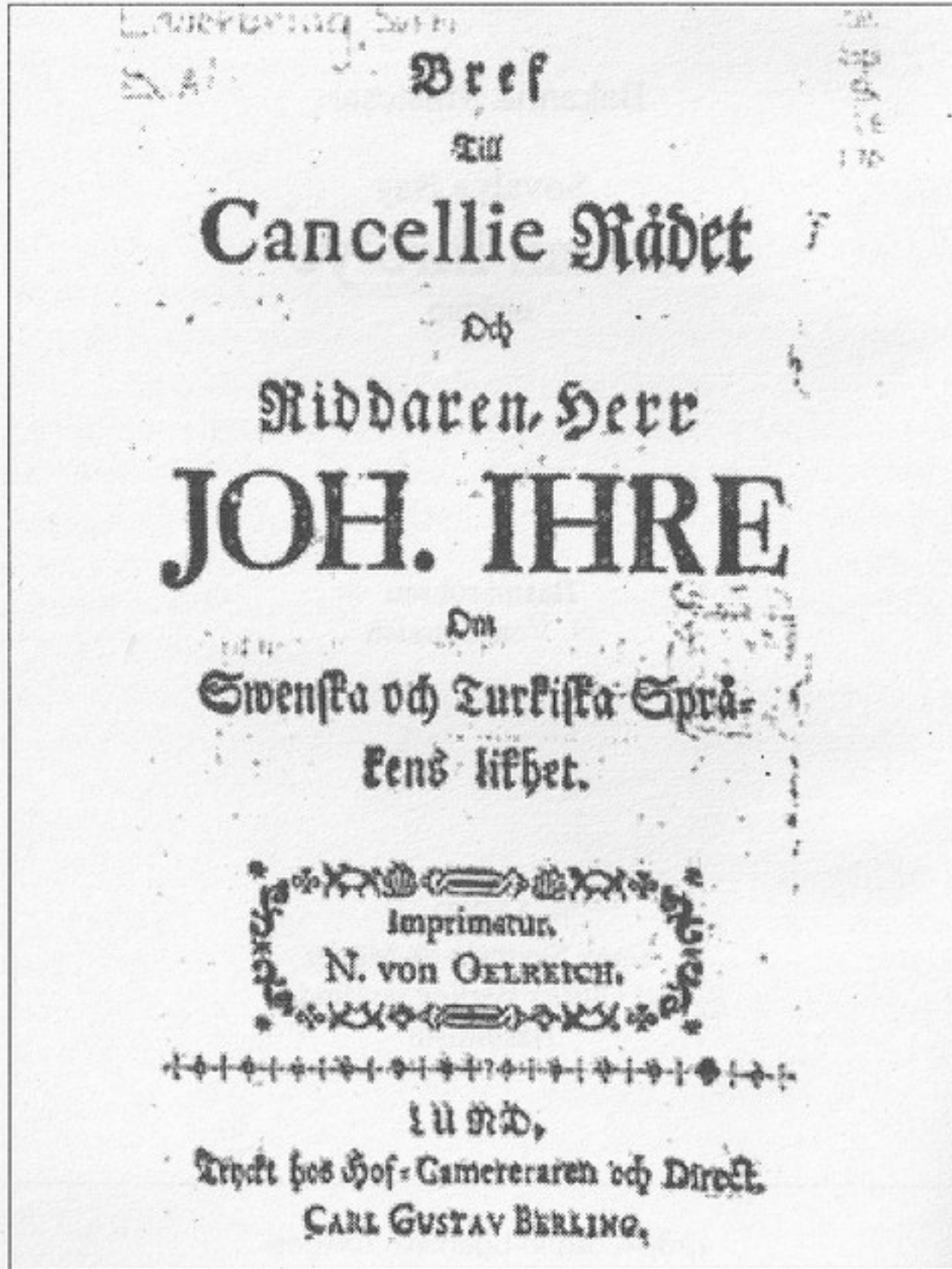
N. Von Oelreich

LUND

Saray Saymanı ve Müdür
Carl Gustav Berling tarafından
Basılmıştır

Kitabın özgün basımının Türkçesi.

İsveç'in ilk tarih profesörü Sven Lagerbring'in ilginç kitabının
özgün kapağı ve devamında metni.

İSVEÇÇE VE TÜRKÇE ARASINDA BENZERLİKLER HAKKINDA

Sayın Beyefendi,

İsveççe ve Türkçe dilleri arasındaki benzerlikler konulu bu küçük araştırmamın doğruluğunu gözden geçirmeniz için izninizle size sunuyorum. Üzerinde durduğum konuları, daha üstün sezi ve beceri olasılığı bulunmayan başka ellere sunmam mümkün değildi. Hemen baştan, siz sayın beyefendiden ve başkalarından, benim çalışmalarımı ve yaptıklarımı yazma zorunluluğu duymamaları dileğinde bulunmak istiyorum. Her zaman πολυπδαμων (?) olarak görülmek ya da çok yönlü olmaktan (ikiyüzlü olmaktan? -A.G.) korkuyordum. Tam tersine, ben hep inandım ki, insan, amaçları doğrultusunda da katekeslere (ilmi haller: Protestanlığın babası Martin Lüter'in ayetleri -A.G.) uygun yaşamalı ve işini hatasız yapmaya gayret etmelidir. Ancak kendimi aldatmadan söylemeliyim ki, bu satırları yazmaya başlamamla büyük bir sorumluluk altına giriyorum. Rahatlıkla ve açıkça söyleyebilirim ki, bütün bu araştırmanın amacı İsveç tarihi içinde aramalar yapmaktır ve bu nedenle de pek çok yönden sorumluluk taşıyorum.

§ II

İsveççenin Avrupa'daki orijinal dillerden ya da ana dillerden biri olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. İsveççe derken salt günlük

kullandığımız İsveççeyi değil, İsveç'te, Danimarka'da, İzlanda'da, Kuzey Almanya'da ve İngiltere'de kullanılan eski dili de kastediyorum. Bu çalışmada bütün bu diller de dikkate alınacak. Ancak çok geniş bir alana yayılmanın, çalışmanın kapsamını da aşırı büyüteceğini göz önüne alarak, dikkatimi asıl, daha yeni ve daha eski İsveççe üzerine vereceğim. İsveççenin orijinal bir dil olduğunu söylerken hiçbir şekilde başka dillerle karışmadığını söylemek istemiyorum. Böyle bir sav çocukça olur, tersi pek çok kişi tarafından ispatlanmıştır. Genç Olof Rudbeck, Specimen Ufus Linguae Goth El kanalıyla İsveççenin İbranice ile uygunluklarını ortaya koymuştur. Brenner, Fincenin İsveççeye bolca karıştığını uzun zaman anımsatmıştır. (Bkz. E. Benzel'in taslağı t: Sv.h 17. s.) Peringskiöld'ün Beyaz Teodor'daki notları: Regis, İsveççe ile ortaklığı olan çok sayıda Grekçe sözcüğü sundu. E. Benzel, Fabian Törnel denetiminde hazırladığı *Perculum Runicum*'unda daha uzun bir liste sunuyor. Ve yakın zamanda Bay Cr. Ve Rid. Ulphia'daki önsözde ve 1762'deki bir programda dil uyumu kanalıyla Greklerle İsveçliler arasındaki akrabalığını ortaya koydu. Latincenin bize güzel bir zenginlik kattığını herkes bir parça bilir. Ve yine bilim ve sanat dallarının bizim topraklarımıza akışıyla gelen birçok yabancı sözcüğün farkında bile olmadığımız da bilinen bir durumdur.

§ III

Tarihin yardımıyla bu karışımın belirli nedenlerini sunabiliriz. Roack ve eski ruhani reislerin İbranice ya da onun bir lehçesini konuştuklarını bildiğimiz zaman, Roack'tan sonra gelenlerin eski dil-den pek çok sözcük ve deyiş korudukları açıkça anlaşılır. Bunların çoğu, büyük bir bölümü uzun zaman ve başka nedenlerin etkisiyle unutulup gitmiştir. Çin tarihine dayanarak, en eski atalarımız konusunda Lucif'in tanıklığını zayıflatmak isteyenler, bu Çin kaynaklarına, vardıkları sonuçlardan daha fazla değer veriyorlar. Onların en

eski tarih yazarları, İsa'nın doğuşundan 500 yıl önceki zamanları yaşamamışlardı. Kuşkusuz onlar da oldukça eskiler, ama Musa'yla karşılaştırıldıklarında onun belgelerini çürütebilecek kadar değil. Deguignes'in, Lettre Aux Auteurs Du Journal Des Savans, 1747'si ile karşılaştırınız. Sundin Noregur'dan, bilebildiğimiz kadarıyla İsveç'in en eski kurucularının Finler olduğunu öğreniyoruz. O bakımdan modern Fincenin dil içinde korunması şaşırtıcı değildir. Bizim İsveçli ilk yerleşimcilerin Greklerle özel bir ortaklıkları olmamıştır. Ancak 10. ve 11. yüzyıllarda ve hatta daha da sonraları Miklagoard (İstanbul) ya da Constantinopel, bizim gençliğimiz ve sonrasındaki Paris gibiydi. Bu temelde, İsveçlilere Grekçenin nasıl ulaştığını kavrayabiliriz. Latince bizim bölgelerimize rahiplerle ve Hristiyanlıkla geldi.

§ IV

Bu sonuçları kabullenenler, Türkçenin de, az ya da çok, İsveççe ile karıştığını öne sürersem, bunu mantıksız bulmasınlar. Eski masallarımızda Eski İsveççenin Odin (Oden, Woden) tarafından getirildiği anlatılır. Oden, Herwarar masalının 1. bölümünde Tirkia (Türkler) ve Asiemaen (Asyalılar, Asyalı adamlar) olarak tanıtılan büyük bir kitlenin önderiydi. Are Frode de aynı öyküyü anlatır. Burada açıkladığı soy ağacında, Oden'in oğlunun adının Yngve Tirkia Kongr. ve Sturleson, Ynglinge masalı 5. bölümünde, Oden'in, çok mülkünün bulunduğu Tyrkland'dan (Türkiye -A.G.) yolculuğunu ayrıntılarıyla anlatır. Türkler çok uzun zamanlardan beri Hazar Denizi'nin ve Kafkas Dağları'nın kuzeylerinde çok geniş topraklara sahiptiler. Asa'ların (Asya adamları-Asyalılar) nerede oturduklarını belgelemeye gerek yok. Ptelemaeus onları bu bölgelere, Don Nehri'nin (Eski İsveççe: Tanais) doğusuna koyuyor. Bunu Sturleson da doğruluyor. Oden ve onun geldiği yer konusunda Latin yazarlardan bilgi aldığına dair bir veri bulunmuyor. Bütün Türkler diğer pek

çok akraba halklar gibi göçebeydiler. Büyük bir olasılıkla, o nedenle "gezgin" anlamındaki İbranice schut (Latince: Vagari) sözcüğünden esinlenilerek schyther (İskitler) olarak anılmışlardır. Buna bağlı olarak da bütün ülkeye Grekler ve Romalılar tarafından Scythia (İskitya) adı verilmiştir. İzlanda yazılarında da bizim atalarımızın kendi küçük ülkelerine Svithiod denirken, bundan farklı olarak oraya Svithiod hin mikla ya da Stora Sverige (Büyük İsveç) deniyordu. Oden /Almanya üzerinden yola çıktı ve önce Almanya'da durdu. Oradan Holstein üzerinden Danimarka'ya geçti ve İsveç'te durdu. Nihayet bu uzun yolculuklarının sonuna geldi. Buralara birer oğlunu kral olarak bıraktı ve yanlarına beraberindekilerden büyük gruplar verdi. Bu, Sturleson'un kendi anlatısıdır ve neden Almanca, Danca ve İsveççenin temelde aynı dil oldukları konusunda tam bir neden sunar. İngilterelilerin ataları Anglosaksonların kökeni de aynı şekilde Oden'e uzanır. Onların dilleri de, aynı Türklerin ve Asyalıların dilinin bir dalıdır. Durhamlı Rahip Simeon, Simeon Dunelmensis, aynı yerlerden Schlesvig'e Oden'in Sceaf isimli 9 kuşak gerisinden atası zamanında bir göç olduğunu inanılır bir şekilde anlatıyor, ama bu olağanüstü efsanevi bir konu. Troysden Hift. Angl. Scr. T. i. Björner ve başkalarının, Oden'in beraberinde o kadar çok kalabalık bir halk getirmediği görüşünde olduklarını biliyorum. Onun gelişyle dil de değişebilecekti. Ancak Sturleson bize bambaşka bir kavram veriyor. Onun anlatımına göre, Oden yanına ülkenin bütün kayıtlarını ya da yüksek hâkimleri almıştı ve bu şekilde çok sayıda erkek halkı götürmüştü. Kuşkusuz, bu kez de aynı şekilde daha sonraki diğer İskit göçlerinde olduğu gibi hareket etmişlerdi.

§ V

Bizim atalarımız Oden'in yoldaşları Türklerdir. Bu konuda elimizde yeterli belge var. Onları Traklar ya da Getler olarak göster-

mek isteyenler var. Böyle düşünebilirler. Eleştirme gereği duymuyorum. Tersine, kişisel olarak, bu açıklanan tanıklıklara güveniyorum. Benim vardığım sonuçlar değişmiyor. Çünkü bunlar da aslında Türklerle bir serüveni olan halklardır. Dürüst ve hatta asil kişilerin de, liderlerimiz rahatlıkla, atalarımızı Türkler ve Göçerler* olarak göstermelerine öfke duyduklarını duydum. Onlar bu kökeni yeterince şerefli bulmuyorlar. Bir tarihçinin en önde gelen rehberi ve amacı gerçektir: Bu şekilde onur kazanmak çok daha iyidir. Kendini ve yandaşlarını yalanlarla kandırmak, işte bu tuhaf bir şerefsizliktir. Bir de, kim Türklerin öteki halklardan daha az şerefli bir halk olduğunu söyleyebilir? Eğer şeref sağlayan koşullar olarak zaferler ve ülke fetihleri görülüyorsa ki, olan kabaca bu, Türkler ve Tatarlar kadar bu koşulları yerine getiren fazla halk yoktur. Çin bir Tatar eyaleti, bütün Asya, Arabistan, belki istisna olarak, Türklerin silahları karşısında eğildi. Hatta Roma, evet hemen bütün Avrupa Hunlar ve Tatarların önünde titredi. Uzun zaman karanlık ve bilgisizlik içinde yalpaladığımız bir gerçektir. Diğer halklar da kendi barbar dönemlerini yaşadılar. Öte yandan bizim atalarımızın ne oldukları da bizi çok az ilgilendiriyor, yeter ki, biz kendimiz şerefli ve saygıdeğer olalım. Romalılara gösterilen hayranlık oldukça kuşkuludur. Onların ataları soyguncu ve zalimdirler. Eski alışkanlıklarından ve Oden, Romulus, Bellerophon ve Indatyrse'den hâlâ coşabiliyorsa, tam da acemi olarak gelip, acemi olarak kalmışlar demektir. Onur verici olup olmadığı endişesi olmadan söyleyelim, Oden ve yanındakiler Türktüler.

* Tattare: Tatar sözcüğünden esinlenilerek kullanıldığı sanılıyor. İsveç'te eskiden göçer, gezgin halka verilen aşağılayıcı ad. Bunlar, kimine göre Tatar kökenliler, kimine göre Çingene kökenliler, kimine göre Almanya'dan ya da Rusya'dan gelen askerler, kimine göre işsiz güçsüz dolaşan, değişik kökenlerden sosyal bir grup. -A.G.

Bu tümceyi olduğu gibi kabulleniyorsak ya da hiç değilse mümkün görüyorsak, bunun sonucu olarak İsveçcede Türkçe ile benzerlikler görmemiz kaçınılmazdır. Bugünkü Türkçenin Arapça ve Farsça ile karışık olduğunu biliyoruz. Bunu herkes kabul ediyor. Türkler Araplardan harflerini, dinlerini, pek çok sözcük ve deyimlerini aldılar. Türkler, pek çok ülkenin sahibiydiler ve hâlâ da öyleler. Araplara egemendiler. O nedenle bu sözcüklerin alınmış olması açıklanabilir. Aynı şekilde Arapların Türklerden pek çok sözcük almaları da doğaldır. Ayrıca bu karışmalar olmadan da her iki dilde bulunan sözcükler vardı. İsveççeye girmiş bir sözcüğe Arapça bir yazıda rastlasak bile, Türkçe ya da Arapça olduğu konusunda kuşkuya düşebiliriz. İran uzun zaman yabancıların egemenliği altında kaldı. O nedenle nelerin hangi eski dillerin kalıntıları olduğunu bilmek olanaksız (Latince ve Grekçe resmi yazılarda serpişmiş bulunan sözcükler Gu. Burton tarafından), ama şimdi Farsça dili dediğimizde İncil'in Farsça çevirisinde ve Fars resmi yazılarında kullanılan ağzı ve lehçeyi söz konusu ediyoruz. Bunların büyük bölümü MS 1000 yıllarında Selçuk ve oğulları zamanında, İran'a Türklerin aktığı zamanlarda kaleme alınmış ve yazılmıştı. Ve ülke beş yüz yıl Türk ve Tatar egemenliği altında kaldı. Buradan yola çıkarak bu Farsçada en eski kaynak olarak Farsça değil, Arapça, Türkçe ve Tatarca bulunabilir. Konumuz da budur, bununla ilgilidir. Schleswig Holstein egemenliğinde kaldığı kısa bir sürede neredeyse tamamen vahşileşmişti. Neden? Ve Br. Walton, Biblia Polyglotta (c.16. 101) eserinin önsözünde Farsça sözcüklerin büyük bir bölümünün ya Arapça ya da Türkçe olduğunu söylüyor. Daha eski ya da 1000'li yıllarda yazılmış Farsça yazılar bulunduğunu da yadsımıyorum. Yine de Perslerin, çok eski zamanlardan beri, Arapların Türk olarak adlandırdıkları İskitlerle ortak yanları olmuştur. Ammianus Marcellinus, Perslerin kökeninin Gotlar olduğunu öne sürece kadar ileri gidiyor. "Unde

etiam persaequi frunt originitus. Scythae, pugiandi funt peritiffimi" diyor (L 31. c. 6). Ve Plinius bu söylemden yola çıkarak aynı şekilde görüş bildiriyor (LVI. c. 17). "*Pesae Scythas Sacas in universum appellavere, a proxima gente, antiqui Aramaeos, Scythae ipfi Perfas Chorfaros, & Caucasum montem Graucafum.*" Ve onun bunu tasdik etmesi, Gotların Persleri, Türk ve Tatar olduklarına kuşku bulunmayan Hazarların soyundan olarak gördüklerini ortaya koyuyor. Ammianus Marcellinus anlatmaya devam ediyor ve Gotların onun zamanında İran sınırları içinde yaşadıklarını söylüyor (L. 23. c. 27): "*Circa defectus & crepinides montium, quos Imauos & Tapurios vocant, Scythae funt intra Persikos fines.*" Eski İskitlerin İran'a saldırıları, Perslerle savaşları ve onlara egemen olmaları Herodot, Ctefi-as ve başkaları tarafından anlatılır. Arap yazarlarından da biliyoruz ki, İran sık sık Tatar ve Türk egemenliğine geçmiştir ve Türk komşularınca hep tehdit edilmiştir. Oğuz Han'ın fethettiği ülkeler arasında, İran'ı ve başka bazı ülkeleri kattığı, İncil'in Farsça çevirisinde de yer almaktadır. Türkistan'daki Türklerin kralı Afrasiab aynı zamanda neredeyse İran'ın bütününün de sahibiydi. Öteki Kayaniler (Kayanlar) de zor direniyorlardı. Oğlunun annesi Türk olan Kaykosru (Caicosru) da Türklerle sürekli savaş halindeydi. Türkler Lohrâsp Kaykosru'nun veliahdını tahttan indirdiler. Onun yerine tahta Ristasp'ı geçirdiler ve Ristasp'ın yönetimi sırasında bütün İran'ı ele geçirdiler. (Bkz. Historie Gen. Des Tatars ve Herbelot, Biblioteque Orientale, bu bayların isimleri.) Arap tarihçileri kraliyet zamanlarında yanlış olsalar bile anlattıkları geçerlidir. Çünkü Grek ve Romalıların bu çok uzaktaki olaylar hakkında anlattıkları oldukça sınırlı. Grek ve Romalılar o savaşlara da karışmamışlardır. Ve Araplara eski zamanlar için ne kadar inanılabilirse, Greklere ve Romalılara da daha yakın zamanlar için o denli güven duyulabilir. Onların tanıklıklarına göre, Türkler 440 yılında Behram-ı Gur önderliğinde İran'a girdiler. 550 yılında Maverâünnehir'i aldılar. 619'da İran'ın büyük bir bölümü boyun eğdi. Son Sasani kralı Araplar tarafından

652 yılında kovulunca Türkler doğu ve kuzey bölgelerine girdiler. (Bkz. Deguignes, Historie G. Des Huns T. 2.) İşte İran böyle Türkler tarafından baskı altında tutulmuştu. O nedenle bence, Farsçayı Türkçenin bir lehçesi olarak düşünme nedenimiz vardır. Eğer Farsça dili, Arapların yönettiği kısa zamanda Arapça ile dolmuşsa, bütün bu değindiğimiz alt üst oluşlar sırasında Türkçe kim bilir ne kadar çok karışmıştır. Farsça dilinin Türkçeyle benzerlikleri ve yakınlıkları çok belirgindir. Lipsius, yazdığı mektuplarda, (cent. 3, mekt. 44) pek çok Farsça sözcük kullanarak bu dillere pek yaklaşmıştır. Joh. Grawius Farsça Gramatik eserinde uzun bir liste vermiştir. Olearius İran seyahatnamesinde diğerlerinden ayrı anımsatmalarda bulunmuştur. Pfeiffer'in Critica Sacra'sıyla karşılaştı (c.10, §7). Bocherd, Phaleg'de (L.4, c.10). bu benzerliklere şaşıırıyorsa neden şöyle diyor: "*Tamen rei propondae tot exempla congeruntur, ut ab invitis paerne fidem extorquent.*" Farsça dilinin İsveççe ile benzerliğine Ludius Zamolxi de (s.195) değinmiştir. Ol. Celsius da *De Convenientia Linguae Persicae cum Gothica* tezinde aynı şeyleri öne sürmüştür. Çok kişi uygunluklar bulduysa da Walton Biblia Plyglotta'ya yazdığı ön-sözde (s.101.) bunun nedenlerini anlayamıyor, ama İngilizce ve Farsçadan birçok sözcük göstererek aynı yönde görüş bildiriyor. "*Quomodo vero utrique, Germani § Angli, in tanta locorum intercapidine voces cum Persis communes hebuerint, haud facile quisquam capiet, cum nulla extent historiarum monumenta, de aliquo inter has gentes commercio, necdecolonis ab una in alteram misis.*" Verilen bu nedenden sonra İran'dan Almanya'ya ya da İsveç'e ya da tersine buradan İran'a koloniler kurulmadı –Karadeniz kıyılarına gidenleri saymazsak– ama bir ve aynı halk, Türkler, İran'a da, İsveç'e de, Almanya'ya da büyük halk grupları bıraktılar. O halde dillerin aşağı yukarı uyuşması konusunda aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu anımsatmaları kabullenirsek, neden Türkçenin eski bir lehçesi olan Farsçanın İsveççe üzerinde Osmanlı Türkçesinden daha belirgin izlerinin olduğu anlaşılır.

Dördüncü paragrafta belirttiğimiz anımsatmalara ağırlık verenler Türkçe ile İsveççe arasında mutlaka bir benzerlik olmasının gerektiğini, buna bizim tarihi atalarımızın tanık olduğunu düşüneceklerdir. Şimdi geriye, her iki dilin karşılaştırılarak bu benzerliğin hayal ürünü değil gerçek olduğunu ispatlamak kaldı. Ama serüvenimize başlarken ve karşılaştırmaya girmeden şu anımsatmaları temele koyalım.

1. Abartıdan kaçınmak için, birbirleriyle benzerlikleri olduğu söylenebilecek sözcüklerin harf ve anlam bakımından uyum içinde olmalarına bakmak gerekir. Yoksa Latince sözcük confufu, Türkçe gübre böceği anlamındaki, chunfus(?) ve Çinlilerin Confusius, Perslerin dochterinne, bakire ile bizim çok kullandığımız doctorinna ve Bacchus ile backe tek ve aynı sözcükler olması gerekirdi. Vb, vb.

2. Baş sessiz harfler aynıysa, sesli harfler sözcüğün anlamında değişiklik yapsa da, uygunlukları çok fazla sorgulanmaz, o halde değişmiş olsalar da "officio"nun "facio"dan türemiş olduğunu söylemek hata olmaz. Bu uyarı aslında Türkçe ve Arapça için daha seyrek durumlarda geçerlidir. Bu halklar, diğer uluslar kadar sese sahip oldukları halde, seslilerini duyurmak için üçten fazla şekil kullanmazlar. Türklerin "ustun (üstün? -A.G.)" ve Arapların "paha-ta" sözcükleri e, a, ya da ae (İskandinav dillerinde a ile e arası bir ses -A.G.) şeklinde telaffuz edilir. "Esre" ve "kesre" e ya da u (İsveçcede ü sesi -A.G.), uttru ve dama o (İsveçcede u sesi -A.G.), y (İsveçcede uzun üüüv diye bir ses -A.G.), ve u (ü). Araplar olasılıkla daha fazla şekle gerek görmemişler, sonradan değişik lehçelerin aynı sözcüğü başka bir sesliyle dillendirmişlerdir.

3. Sessizler d ve t, k ve g, b ve p, f ve v, f ve b, sözcüklerin doğası değişmeden birbirlerine karışırlar. O nedenle k harfi hem g hem k, b harfi hem b hem p, d (D'ye benzer bir harf -A.G.) zaman, zaman d, zaman zaman t, canımızın istediği gibi bir öyle bir böyle. F'nin, v'ye yakınlığını liv ve leva sözcüklerinde açıkça görebiliriz. Bütün

bunları bizim Doğu dillerinde görebiliriz. Çünkü Türkçede de bu şekilde nerdeyse canın istediği gibi değiştirebilirsin. Farsçada da "be" ve "vau", "pe" ve "fe", "de" ve "da", "fe" ile "vau", ve "be", "sin" ile "schin (şin -A.G.)" vb. Bkz. Meninski Gram Turc. c.7.

4. Kölece sınırlandırmalar sözcüğün anlam ve doğasını değiştirmez. Lesen (Almanca "okumak" A.G.) ve laesa (Läsa: İsveççe "okumak" -A.G.), stehen (Almanca "ayakta durmak" -A.G.) ve stao (Stå: İsveççe "ayakta durmak" -A.G.) vb. son ekleri ne olursa olsun aynı sözcüklerdir.

5. Türklerde ve Araplarda se, zal, ze, schin (şin -A.G.), zad, sad ve zy gibi çok sayıda tıslayan ses olmasına karşın, bizde salt s ve z var. Schin (şin - "ş" sesi -A.G.) bizde sk, Almanlarda ise sch ile karşılık buluyor. Ne var ki, biz de başka ulusların sk ile yazıp söylediği sözcükleri olağan bir şekilde kullanabiliyoruz. Örneğin İsveççe "slav" böyle bir sözcüktür. İtalyanların "schiavo" ve Fransızların "esclave" sözcükleriyle aynıdır.

Bunun gibi pek çok etimolojik kurallar öne sürülebilir, ama uzun ve tuhaf benzerliklerle burayı daha fazla doldurup okuyucuyu sıkmak istemiyorum. Bu öğretiler herkesçe onanmış olsaydı, aşırı hüner gösterme zorunluluğuyla bu kadar şeyi öne sürmekten kurtulur, anımsatmalarımızı yapmayabilirdim. Şimdi böylece sözcüklerin karşılaştırmalarına geçebiliriz. Sözcüklerin söylenişleri ve açıklamalarını Viyana Kraliyet sarayının usta Türkçe tercümanı olan Meninski'nin bilirkişiliği yardımıyla ele alacağız. Bu nedenle kimse, benim sözcüklerin anlamını Meninski'nin Türkçe sözcüklere verdiği anlamlardan (ve bunların Thefaurus linguarum orientali-um'undan) yana değiştireceğim kuşkusuna kapılmasın. Burada olduğu gibi, temelde onların Türkçe, Arapça ya da Farsça olduklarına bakmadan, aynı Türklerin kullandığı şekilde sunacağım. Daha önceden de belirtilmesi gereken bir konuya işaret edeyim; bazı sözcükler İbranice kökenli oldukları için dışarıda bırakılmışlardır.

Okuyucunun hangi sözcüğün hangi dile ait olduğunu görebilmesi için, Türkçe sözlerin önüne "T", Arapçaların önüne "A", Farsçaların önüne "F" konmuştur. Sözcükleri şark karakterleriyle yazsak belki daha öğretici bir görüntü kazanırlardı, ama Arapça kullanma olanağımız yok. İbranice kullanmak, Pfeiffer'in Critica Sacra ve daha başka yerlerde de söylediği gibi, gereksiz. Çünkü İbranilerin Türkler kadar harfi yok. O nedenle de Türkçe sözcükleri bunlarla tam olarak dile getiremeyiz.

§ VIII

Daha önce söylediğimiz gibi, Oden ve kitlesi Türkler idiyeler günlük olarak kullanılan sözcüklerde benzerlik olması gerekir. Bunlar chuda, choda F, T, deus, deminus, gud ya da eskiden yazıldığı şekliyle god gibi sözcüklerde görülüyor.

Chan. F. T. Herus, Rex, Imperator, Kung. Bu sözcüğün eskiden de, şimdi de yazılış şekli, kung ya da konung. O nedenle "ung" ya da "ing" gibi son ekler almasına gerek yok. Bu konuda Sperling de Nomine Regio endişeliydi.

Peder (Far.) / Pater / Fader

Mader (Far.) / Mater / Moder

Burader (Far.) / Frater / Brader

Docht (Far.) / Tochter / Filia / Dotter

Aekar (Ar.) / Fundus / Ager / Bona immobilia / Åter

Kas (Tr.) / Anfer / Gâs

Fullu / Pullus equinus / Föl / Fåle

Kule (Far., Tr.) / Vertex montis / kule

(Skåne'deki Kulleberg tepesi uzaktan görünen)

Sanırım sözcükleri alfabe sırasıyla saymak daha uygun olacak.

A*

In vulgari fermone Turcicio faepe adhibetur pro, utique, ja

Atta (Tr.) / Pater (baba, ata) / Fader / Atta i Ulphila ve dahası / Ätt, släkt

Aadlu (adlı-soylu) (Tr.) / Nomen habens, celebris / Ädel, adel

Bu sözcük Elif. et ile Arap sözcükleri gibi yazılır.

Adel, justus, aequus buraya getirilir. En azından asiller böyle olur.

Bu aejin ile yazılır.

Aer (Tr.) / Vir (erkek) / Er. (Alm.) / Han

Aerlik. (Tr.) / Virilitas (cesaret) / Ärlighet, karlaktighet

Asch (Tr.) / (yemek) (Far.) / Cibus, essen (Alm.) / Äta

Aw (Far.) / (su) / Aqua (su) / Å

B

Baghyr (Tr.) / Latus pectus (açık bağır) / Bog

Bad (Far.) / Malus (fena-kötü) / Bad (İng.) Aynı anlamda

Badter (Far.) / Pejor / "bad"ın Comparativus'u (mukayeseli) / Bader (daha kötü)

Balta (Tr.) / Securis (balta) / bulta / slå

Bank (Far.) / vox fortis (banka) / banka

Ban (Tr.) / Clamor (çığlık) / Bang diye şiddetli bir gürültüyle söylenir

Bar, Barha (Far.) / Bära / börda

Burden. (Far.) / Portare (taşımak) / bära, börda

Ber (Far.) / Fructus (hasat), bär, vinbär

Bere (Far.) / Agnus (Kuzu): Får, barre (köylüler koç anlamına söylüyor)

* Türkçe oldukları belirtilen kelimeler bugün böyle yazılmıyor. Yazar bunları 18. yüzyıldaki okunuşlarına göre not etmiş. Bu nedenle bugün yazıldıklarıyla yazarın not ettikleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. (Y.N.)

Beri (Ar.) (Far.) / Liber (özgür) / immunis (vergiden muaf) / vacuus (boş-özgür) / bar

Bend (Far.) / Vinculum (pranga) / band

Bent (Far.) / Ligare (ip) / binda

Bende (Far.) / Subditus, servus (serf-köylü) / bunden, bondeyle (köylü) benzerliği var ama bo (ikamet etmek) kökünden geliyor

Bendegi (Far.) / Servitus (bağımlılık-kölelik) / Bondage (İng.) / Träldom

Beser. (Far.) / Malus (kötü), malignus / bös

Betman Tr. / Qvadripondium (kötü adam-ihbarcı) / Betsman

Bid. (Far.) / Falix (aldatıcı) / vide

Bit (Tr.) / Vermiculus (bit), Pediculus / bit, bita. Köylüler bet diyor

Bihter P. / Melior (daha iyi) / Bätter

Boghda (Tr.) / Frumentum (buğday) / Biug

Bol (Tr.) / Magnus (geniş-büyük-irice olan), amplius / bål, stor, båld

Borg (Tr.) / Debitum (borç), aesalienum / borg, lån, borga, löna ut.

Borgli (Tr.) / Debitor (borçlu)

Burg (Ar.) / Propugnaculum (kale) / maenia, borg

C

Chaerb (Far.) Ya da gerb / craffus (sık-sağlam), groffus / kārē (ısırmaya zor)

Chaerd. (Far.) / Locus (yer-kademe-mekan) lutofus / Kiärr

Chaerf. (Far.) / Decerpere (çıkarmak-ürün vermek-hoşlanmak), colligere fructus autumnno / Kārē

Chord. (Far.) / Quidquid in fuo genere parvum est. (yaşı doğurmaya küçük olan) / Kort

Churder. (Far.) / Mintor, tenuior (zayıf-seyrek) / Kortare

D

Dam (Tr.) / Vallum (sur-baraj) / pfalweck / damm, dämma

Deh (Far.) / Decem (on) / tio ya da halk ağzıyla ti
 Der (Far.) / Ianua (giriş-antre) / Dörr
 Der, Ter (Far.) / Fudor (güvene alınmış-sağlamlaştırılmış) / tår, droppa
 Deger (Tr.) / Qui valet, valens (değer) / valor, dåger ya da duger
 Dendan (Far.) / Dens (diş) / Tand
 Du (Far.) / Duo (iki) / tv, två
 Durerbar (Far.) / Margaritiser, elegans excellens / dyrbar, Farsça sözcük pırlanta anlamındaki durer'den geliyor, ve bizim dyr (pahalı) sözcüğümüzün olasılıkla bununla bir ortak yanı var
 Dal (Ar.) / Curvus (eğilmiş-bükülmüş), incurvatus / Dal
 Dammiden (Far.) / Ventilare frumentum (buğday serpmek-tohum atmak) / Damma
 Dib (Tr.) / Fundus (kök-bir şeyin tabanı) / Boden eines dinges (Alm. Bir şeyin tabanı) / diup

E

Ebe (Tr.) / Obstetrix (ebe) / Amme (Alm.) / Jordgumma
 Emek (Tr.) / Labor (iş-emek) / Omak
 Em, Aem (Ar.) (Türkçedeki emmi-amca buradan gelmeli) / Patruus (baba-amca) / Heim (Alm.)
 Enghyt Anghyt (Türkçede angut buradan gelmeli) (Tr.) / Anas (kaz) anka

F

Felad (Far.) / Res vana & inutilis (işe yaramaz boş iş, zarar veren bir dava) / Fålad
 Ferasa (Far.) / Horror febrilis (korkutucu ateş) / fråssa
 Fer (Far.) / Pulcritudo (zarif-güzel), elegantia (zarif-ince) / Far. Angl. Vacker
 Ferj (Tr. Ar.) / Peragrarare (bir yandan öte yana geçmek) / Fara / färja, bir akıntının üzerinden geçilen

Fil (Tr. Ar.) / Elephas (fil) / Danlar filsben diyor / elefant (Almanca fil) ya da elfenben

G

Giaba. Gaba (Tr.) / Donum (bağış-armağan-hibe) / gåva. Morgingaba
 Gaefur. Giafur (Tr.) / Condonator (bağışlamak) / Gifvare
 Geng (Tr.) / Iuvenis (genç) / jung (Almanca genç) / ung
 Geruz (Tr.) / Craffus (büyük) / Ventrofs / gross (Almanca büyük)
 Ghaeran (Far.) / Ferrum (demir, kılıç ya da herhangi bir demirden alet) / järn ya da gærn, vulgo
 Gerdan (Far.) / Gyran (gerdan, daire, çember) / circumagens / gærda / instänga, gærde, tvång
 Gerdagerd (Far.) / Circumcirca (bütünüyle etrafta) / gærdsgård
 Ghaela (Ar.) / Magni pretii est (çok değerli bir şey) / Gälla, vara vörd
 Ghaena (Ar.) / Utilitas (menfaat, çıkar, yarar) / gagn, gagna
 Göl (Tr.) / Lacusö stagnum (göl, su birikintisi) / gidl
 Gölu (Tr.) / Stagnofus (suyla kaplanmış, birikinti) / Gröllig, kiär-raktig
 Gaw (Far.) / Bos / Taurus (boğa), Ko: Sözcük İranlılarda, communis generis. Onun için onlar Ner Gaw, han ko, Made gaw, hon ko, ya da moder ko diyorlar) Vacca
 Gift, Schiff (Tr.) / Conjux (eş, karı-koca) / maritus (evliliğe ait) / gift

H

Haerf (Ar.) / Mutare (değiş tokuş etmek) / invertere (değiştirmek, tersyüz etmek) / Harf, harfva
 Harm (Ar.) / Desperatio (umutsuzluk, keder) / harm, förtret
 Haeni (Tr.) (Türkçede hani?) / Ubi (nedere) / quo / hæn, varthän

Haemel (Ar.) / Agnus adultus (yetişkin kuzu, koyun) / Hamel (Alm.)
Hem (Far.) / Domus futerranae, in qua pe / Regrinatores diuerrunt / hem, En eski evlerin toprak tepeler gibi olabilmeleri mümkündür
Hal (Tr.) / Status, conditio (vaziyet, hal, durum) / häll, hälsa
Haefl (Tr., Ar.) / Macrum (büyük boy kağıt) & aetare extenatum (sonsuz kadar yayılmış) / effe. Häftig
Her (Tr., Far.) / Omnis (her biri) / qvilibet (herhangi biri), hvar, halk arasında här deniyor
Herg (Ar., Far.) / Tumultus caedes (isyanın bastırılması) / Härja
Husr (Ar.) / Locus habitatus (mevki işgal etmek), habitaculum / hus
Huft (Far.) / Intellectu carens (anlayıştan yoksun olmak) / höft, bir işi tesadüfen yapmak
Hyfs (Tr.) / Administratio (yönetmek) / costodia, hyfsa
Hygia (Tr., Ar.) / Intellectus (anlayış, kavrayış), ingenium (kabiliyet) / hug, hog

I

Iuk (yük, ağırlık) (Tr.) / Onus (görev, yük) / Ok
Ier (Tr.) / Terra (yer, dünya) / tellus / gerd. P puluis, jord
Iord (yurt) (Tr.) / Regio(bölge, varlık) / posfeffio. Jord.

K

Kab (kap) (Tr.) / Vas ex quo bibitur (içmeye yarayan kap) / kappe.
Kal (Ar.) / Decere (uygun, kalıbına göre) / kalla
Kar (Far.) / Pix (talihsizlik, zift gibi kara) / Tjära. Kära vulgo.
Kani (Far.) / Mulier (kadın eş) / kona, kvinna
Kadi (kedi olmalı) (Tr.) / Catus felis (kurnaz kedi) / Katt
Kak (Tr.) / Panis bis coctus (düzenlenmiş toprak parçası) / Kaka
Kemi (Far.) / Latebrae (sığınma ve inziva yeri) / gömma, kendini saklayabildiğin yer.

Kemin (Far.) / Vilior (değersiz), defectuofus (bozuk) / Gemen, ringa
Kemil (Ar.) / Integer (tam, bütün), confumatus, perfectus (mükemmel) / gammal.
Kehle (Far.) / Vetula (bayağı yaşlı) / anus (yaşlı kadın) / Kielling, Dan: Kierring
Ker (Far.) / Voluntas (istek ve arzu). Kär.
Kerch (Far.) / Mansio (kervansaray) / habitaculum (kalacak yer) / turricula domibus adstructa / Kerker (Almanca hapisane) (Alm.) / Fängelse
Kerd. Kird (Far.) / actio occupatio (işgal eylemi) / Giård, gård, gierning, gidrämål
Kerden (Far.) / Facere (yapmak, etmek), efficere (yapmak, etmek) / Göra, skreftillförne, gera.
Kerde / Parcicipium, factus (uğraş) / gjord
Kerda (Far.) / Heri (dün), hesternusdies (dünkü) / går, gårdag
Killar (kiler) (Tr.) / Cella penuaria (kiler) / Källare
Koi (köy) (Tr.) / Vicus (köy, semt) / villa, Mejerhoff, koja.
Kurde (Tr.) / Machaera, ein kurzer breiter Degen (tırmık) / Kaarde. Dan: Värja
Kyndil (Kandil) (Tr.) / Lucerna (lamba, kandil) / lampas Kyndil, bizim henüz kandil ayinimiz yok. ljusmässa

L

Luk (Tr.) / Onus (borç) / ok
Leb (Far.) / Labium (dudak) / läpp
Lät (Ar.) / Pumilo (bodur ağaç) & depressio corpore est (basık olan) / Liten
Lenk (Far.) / Claudus (topal) / Linka, topal olma.
Lik (Far.) / Attamen (buna rağmen) / lika, likväl

M

- Maena (mana), meani (Tr.) / Significatio (ifade, anlam) / sensus / mena, mening
Maeker (Ar.) / Locus quo quis quiefcit, sedes (iskemle, oturulacak yer) / mak, vara i mak, runt förmak
Mah (Far.) / Luna (ay) / mâne
Maekdur (Tr.) / Potestas (güç, kuvvet, yetenek) / Makt
Men (Ar.) / Impedimentum (engel, mani) / men, menföre, förmena, hindra
Minnet (Tr.) / Obligatio (taahhüt, bağlamanmak) / favor, gratia (şükran), minne, behag
Muka (Ar.) / Fibilare ore, mucka
Muudi, mudi (Ar.) / Pollens viribus ac robore (güçlü erkek) / modig
Mur (Tr.) / Formica (karınca) / myra
Mus P. / Mus (fare) / mus

N

- Naf (Far.) / Umbilicus (göbek, merkez) / nafle
Nam (Far.) / Nomen (isim, nam, şan) / namn
Namdar (Far.) / Nomen habens (isim yapmış, soylu) / nämnder
Naes (Ar.) / Res infausta (uğursuz iş) / nesa, skymf.
Nesl (Ar.) / Homo vilis (bayağı insan) & abjectus (aşağılık, rezil, alçak) / neslig
Nekr (Ar.) / Inficias ire (işgal edilmiş, bozulmuş, harap edilmiş yer) / Neka
New (Far.) / Novus (yeni) / ny, neu (Alm.).
Nun (Far.) / nunc (şimdi) / Nu
Nu (Far.) / Novem (dokuz) / nio, ni vulgo
Ni (Far.) / Non (hayır, değil, olumsuzluk ifadesi) / nej, ne.

O

- Oda (Tr.) / Domus (ev, konak) / hydda, uthus
Orecke (Tr.) / Colus räck (öreke, eğirme aleti) / spinräck

P

- Pellu (Far.) / Pectus (yürek, duygu) / hypochondrium, Belly ang. bälğ
Perest (Far.) / Adorator (işleyen, donatan), cultor (ziraatçı). / Perestar, minister, choda perest, Guds tjänare, präst
Pusu (Tr.) / Infidiae (pusu) / puss, krigspuss

R

- Rad (Far.) / Honoratus (hürmet, saygınlık) / Magnus (büyük, büyüklük), munificus / Råd, rådsherre
Rask (Far.) / Summus animi ardor (yüksek duygu, coşku) / rask, hurtig
Raekn (Ar.) / Motare (hareketli) / räkna
Raeki (Ar.) / Ascendere per scalam (merdivene tırmanma, basamak çıkma) / räck. Merdiven ve benzeri yerde korumalık
Raz (Far.) / Arcanum (giz, sır, esrar) / rätzel, (Alm.) Gâta
Rede (Far.) / Ordo series (düzene sokma) / reda, düzene sokma
Rewa (Far.) / Aequus (düz, yatay), decens / reva

S

- Semir (Ar.) / Butyrum / smör
Saem (Ar.) / Componere res aliorum (başka şeyleri bir yerde toplamak), eosque in gratiam reducere, sāmja
Saeker. Schaker (Ar.) / Res factu necessariae quae curae cordique funt. Sak.
Schem (Tr., Ar.) / Ludere (gülmek, eğlenmek) / jocuri, skämta
Schengi (çengi?) (Far., Tr.) / Psaltes / Fidicen (şair, müzisyen), sângare
Schin, Schen (Tr.) / Laetus (neşeli, şen, hoş) / Amoenus, skön
Schin (Far.) / Spoliation (soymak, yağmalamak) / praeda (ganimet, yağma) / skinna, röva

Schioga (Tr.) / Umbra (gölge, karanlık, sığınak) / skugga
Saered (Far., Ar.) / Fincerus, purus (açık, berrak, bozulmamış) /
skår ren
Saerfer (Ar.) / Gryllus, syrsa (Suriyeli, Doğu Akdenizli)
Soile (Tr.) / Ficita (söyle!, ifade et!) / således
Su (Tr.) / Aqua (su) / unda. Så. Sjö
Sulu (Tr.) / Aquam habens humidus (sulu toprak) / sölig

T

Tab (Far.) / Dolor (sızı, ağrı, acı) Tab. / (Dan) Förlust, tappa, förlo-
ra
Taekae (Tr.) / Pileus mintra (küçük gemi) / Tække
Tek (Tr.) / Quietus (sessiz, tarafsız, barışçıl) / Täck
Tigil (Far.) / Formofus juvenis (yetişmiş insan) / Dägelig
Tak (Ar., Far.) / Opus arcuatum, fornix (çıkıntı) / superior pars
armarii, tak
Tyn (Ar.) / Terra lutum argilla (sarı-beyaz toprak) / Thott. (Alm.)
Ler
Tu (Far.) / Tu, Du (iki) / tu
Tunder (Far.) / Tonitru (gök gürültüsü) / dunder tordån

U

Ug (Tr.) / Extremitas (uç ve aşırı noktalar), acumen, cuspis / ägg,
svärd ägg
Uku (Tr.) / Cuculus (baykuş) / Gök

W

Wal (Tr., Far.) / Fiscis magnus (büyük kese, devlet hazinesi) / val,
valfisk

Wala (Far.) / Magnus dignitate (yüksek makam) / vâld, vâldig
Wadi (vadi) (Tr., Ar.) / Locujdepreffior intermontes alveus fluvii
(vadi, dere yatağı) / vad
War (var olmalı) (Tr.) / Existentia (varlık) / vara, varelse

Y

Yfa, aefw (Ar.) / Luxuriantia pars opum reliqua ultra impenfas
(ihtiyaçtan fazla olan) / Yvas, Gereksinmenden fazla olduğunu
göster

Z

Zill (Tr.) / Tintinnabulum (çingirak, zil) / Skåla, bielra

(Bazı sözcükler, (Alm.): Almanca, (İng.): İngilizce ve (Dan.):
Danca olarak belirtilmişlerdir.)

§ IX

Günlük olarak kullanılan ve benzer sesler taşıyan sözcüklerin listesi istenirse çok daha uzatılabilir. Hele Almanca ve İngilizceye derinlemesine girilirse ve Arapçadan daha da fazla yararlanılırsa... Ancak bu sunduklarım sanırım yeterlidir. Eski yasalarımızda ve masallarımızda geçen sözcüklere bakarsak, orada da pek çok benzerlikler buluruz. Evet, Türkçe, anlamını biraz bilebildiğimiz pek çok sözcüğün açıklanmasına yardımcı olabilir. Ne ki, sözcüklerin tam gerçek anlamlarını bilmiyoruz diye de umarsız kalmıyoruz. Dilimizdeki, masallarda bulunan bazı sözcükler belki Oden tarafından da aynı şekilde kullanılmışlardı. Örneğin, diar, drott, seid, skald, saga, berserk. Bunlar neredeyse hiç değişiklik olmaksızın Doğu dillerinde de var.

Diar, **Diar**'la (Diyar? -A.G.) aynıdır. T. Regio provincia, bizim eski baş hâkimlerimizin görev aldıkları bölgeler. Öte yandan **De-yan**, A, Administratör, anlamına gelir.

Drott. Darat. T. Magnificentia, pompa. Ve **Dar.** T. Dominus. Herbelot Bibliothéque Orientale'sinde Dar'ı souverain ile açıklar.

Seid. Seid, scheid. F. Fascinario, sihir, seida, infanus, stupefactus. Ve Sturleson bu tür sihirleri anlatırken Oden'in, karşıtlarının güç ve bilinçlerini ellerinden alabilme gücüne sahip olduğunu anlatıyor.

Skald. Sukal. F. Lingua garrula & canora, özellikle bülbül hakkında kullanılır. Sukaliden bir bülbül gibi şarkı söylemektir. Skald'ların (Ozan -A.G.) bir ritm ve melodi ile konuştukları bilinir.

Saga, sagi A. ile benzerlik taşır. Rhytmice loquens, ve hem bizim hem de başka halkların en eski masalları hep beyitler halinde yazılır.

Saga kommer nog överens med Sagi. A. Rhytmice loquens och var såväl våra som andra folkslags äldsta sagor alltid författade på vers.

Berserkar çılgın insanları tanımlar. **Bersam.** F. mania, furor. Ama salt bu sözcüğe bağlı kalmaya gerek yok. Fazla çaba harcamadan benim amacıma uygun çok fazla sayıda sözcük bulmak mümkün.

Areks ya da Eriksgata, devlet yolunun başına konmuş. Ama asıl sözcüğün anlamı, gidilecek yol, aslında ilk kez kralın bir ülkeyi baştan sona geçtiği yol. **Haeraket**, T. A. Procedere.

Arek. Bir araziden davar geçirme hakkı ya da sorumluluğu. Türkçe hareketi ana sözcük olarak alırsak **ko arek** davarların geçtiği yol anlamına gelir ve tam anlamını bulur.

Ar, bizim de "arla" sözcüğümüz var. Türkçe Er ya da Ar, maturre, mane karşılığıdır. Benzer beyit Daemi masalında vardır.

As. Ås, ya yüksekte kalas veya direk, ya da boyunduruk demektir. **Asmak** T. kaldırmak (upplyfta) asmak (upphänga) demektir. Mak, salt terminatio infinitiui'dir.

Beytias, yelken direği anlamına gelir. **Bati**, T, ventus occidentalis. Bid. F. Ventus. O zaman buna hava direği denir ki, anlamı aynıdır.

Basta binda. **Besten.** F. ligare, vincire.

Fattok, fattig Verelius. **Futtuk.** A. Calamitas.

Felg. F. **Fela** ya da följa, gömma. Hazır tutmak. Fela aslında kilit altında tutmak demektir. Ancak daha sonraları değişik durumlarda değişik anlamlarda da kullanılmaya başlandı.

Felig, fri, säker, İsveçcede bu sözcüğün kökü yok. Fela ya da följa'nın fel (hata), error, culpa ile ilgisi yok gibi görünüyor. **Felah.** A. T. Incolumites, perfugium, asylum.

Fra. Praepositio, om, angående. **Fera.** F. Particula plerumque verbis praeponi solita, fuper, fupra.

Funa, försvinna, rutna. Edda. (İzlanda söylencesi -A.G.): **Thåt likama fune til moldar**, beden toprağa düşer. **Fani.** T. Euanidus, cadusus.

Firnarverk: Tuhaf bir sözcük, Stiernhielm ve Loccenius bunu **incestus** (insest -A.G.) olarak açıklıyor ama tam böyle olmaması gerekir, çünkü bir baba kızıyla cinsel ilişkiye girerse buna firnarverk denmez, iki akraba aynı kadın ya da erkekle evlenirse bu firnarverk sayılır. Firnar sözcüğünün kullanıldığı yerlere bakarsak ağır suçlamalar söz konusudur. O nedenle ağır suç anlamına gelir. **Fernaz.** F. Homo insipiens, vilis, temerarius, furiosus.

Fusan. Längtan (Özlem. -A.G.). **Fusun.** F. Incantatio, fascinum.

Gaur. Bir küfür. Rolf ve Gåtriks kullanıyor. **Gaur.** T. Bu da küfür. İnfidelis olarak çevrilir. Müslüman olmayanları kast ederek kullanılır.

Gera. Koyun derisi. Bak. **Derelius: Gharis.** A. Koyun.

Giåta, anlat, Sturleson ve başkaları, ozanların anlattıkları masalları aktarırlarken çok kullanıyorlar. **Ghaet.** A. Repetitis verbis dicere.

Golf, wingolf. Edda'daki notlardan wingolfün amicorum pavementum olarak çevrildiğini görüyoruz. Ama bu doğru değildir.

Golf, oda demektir. Kamare: Damis 19'da söylendiğine göre, Thor'un evinin 540 **golf**'ası ya da odası vardı. Golf, Logedeki (lo-cadaki) bölümleri simgelemek için kullanılır. **Kulbe**. F. Conlave parvum, cabinet.

Hemula. Bizim çevrede çok tanidik açıklayıcı bir sözcük. Toprak işlemekten geliyor. Alıcının kucağına konan toprak ya da organik toprak (sattığı bir şeyin kendine ait olduğunu ispatlama anlamına geliyor. -A.G.). Türkçe ya da Arapça **Haelm**. Attribuere, adstruere, en iyi açıklamayı veriyor. Bu da Danların, **hiemle**'siyle tam uyuşuyor.

Hein. Danimarka Kralı Harald Svenson'a, yumuşaklığı ve umursamazlığı nedeniyle verilen bir isim. **Hein**. A. Lenis, quictus, facilis.

Jokul, sköld, isiaki, isflakor, **Verelius**. **Lach**. F. Glacies.

Jall. jarl. **Iall**. F. Heros athleta.

Kaf, **kafi**. Sturleson'da Sigil Tunnabolgi hakkında görülüyor. Boğa ona göğsünden tosladı. **Kafi stod**. A. **Kaefa**. A. postia pars cervicis, ki, bu sözcük boynuzun enseden çıktığını açıklıyor.

Kat, eski dildeki glad, lustig. Ama Şimdi biraz daha ciddi bir anlamı var. **Ghat**. F. Alacris animo ş verbis.

Kor, sâng, vila. Sturleson p. 32, Ane yaşlandığında dinlenmeye (kor) yattığını söylüyor. **Kaer**. A. Quiescere.

Kynkuisel. Sturleson, önsözde Langfedgatal ile kynkuisel'i ayırıyor. Birincinin ataların akraba kayıtları olduğunu biliyoruz. Buna karşılık Kynkuisel kayınları ve ana tarafından akrabaların da içinde bulunduğu akraba sayımı anlamına gelir. **Kaein**. T. Affinis ya da kayın.

Kuisel. Ovisel bir akıntıyı anlatır. Sturleson p.2. jfr. **Derelius**. **Gewas** A. Aqua qua rigatur terra, anlamına gelir ve transire, pervadere. Sözcüğün akıntılar için nasıl kullanıldığı kolayca anlaşılır.

Kwâda, **quwâda** şarkı söylemek (sjunga) ve söylemek (säga) anlamına gelir. **Guved**. F. Dicit, participium. **Guwed**, dicens, bir şey söyleyen. Ama aynı zamanda canora avis, ya da bir şarkı söyleyen kuş.

Lit (kılavuzluk), färg (ferja) halk daha, **leda för färja**, der. Woluspa'nın (*Voluspá*, "Völvans (Valans) spådom": Valan'ın kehaneti, Snorre Sturleson'un İzlanda söylencelerini topladığı Eddan kitabının birinci şiiiridir. Burada tanrıların serüvenleri değil dünyanın yaratılışından bugüne gelişmeler anlatılır. -A.G.) ikinci yarısında 18.v. Aund Odin'i, Od Honiv'i, La Löder'i **iyiye götürdü (kılavuzluk etti)** denir. (Yine aynı eserde Lit, İskandinav tanrısı Tor'a kılavuzluk eden cücenin adıdır. -A.G.)

Leit. A. Color, cutis.

Mader, man, **Midreh**. T. Caput familiae.

Mätir, virja, **Derelius**, **Maek**. F. T. Hasta breiur, bipennis minor qua feras venamur.

Mär, İzlandaca mö, Maer, **maeret** (Mer'e: Kadın -A.G.). T. A mulier, donna.

Mungat, dryck (İçecek. -A.G.), Mat (Yiyecek. -A.G.). Mangia. T. Cibus, İtalyanca mangiare ve Fransızca manger.

Muta, Yasalarımızda çok yasak olan bir şeyin adı. Bütün İsveççe dilinde daha bir benzeri yok. Myta. A. Favor, Mutu, Donator (Bağış veren. -A.G.) bizim İsveççedeki karşılığı olabilir.

Of, sözcüğün anlamını arttırmak amacıyla sonuna konan bir ek. Anayasada da geçer. Op T. Particula amplificatiua nominibus praeponi solita, aynı şekilde Op, ufum, longisfimus.

Orost sık sık çatışma anlamında kullanılır. **Oruch**. T. Pugna, certamen, orusmak, pugnare.

Raud, Sâng (Şarkı -A.G.), R. Dager hakkında Sturleson, p.21 "at han förstod sig på Fugelsraud" (onun kuş şarkılarını anlıyordu. A.G.). **Rud**. F. Cantus.

Raud, backe (yamaç -A.G.), Sturleson p 57. **Red**. F. Magnus.

Sint, Rik (zengin -A.G.), Sturleson Huggleiker hakkında onun hayvancılık zengini, mülk zengini olduğunu söyler. **Zengin**. T. Dives, locuples.

Stema, kamare, **Derelius** Gynaecium anlamına gelir. **Chaem**. F. Domus aestiua, locus eleuatio in aedibus.

Wädia, fättia i pant, appellerä. **Waedja**. A. Data pecunia expiare hominem interfectum, vel pretium homicidii foluere.

Wäg, wig, enwige. **Waegh**. T. A. Bellum, praelium.

Wågin, slagen. **Waeg**. A. Percutere.

Weida, jaga (avlanmak -A.G.), dolayısıyla Weidi kung, avlanarak eğlenen bir asil. **Weiden**. F. Quaerere.

Wedametz, jaktwärja, hirschfenger, **Maes**. A. Percutere aliquem gladio.

Wisir, föreståndare (yönetici -A.G.), anförare (komutan, lider, baş -A.G.). **Hervara masalı 19. cap. P. 174**. Feigir vezirsiz (**wisir** -A.G.), komutan korkak. Başka yerlerde de geçiyor. **Visir**. T. Genel olarak bilinen aynı anlama geliyor.

Eski ve modası geçmiş sözcüklerin daha uzun bir listesini yaparak okuyucumun sabrını maceraya atmak istemem. Keyifli olsun diye, halk arasında daha kullanılan ve Doğu dilleriyle ortak pek çok yanları olan birkaç sözcükle bitireceğim.

Arongen, karlaktik (Erkekimsi), hurtig (çekici, hareketli -A.G.). **Eren**. T. Viri, vacker (güzel -A.G.) lente, Arongen hem insanlar hem hayvanlar için kullanılır.

Bia, wänta (bekle -A.G.) **Bia**. F. Adesdum, veni.

Gälle, jälle, saman ya da yem verilen yer. Aynı zamanda stalle (ahır -A.G.) denir. **Ghaelle**. F. Area, horcrum.

Hoja, skrika (bağırma -A.G.). **Hai**. F. Clamor, vox alta.

Hysken, Teleffuzu Almanca häusgen gibi. **Husch**. A. Latrina.

Kiätte, danaların kapatıldığı yer. **Kede**. F. Mansio, domus, cubile, latibulum.

Ked, ledsen (üzgün -A.G.). **Kedd**. A. Molestia, labor.

Kessa, kiortelsäck, **Kesse**. T. Loculus nammorum, cumena.

Kufe, insanı korkutan, **Kufeah**. A. Satanas.

Kufen, kâfen (tuhaf adam), stympare (gariban, acemi -A.G.) kruk (hödük; çanak, çömlek, saksı -A.G.). **Chyfan**. T. Miser, turbis, poltron.

Kön, wacker (güzel -A.G.). **Köhn**. F. Antiques, verus.

Mä, mae olarak da yazılır. **Mae**. A. Cumuna cum con, insieme.

Mälar, Skåne'de (Güney İsveç -A.G.) verimli olmayan, kimse'nin kalmak istemediği bazı bölgelere bu ad verilir. **Mela**. A. desertum in quo nihil crescit, ve meli aynı anlama gelir.

Ora, Aynı şekilde Skåne'de ki ormanlık ya da eskâden orman olan bazı ıssız yerler. **Wiran**. F. T. desertus, defolatus, vastatus.

Nem, Bir çeşit böcek (en slags **bagg**). Bal böceğine halk neme bogg der. **Nem**. F. Ros, **bagg**.

Påsing, küçük bir erkek çocuk. **Pesche**. F. Puerulus.

Påg, pojke (erkek çocuk -A.G.) **Pug**. F. Judicii.expers.

Ra, Rat, beqwämlig (rahatlık -A.G.), **Rahat**. A. Commoditas, quies. Ayrıca Greklerin P_'sı ile uyuyor, facile.

Säger, sågor da deniyor. **Segir**. A. Fex rei cuiuscunque.

Töre, mum yerine yakılan bitki. **Tire**. F. Lignula, asfulae.

Wefan, kår, kåraktig (sevdalı, sevdalımsı -A.G.). **Waefa**. A. Mollis & fabulosa terra.

Yda, betala (öde -A.G.). **Öde** T. A. Persolvö-vere.

§ X

Sözcüklerin benzerlikleri konusundaki bu küçük araştırmadan sonra, bunların bir araya gelişlerine bakalım. Bu, gramatikle öğrenilir. Burada önce bazı hatırlatmalarda bulunmak gerekiyor. Bu amaç için özellikle bugünkü dilimizle karşılaştırma yapmak mümkün değildir.

Çünkü bu noktada eskisinden farklıdır. Yazmadıkça dilin kendi doğal cinsine uyulmuştur. Ne var ki, kurallar konmaya başlandığında ve kuralları koyanlar dilin kendi iç doğasını anlamamış ya da sormamış olabileceklerinden ötürü, dilin bu yanı tam yok edilme-

mişse de bu denli değiştirilemezdi. İsveççeye olan budur. Ancak uzun bir araştırma, gramatik ile uğraşanlar için yararlı olacaktır. Benim içinse bazı anımsatmalar doyurucu olacaktır. Bizim şimdiki dilimiz ve söyleme şeklimizden yola çıkarak söylersek, **om**'un üstüne konacak ekler ürettiğimizden bu yana bizde ikiden fazla kasus (durum. gr. -A.G.) yok. Bu kimseyi kızdırmaz, çünkü Fransızlar da bu temelden olmak üzere hiçbir durum (kasus) yok. Bir sözcüğün bütün durumları (halleri) aynıysa çekimi yapılamaz. O zaman bunların yeri (mekânı) yoktur. Ama yine de ön ilgeçler (edatlar: preposition) ve adların belli ya da belirsiz olduğunu belirten takılardan (harfitarif, artikel) yararlanılarak başkalarının durumlar (kasus) yardımıyla ulaştıkları aynı kavramlara varılabilir. Örneğin:

Yalın (nominativ)	Fadern	Le Pere
Tamamlama (-in durumu: Genitiv)	Faderns	Du Pere
Yönelme (-e durumu: Dativ)	Åt Fadern	Au Pere
Belirtme (-i durumu: Ackusativ)	Till Fadern	Le Pere
Çıkma (-den durumu: Ablativ)	Av Fadern	Du Pere

Burada fader tamamlamada (genitiv) çekiliyor ama pere değişmiyor ve herhangi bir durum (kasus) yok. Buna karşın eski dilimizde yadsıyamayacağımız pek çok durum (kasus) var. Karar vermeniz için yalnız bir tek "mader" (anne) sözcüğünü örnek vereceğim.

Yalın (-)	Mader
Tamamlama (- in)	Mans
Yönelme (-e)	Mani
Belirtme (-i)	Mann
Çıkma (-den)	Mann

Bana ya da sözcüklere inanmanıza gerek yok. Hemen Uppland yasasının (1200'lü yıllarda yapılan bölgesel yasalardan biri -A.G.)

ekinden kanıt sunacağım: "Şimdi Anne (**Mader**), Anneye (**Manni**) kırıcı, iğneleyici söz söyler. Çünkü Anne'nin (**Mans**) sınırları yok değildir (sabrı taşabilir)". Burada aynı anda yalın (Nominativus), tamamlama (-in: Genitivus) ve yönelme (-e: Dativus) durumları yer alıyor.

Biraz aşağıda kendi başına, çıkma (-den: Ablativus) durumunda anne (**mann**) sözcüğü var. Aynı şey başka birçok yerde kanıtlanabilir. E durumuna (dativ) göre diğer durumlar (kasus) daha az zorluk çeker. O nedenle yönelme **Are**'de, (-e: dativ) durumunda **Såmundi, karli, vresti** gibi sözcükler vardır. Daha önceleri ise **man-nenom, vrestenom** gibi sözcüklerinde olduğu **om** ekli kullanılıyordu. **Om**'un artık yalnızca çoğul takılarında konmaya başlanması gramatik açıdan iyi bir yenilik oldu. Bunun dışında şunu da anımsayalım ki, eski atalarımız iki ya da daha fazla tekil tamamlama (Genitiui Singulari) edinmişlerdi. Şimdi bizim yalnız bir tane var. Eskiler **Halfdans** ve **Halfdanar, Sons, Sonar** ve **Sona** vb. diyorlardı. Bak **Sturleson Half Svartes Saga** (Half Svarte Masalı -A.G.) c. 4. 5. Adıllara (zahir: pronomina) gelince, eski ve yeni dillerimiz arasında burada da büyük ayrımlar var. **Ek** ya da **Tak**, e durumunda (dativde) **mic** ya da **mik**, i durumunda (ackusativ) daha çok ayrım gösteriyor. Aynı şekilde **Tu, Ther, Thik** sözcükleri de öyle. **Wi** yerine **Wer** kullanılırdı. Vb. **Are**'nin yazdığı gibi, ilgi zamirleri (relativus) **er** ya da **es** olmadan çok az kullanılırdı. Fiillerde büyük ayrımlar var. Fiil adları (verbum substantivum) **wara, war** eski dilde çift, **Wesa** ve **vera**. Öncekileri **Are**'den başka yerde bulamadım. O iki geçmiş zaman (**imperfecta**) kullanır. **Was** ve **war**, ve biz şimdi de **wasende** ve **warande**'yi kullanıyoruz. Eskiler **jag är** demek yerine, şimdi var olmak (praesenti) anlamında, İngilizlerin şimdi bile yaptıkları gibi **ek em** diyorlardı. Geçmiş zaman (**imperfecta**) her sözcük için iki tane vardı. **Blota** sözcüğünü **blet** ve **blotade** yaptılar. **Deja, deide**, ve **do** oldu. Bunların biri Fransızların (Perfectum Definitum)u gibi oldu. **Are Papa Paschalis** için,

"han deidi a thvi ari" diyor. Ama **Fiolner** için **hon do**, diyor ve orada zaman ya da yıl belirtilmiyor. Gramatik yazmadığım için daha fazla örnekler vermiyorum.

§ XI

Türklerin ve Perslerin harflerini ve bilimlerini Araplardan almalarına karşın hiç kuşkusuz, herhangi bir şekilde Araplardan aldıkları sözcüklerin, Arapça ya da İbraniceden çok, Avrupa dillerine yakın olan çekimlerini de korudular. Onların ikiden fazla çokluk ölçüsü yoktu, tekil (singularis), çoğul (pluralis). Türkler çoğul, isimleri hece ekleyerek şekillendiriliyordu, **ler** ya da **lar**: **Er** tekil, **erler** çoğul. İsveççe de **man**, **männer**, han hanner. Persler ise çoğullarını an ya da ha ekleyerek yapıyor. Ve İsveç'te lehçeleri var. Hästa, hästara, hästar.

Türklerin, Avrupalılarınki gibi durumları (hal: kasus) var. Genitiv **nun** ya da **un** eki takarak dativ **e**, akusativ **i**, ablativ **den** ekleri konarak yapılıyor. Örneğin: Baba, G: Babanın, D: babaya, Ak: babayı, Ab: babadan vb. Bu durumun eski İsveççe ile benzerliği var. Persler kasus obliqui'yi **ra** eki koyarak yapıyorlar. Ancak, yapı statüsünde (status konstruktusta) *kitabı pederi* gibi biraz değişiklik yaparak. Meninski'nin Gramer kitabında *kitabın* pislik anlamına geldiğini görünce diğerleri temiz İsveççe gibi kalıyor. Çünkü bu sözcükler *baba kitabı* demek oluyor.

Üstünlük düzeyini gösterme (Comparatiuus) Türklerde **rak**, **rek** ekleyerek yapılıyor. Örneğin, Güzel (skön), güzelrek (? -A.G.), İsveççede **are** eklenerek yapılıyor. Skön, skönare (güzel, daha güzel -A.G.). Persler de ise bu (komperativ) **ter** ekiyle yapılır. En üstünlük düzeyi gösterme (Superlativ) **terin** eki ile yapılır. Örneğin, Bih, god (iyi -A.G.), Bihter, bättre (daha iyi -A.G.), Bihterin, bäst (en iyi -A.G.). Sözcüğün türevleri (derivation) ve bileşimi açısından

dan bu diller pek çok yönden İsveççeyle aynıdır. El işini betimleyen sözcükler bakımından Persler sanat adıyla birlikte gerden, gjöra (yapmak -A.G.) kullanıyor. Biz de aynı şekilde makare, görare (yapıcı -A.G.) kullanıyoruz. **Kefsger**. F. Calceorum factor, **Sko-makare** (Ayakkabı yapıcısı; kunduracı -A.G.) vb. Nomina possessio (Yalın iyelik? -A.G.) Türklerde isme **lu** ya da **li** eki takarak, Perslerde de **i** takarak yapılıyor. Örneğin **Odun**, lignum, **odunlu**, ligneus. Bu bizde de **ig** ekiyle yapılan bir şeydir. Örneğin, dygd, dygdig (beceri, becerili -A.G.), tjat, tjatig (dırıltı, dırıltılı -A.G.). Buradaki **g** do'nun dog'unda olduğu gibi ya da roa'nın roga'sında olduğu kadar bir işlev görüyor olabilir. İsimden (substantiua) gelen sıfat (adjectiua) ve sıfattan isim yapma Türklerde **lık**, **luk** gibi eklerle gerçekleşir. Örneğin, pahalı, pahalılık. Bu pek çok İsveççe sözcük için de aynı şekilde geçerlidir. Örneğin, kår, kårlek (aşık, aşk -A.G.), stor, storlek (büyük, büyüklük -A.G.).

Adıllar (zamir, pronomina) Türkçede de Avrupa dillerindeki gibidir, ama daha kurallıdır (regularia). **Ben**. T. **Jag** (İsveççe ben -A.G.) ve **Biz**, **Vi** (Eski İsveççe **Wi**, biz -A.G.) ayrı isimler gibi düzgün çekilir. Eğer **Wi** ya da eskilerin söylediği şekliyle **wer** sözcüğünün kökü olduğunu varsaymazsak, **Wårt** sözcüğüyle bunların hiçbir benzerliği yoktur. Kökleri olduğunu sayarsak o zaman eski İzlandacada olduğu gibi, tekil **wen**, çoğul **wer** olacaktı. Eski İzlandacada, **Ek**, jag (ben), **Ocktar**, **Wi** (Biz) ya da **Oss** (Bize) şeklindedir. **Sen**, T. sözcüğünün bizim **sin** (onun -A.G.) ile biraz ortaklığı vardır ama **du** (sen -A.G.) ile yoktur. İşaret etme (gösterme) sözcüğü (Demonstratiuum) **Şu** T. İzlandaca ile aynıdır: **Su**. **Hic** (Latince **bu** -A.G.), İşte. Ol (o'nun eski söylenişi -A.G.), ille (Latince o, şu -A.G.) Latince ile daha çok benzerliği var. Ad durumlarında (çekimlerde, Obliquis) İsveççeye yaklaşıyor. Örneğin, **onun**, **hans**, **ona**, **honom**, **onu**, **honom**, **ondan**, av han ya da **honom**. Farsçada bizim dilimize daha da yaklaşıyor. **Men**, jag, ego,

bizim, min, mer yazıldığı gibi mer. Tu. F. Du ya da tu çekimi Tu-ra, ther. Ama çoğul daha da ileri gidiyor. Yakınlık göstergesi (Demonstratium propingui) **In**, hic (bu -A.G.), artık kullanmadığımız **hin** ve **an**, ille (o -A.G.), han vb.

En tanıdığımız Avrupa dillerindeki fiillerde aynı değişiklikleri görüyoruz. Türkler ve Perslerde, İbrani ve Araplarda olduğu gibi, kişilerin cinsiyetlerine, han (erkek için o -A.G.) ya da hon (kadın için o -A.G.) olmalarına göre değişmez. Türklerin biz ve diğer Avrupalılarınki gibi zaman kategorileri (modi) ve zamanları (tempora) var. Onların mastarı (infinitivi) **mak** ya da **mek** ile yapılır. Perslerin **den** ile gerçekleşir. Ses açısından bakıldığında Almanların **en** ile yapılan mastarlarına benziyor. Örneğin **reden**, vb. Fiil adları (Verbum substantivum). Olmak. T. Avrupa dillerindeki gibi düzensizdir. Birinci tekil kişi için olmak belirtisi (Praesenti indicativi) İzlandaca ve İngilizce gibidir. Türk **-em** (o zamanın **-em**'i şimdiki **im**. "Benem - Benim" -A.G.), jag är (benim -A.G.), İzlandalı **ek em** ve İngiliz **I am** şeklinde söyler. Bu fiil iki isim arasında ya da benzer durumlarda kullanılır. Bunun dışında Türkler kişisel olmayan şekilden yararlanırlar (impersonale), **var**, **vardır**. Bizim **war**, **warder**'e benziyor. Bunlar bizdeki gibi Türklerde de hem şimdiki hem de geçmiş zamanı yansıtır. Çünkü biz şimdi de, **det är wäl** ("Umarız ki" anlamında bir söylem -A.G.) durumu için de **det war wäl** ("Umardık ki" şeklinde yorumlayabileceğimiz bir söylem -A.G.) diyebiliyoruz. Mastar (infinitivus) Fince ile uyum gösteriyor. Hwar **Olla** demek, **Ollerna** ise wara... **Gyllenstolpe** Disc. Suec:c.10Bock. 3.

Persler, kendi fiil çekimlerini (conjugationer) Araplarınkine göre yaptılar. Ancak ne ikicilik (dualis) ne de kişi cinsiyeti (genera personarum) kullandılar. Bu durumda onların fiil çekimleri (conjugation) kısa oldu. Buna **Meninski**'nin verdiği örneği sunacağım, o da refiden, pervenire, bizim resa (gezmek, seyahat etmek -A.G.) sözcüğümüzle uyuyor.

Geçmiş zaman (Praeteritum)

Residem	perveni	jag resde
Residi		du resde
Resid		han resde
Residim		wi (vi) resdom
Residid		i (şimdi ni. -A.G.) resden
Residend		de resde

Geçmiş (Aoristus), Gelecek (Futurum) ya da Şimdiki (Praesens)

Resem	pervenio	jag reser
Resi		du reser
Resed		han reser
Refem		wi resom
Resed		i resen
Resend		de resa

Emir (Imperativus)

Res		res
-----	--	-----

Mastar (Infinitivus)

Residen		resa
---------	--	------

Ortaç (Sıfatfiil, Participium)

Resende	resan	resande
---------	-------	---------

§ XII

Şimdiye dek öne sürdüklerimin, düşündüklerimi belgelediğine neredeyse emin durumdayım. Diller arasında benzerlik olduğunu kesinlikle yadsıyamayız. Zamanın uzunluğu ve yerlerin birbirlerinden uzaklığı gibi koşullar göz önüne alındığında, bu benzerliklerin neden daha fazla olmadığı değil, nasıl bu denli şaşırtıcı düzeyde çok benzerlik korunabilmiştir diye düşünmek gerekir. Kuşkusuz kendi kendime bunların yeterli olduğunu anımsatmasam daha da

fazla benzerliği buraya taşımak mümkün olabilirdi. Bunu yazdıktan sonra, Strahlenberg'in salt dilleri karşılaştıran eserinde aynı düşünceye varmıştı. O da şuydu: Türklerin, Gotların ve Keltlerin çok uzun yıllar öncesinde tek halk olarak yaşamış olmaları gerekir. O, *Theil von Europa und Asia* adlı eserinin 59. sayfasında şunları söylüyor: Her şeyden önce ben de Türkçe dilinin eski Almanca, Gotça, Keltçe ve İngilizce dilleriyle akraba olduğunu, Legerus'un açıklamak istediğinden daha fazla anladım. Gördüğüm kadarıyla mektupta ve eski Türkçe ve Tatarca dilinde, Metallica (?) ve Metallica (?) anlamına gelmeyen yüz kadar sözcük var. Uyum içinde olan, aynı kökten salt isim değil, fiiller de var. Bu temele dayanarak Fransızların Türklerle kökenlerde tek ve aynı halk olduğu görüşünü hiç de hafife almamak gerekir.

Strahlenberg, sayfa 129'da da buna benzer doğrulayıcı sözcükler ele alıyor. Bunlar benim savlarımı doğrular nitelikte. Benim açıkladıklarım eksik görülürse bunlar da eklenebilir.

Renk. T. Betriigerei, ränkor.

Kaiohagi. T. Zänkisch sich kabbeln (Alm.) Trâta.

Bugiak. T. Ein Winkel. Bukt.

Asker, aesker. Kriges heer. Skara.

Sik, Tecksit; ausdenen, densare. Dick, tjock.

Öküz, ochö, oxe.

Bozuk, bozduk. Zerbrocken. Stuck. Stycke.

Gayret. T. Ktihnheit, gierig, begierig.

Cin, Can. T. Sele, ande.

Sarp. Scharf.

Fereset. F. T. Mutterpferd. Pferd, Fert.

Viran. Zerruttung, Almancada daha çok ses çıkaran anlamında. Witwar, colfuse (İng.) dinge (Alm.).

Chaem. T. Destructio, hemgierig. T. Hemnd.

Chaerabi, Chaerab. T. Spoliare, rauben.

Tiirs, diirs, durus, derb (Alm.).

Braga, Türkçe ve Tatarcada yulaf unundan yapılan bir içki anlamına gelir.

A-oust. T. Sütten yapılan, Ost (peynir -A.G.).

Kanta. Trinkgeschir, Kanna.

Keçi. Capra, geiss, get.

Gemenhein, hauffen, gemeinde.

Bukmak (Bükmek), biegen, bocka.

Zaerrer (zarar? -A.G.), beleibigung, zerren, taren Alm.), reta.

Ferahlamak, laetari, Freuen.

Kerabi, gläserne, flasche, karafın.

Giuda, schiuda. T. F. Absondern, sich trennen. Scheiden, quitter, qwit.

Chal, kali (Kal olmalı? -A.G.). T. Ich blaeibe stehen (Ayakta duruyorum. -A.G.) Halt, gjöra halt.

Germ, Geri, Gerin. T. A. F. Ad iram promus, guerre, guerrie, hâr.

Görüldüğü gibi, Strahlenberg, öteki yerlerde olduğu gibi kökenbilimsel (etimolojik) incelemelerinde oldukça derinlere iniyor. Onun buluşları benim düşündüklerimi doğrular nitelikte. Türkçe ve İsveççe arasındaki benzerlikler pek çok yönden mükemmel. Ancak siz sayın beyefendinin de görüşlerinin de bunlar doğrular yönde olmasından övüç duyacağım. Bu bana, bu konuda toplumun şimdi benden yana olmayan görüşlerine, çok daha rahat bir şekilde başvurma olanağı sağlayacaktır. Bu çalışmalarımın şimdi genel olarak toplumda geçerli olan zevklere uymadığını önceden biliyorum. Şimdi ev geçindirme, değişim kurları (werel curs) ve yüksek siyasa hedefleri konuşmak moda. Çok önemli ve gerekli şeyler kuşkusuz. Alıp uyumak çok önemli işler. Ne var ki, yalnız yemek ve uyumak yalnız otlayan davralara yakışır. Bir cumhuriyette, bütün yurttaşlar ev geçindiren ve politikayla uğraşan bireylere dönüşüyor. Bu bizde de böyle olabilir mi? Yurtdışında bazı yerlerde bu gerçekleşti. En güzel ev yönetme

kitapları ve göz kamaştıran siyasal parlaklıkla ne kâhya ne siyasetçi olunur. Yaşlılar cumhuriyeti, bütün organların kendi görevlerini yaptıkları bir bedene benzetirler. İnsan ayaklarıyla yürür, elleriyle tutar, gözleriyle görür. Ne var ki, burunla yürümek gibi şeyler önerirseniz bütünden yanlış yapmış olursunuz. Bu gibi izlenimlerim beni konumuzdan uzaklaştırıyor. Beyefendinin beni doğrulaması ve görüşlerimi paylaşması kuşkusuz benim bu noktada çakılıp kalmama neden olmayacaktır. Şimdi artık benim için geriye, yalnızca onun dostluğunu göstermesini ve görüşünü bildirmesini beklemek kaldı.

Lund, 27 Ekim 1764

Sven Bring

Not: Türkçe konusundaki anımsatmalarımın doğruluğunu daha fazla güven altına almak için, hem bu konudaki hem de diğer Doğu dillerinin pekçoğundaki uzmanlığıyla ünlü olan Profesör Munthe'ye bu satırları incelemesi için dilekte bulundum. Sayın Profesör dileğimi memnurlukla karşıladı ve görüş bildirme inceliğinde bulundu. Dillerin tür ve yapılarıyla ilgili bildirdiğim görüşlerim doğrudur.

Not:

Türkçe Alfabe de olmayan harfler:

Ä, ä: AE, ae

Å, å: AO, aå şeklinde yazılır

Kısaltmalar:

Alm: Almanca

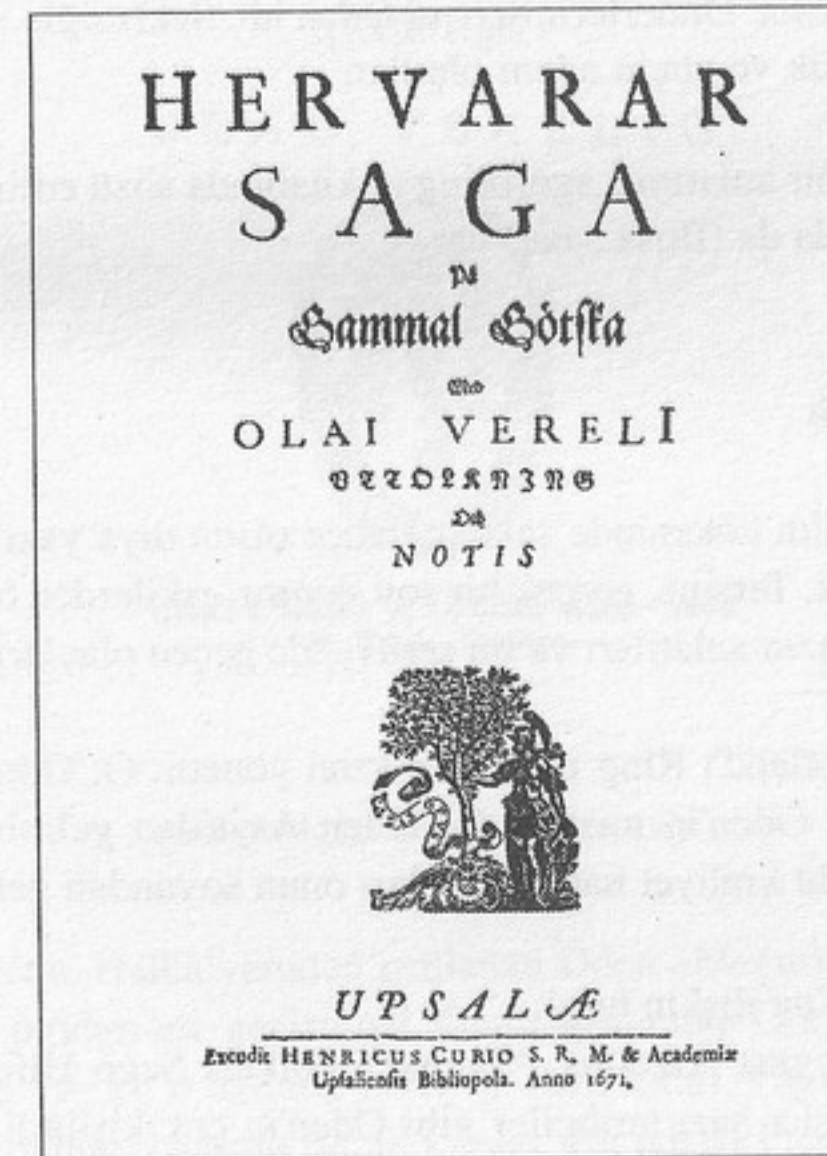
İng: İngilizce

Abdullah Gürgün

EKLER VE YORUMLAR

İSKANDİNAV MASALLARI (SÖYLENCELERİ)

Sven Lagerbring kuzey sagalarını-masallarını-söylencelerini iyi bilen biri. Biz de dört masalda konumuzla doğrudan ilgili olan bölümlere bir göz atalım.

Hervarar Masalı kitabının kapağı

Profesör Sven Lagerbring'in kitabında adı geçen Hervarar Masalı'nda (Hervararsagan) özellikle şu satırlar ilgimizi çekiyor:

1. Eski Kitaplardan

Eski kitaplarda yazılanlara bakılırsa Gandvik'in kuzeyine Jotunheim, güneyine Lundland denirdi. Türkler ve Asyalılar kuzey ülkelerine gelmeden önce buralarda devler ve yarı devler yaşar, bu toprakları onlar işlerlerdi.

2. Cüce Demirci

O sıralar Doğu'dan Asyalılar ve Türkler geldiler ve buraya Kuzey'e yerleştiler. Önderlerinin ismi Oden idi. Sekiz oğlu vardı. Hepsi birer büyük ve güçlü adam oldular.

Benzer bir anlatım Lagerbring'in kitabında sözü edilmeyen Bosa Masalı'nda da (Bosa saga) var.

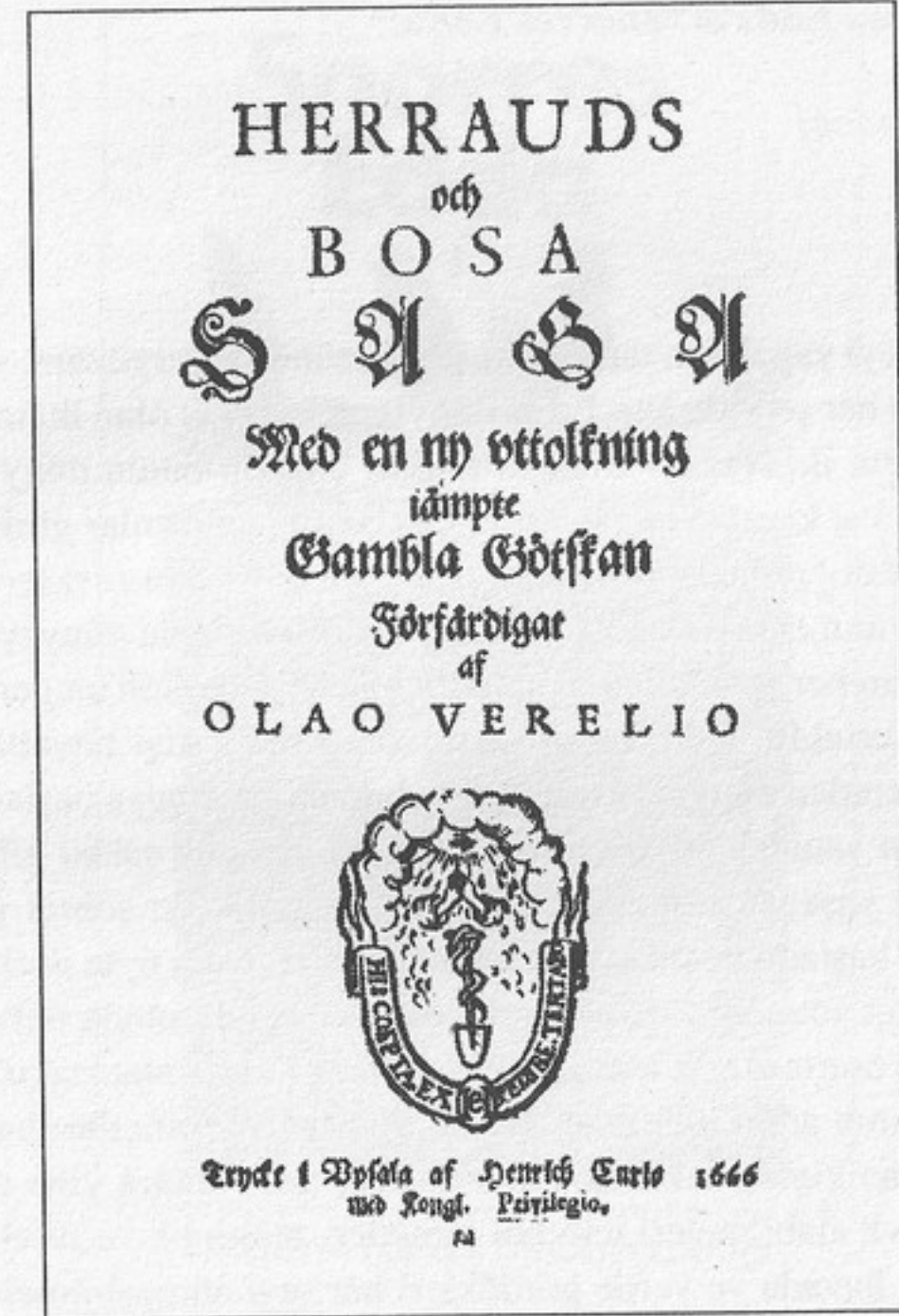
Bosa Masalı

Bu masalın kökeninde şaka, eğlence olsun diye yazıl原因en tuhaflıklar yok. Tersine, gerçek bir soy sayımı, eskilerden bu yana gelen atalarımızın anlatıları ve bu serüvende geçen olayların anlatımı yer alır.

Doğu Gotland'ı Ring isimli bir kiral yönetti. O, Göte'nin oğlu, İsveç Kırallı Oden'in torunuydu. Oden Asya'dan gelmişti ve Kuzey'in en ünlü kraliyet hanedanlıkları onun soyundan gelmeydi.

Bosa Masalı'na ilişkin bilgi:

Arvid August Afzelius, "Svenska Folkets Sago Hifder" isimli eserinde, başka bazı tarihçiler gibi Oden'in çok kişilikli olduğunu söylüyor. Afzelius'a göre, Kırallı Göte'nin babasının asıl adı Sigge

Bosa Masalı kitabının kapağı

Fridulfson'du. Halka yeniden canlanan Oden olduğuna inandırarak Kuzey'de iktidarı ele geçirmişti. Onun oğlu Göte Gotland'ı yönetiyordu. Ne var ki, o aslında İsveç'in Türk kiralı Yngve'ye (Yngve Tirkia - Konung) bağımlı bir alt kiralı. Bir adı da Freir idi ve Uppsala'daki Ynglinge hanedanlığının soy babasıydı.

Snorre'nin Edda'sı (Snorres Edda)*

Giriş (Prolog)

1

Her şeyi yapabilen tanrı önce gökyüzünü ve yeryüzünü ve onları izleyen her şeyi yarattı. En son soyların kaynağı olan iki insan yarattı, Âdem ile Havva. Onların soyları çoğalıp bütün dünyaya yayıldı. Ne var ki, zamanla halk ile halk arasına ayrımlar girdi: Bazıları iyi ve doğru inançlıydı, ama pek çoğu dünyanın zevklerine daldı ve tanrının emirlerine karşı geldi. Tanrı o nedenle dünyayı ve orda yaşayan her şeyi kabaaran sularda boğdu. Salt Nuh'un gemisinde olanlar kurtuldu. Nuh Tufanı'ndan sonra sekiz kişi hayatta kaldı. Bunlar yeniden dünyayı kurmaya ve burada yaşamaya başladılar ve bunlardan yeniden soylar türedi. Yeniden her şey eskisi gibi oldu. Dünyada yaşayan insanlar çoğalınca zenginlik ve şöhret peşinde koşmaya başladılar, tanrıyı dinlemez oldular, hatta öyle ileri gittiler ki, tanrının adını ağızlarına almaz oldular. Bu durumda onların çocuklarına tanrının göz kamaştırıcı eserlerini kim anlatacaktı? O zaman tanrının adını unuttular. Bütün dünyada, yaratıcıları hakkında bilgisi olan kimse kalmadı. Ama dahası, tanrı onlara yine de dünyadan zevk alabilmeleri için bol nimetler, zenginlik ve refah verdi. Dünyayı, havada ve yerde gördükleri her şeyi anlayabilmeleri için onlara akıldan pay verdi. Onlar bunun ayırımına vardılar. Dünya ve dört ayaklı hayvanların ve kuşların bazı konularda aynı özellikleri olduğunu gördüler ve değişik yapılarda yaratılmış olmalarına karşın bunun nasıl olduğunu merak ettiler. Bir özellik şuydu: Dünyanın yüksek yaylalarında bir yeri kazınca su çıkıyordu. Derin vadilerdekinden çok kazmaya da gerek kalmayabiliyordu. Aynı şey dört

* Kaynak: Snorres Edda, Snorre Sturlesson. İsveççeye çeviri: Björn Collinder, Forum 1978.

Snorre'nin Edda'sı kitabının kapağı

ayaklı hayvanlarda ve kuşlarda da geçerliydi. Baştan da ayaktan da aynı derinlikten kan gelebiliyordu. Başka bir özellik şuydu: her yıl yerden otlar ve çiçekler çıkıyor. Aynı yıl hepsi soluyor dökülüyordu. Hayvanlar ve kuşlarda da öyleydi. Her yıl saçlar ve tüyler çıkıyor, sonra da dökülüyordu. Bir üçüncü doğa özelliği: Yeri açıp kazınca en üstteki katmandan bitki çıkıyordu. Kaya ve taşlar, canlıların diş ve kemiklerine benziyordu. Bunlar, yer yaşıyormuşçasına birlikte duruyorlardı. Biliyorlardı ki, yer inanılmaz yaşlıydı ve çok

güçlü bir yapıya sahipti. Bütün canlıları doğurmuş ve beslemişti. Ölenlerin sorumluluğunu da o almıştı. Bu nedenle ona isim vermişler, bütün soylarını ondan saymışlardı. Aynı şekilde akrabalarının izlerini sürdüler. Yüzyıllardır yer aynı yer, gök cisimleri aynı gök cisimleriydi. Ancak gök cisimlerinin gidişi değişiyordu. Bazılarının yolu daha uzun, bazılarının daha kısaydı. Bu tür şeyler onlara gök cisimlerini kendi isteğine göre yöneten birinin olduğunu düşündürdü. O çok güçlü kuvvetli olmalıydı. Ve yaratılan ana parçalara egemen olduğuna göre, gök cisimleri yaratılmadan önce var olması gerekiyordu. Gök cisimlerine egemense, onun uzantısı olarak güneşin ışınlarına, havanın çiğine, yerin yeşillenmesine ve aynı şekilde havanın rüzgârlarına ve denizlerin fırtınalarına da egemen olması gerektiğini açık seçik gördüler. Onun ülkesinin nerede olduğunu bilemiyorlardı, ama bütün dünyada ve uzayda her şeye, gök cisimlerine ve denize ve rüzgârlara egemen olduğunu düşünüyorlardı. Bütün bunları kolay anlatabilmek ve akılda tutabilmek için her şeye bir ad verdiler. Halkın ayrı yönleri dağılması ve konuşulan dilin dallara ayrılması nedeniyle, bu inanış da pek çok değişikliklere uğradı. Ama bir dünyasal anlayışla her şeyi kavradılar. Çünkü ruhsal bilgeliği mutlak değildi. Her şeyin bir maddeden oluştuğunu anladıkları kanısındaydılar.

2

Dünya üçe ayrılmıştı. Güneyden batıya uzanan ve Akdeniz'e giren parçaya Afrika adı verilmiştir. Bunun güneyde kalan bölümü kızgın güneşten cayır cayır yanar. Diğer parça batıdan kuzeye ve denizin içine uzanır. Buraya Avrupa ya da Enea denir. Kuzey kıyıları o denli soğuktur ki, orada ne ot çıkar ne de kimse yaşar. Kuzeyden ve doğu yarından ta güneye uzanan parçanın adı da Asya'dır. Dünyanın bu bölümü hoş ve güzeldir. Her yeri bitkilerle örtülüdür. Her yerde altın ve değerli taşlar vardır. Orası aynı zamanda dünyanın ortasıdır. Orası öteki parçaların her yerinden daha güzel ve iyi

olduğu gibi, halkı da armağanları, bilgeliği, güçleri, güzellikleri ve her türden bilimleriyle ünlüydüler.

3

Dünyanın ortasının yakınlarında bizim Turkları (Türk Ülkesi, Türkiye, Türkiye) dediğimiz yere, en gösterişli yapı yapıldı ve yurt kuruldu. Buraya Troja (Truva) dendi. Burası diğerlerinden çok daha fazla büyütüldü, masrafa bakılmaksızın, el sanatlarına önem verildi. Orada on iki krallık ve bir krallar kralı vardı. Her krallığa bir bölge düşüyordu. Kentte on iki bey (aşiret reisi) vardı. Bu beyler, yiğitlikte her bakımdan, dünyanın gelmiş geçmiş bütün diğer erkeklerinden çok daha üstündüler. Orada Munon ya da Mennon isimli bir kral vardı. O krallar kralı Priamus'un kızıyla evlendi. Kızın adı Troan idi. Tror adlı bir oğulları oldu. Biz ona Tor diyoruz. O Trakya'da Lorikus isimli bir dük tarafından yetiştirildi. Ne var ki, dokuz yaşındayken babasının silahını devralmak zorunda kaldı. En yakışıklı oydu. Meşeyle fildişinin kıyaslanamayacağı gibi, diğer erkeklerin arasında ona bakmaya doyulmazdı. Saçları altından daha güzeldi. On iki yaşına bastığında gücü tam yerine gelmişti. On ayı postunu yerden kaldırabiliyordu. Sonra kendini yetiştiren dük Lorikusu ve karısı Lora ya da Glora'yı öldürdü ve kendisini, şimdi bizim Trudheim dediğimiz, Trakya ülkesi için çalışmaya verdi. Daha sonra ülkeden ülkeye gezmeye başladı. Dünyanın bütün parçalarını tanıdı. Tek başına dünyanın en çılgın savaşçıları, devlerini, çok büyük bir ejderhayı ve pek çok yaban hayvanını yendi. Dünyanın kuzeyine doğru bir yerde falcı bir kadınla karşılaştı. Adı Sibil idi. Biz ona Siv diyoruz. Onunla evlendi. Siv'in sülalesi hakkında anlatacak bir şey bilmiyorum. Kadınların içinde en güzeliydi. Saçları altın gibiydi. Oğullarının adı Loride oldu. Babasına benzedi. Onun oğlunun adı Einride oldu. Onun oğlu Vingetor, onun oğlu Vingener, onun oğlu Moda, onun oğlu Mage, onun oğlu Seskef, onun oğlu

Bedvig, onun oğlu, bizim Annan diyebileceğimiz, Athra, onun oğlu İterman, onun oğlu Heremod, onun oğlu, bizim Sköld diye çağırdığımız, Skajdun, onun oğlu, bizim Bjar dediğimiz, Bjaf, onun oğlu Jat, onun oğlu Gudolf, onun oğlu Finn, onun oğlu, bizim Fridleif dediğimiz, Friallaf. Onun da bir oğlu vardı. Adı Voden idi. Biz ona Odin diyoruz. O bilgeliği ve becerileriyle ünlüydü. Karısının adı Frigida'ydı. Biz Frigg diyoruz.

4

Hem Odin hem de karısı çok dil biliyorlardı. Bu bilgeliğiyle dünyanın kuzeyinde onun adının çok yüksek tutulacağını ve bütün kralların hepsinden daha fazla onurlandırılacağını anladı. Bu onda Türkiye'den ayrılma isteği uyandırdı. Arkasında, genç, yaşlı, kadın, erkek, kalabalık bir grupta yola çıktı. Yanlarında çok değerli şeyler vardı. Hangi ülkede, nereden geçerlerse geçsinler haklarında övgüyle söz ediliyordu. Onların insandan çok tanrılara benzedikleri söyleniyordu. Saxland'a (Saksonya, Sachsen, Niedersachsen, Sachhenaltau: Almanya'nın doğu ve kuzey bölgeleri) gelinceye dek durmadılar. Odin burada uzun bir süre konakladı ve buraların büyük bir bölümünü egemenliği altına aldı. Ülkenin korunmasını üç oğluna verdi. Birinin adı Vegdeg idi. Çok güçlü bir kraldı. Doğu Saksonya'ya hükmediyordu. Onun oğlu Vittergils'di, onun oğulları, Hengets'in babası Vitta ile bizim Svipdag dediğimiz Svebdeg'in babası Sigar'dı. Odin'in oğullarından bir diğerinin adı Beldeg idi. Biz ona Balder diyoruz. O bizim şimdi Västfalen (Westfalen) dediğimiz ülkenin sahibi oldu. Onun oğlunun adı Brand'dı, onun oğlu, bizim Frode dediğimiz Frjodigar'dı. Onun oğlu Freovin'di. Onun oğlu Vigg'di. Onun oğlu, bizim Gave diye çağırdığımız, Gevis'ti. Odin'in üçüncü oğlunun adı Sige'ydi. Onun oğlu Rere'ydi. Bu aile de şimdi Frankland (Fransa) dediğimiz ülkeye egemen oldu. İşte Völsungar (Völs oğulları) adıyla anılan hanedan bunlardan geliyor. Bunlardan da çok sayıda büyük soylar türedi.

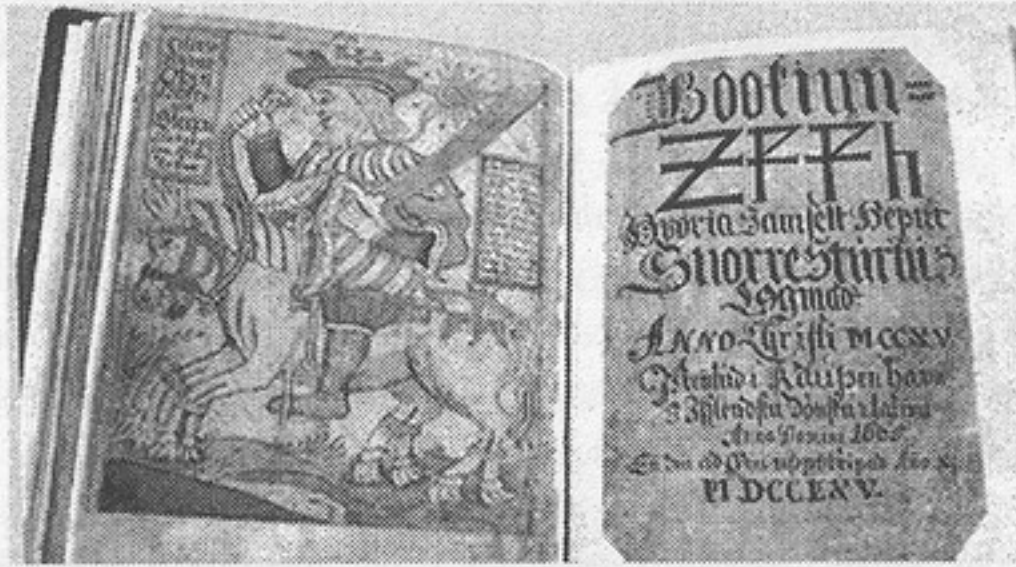
Odin daha sonra yolunu kuzeye doğru sürdürdü ve Reidgotaland'a (Danimarka'da Jutland -A.G.) geldi. Burada canının istediği her şeyle uğraştı. Sonra burayı oğlu Sköld'ün korumasına bıraktı. Onun oğlunun adı Fridleif idi. Sköldsungar (Sköldoğulları) soyu da bunlardan geliyor. Onlar Danimarka kralları oldular. O zaman Reidgotaland denen yerin adı şimdi Jutland.

5

Oden kuzeye doğru yolunu sürdürdü. Bugün Svitjod (İsveç -A.G.) dediğimiz ülkeye geldi. Oranın kralının adı Gylfe idi. Aslar denen Asyalıların geldiğini duyan Gylfe hemen davrandı ve onları karşılamaya çıktı. Odin'e baş eğerek ülkesinin egemenliğini sundu. Nereden geçseler bu mutluluk sürdü ve buralara mutlu yıllar ve barış geldi. Herkes onların barış ve mutluluk gibi şeyler üzerinde denetimleri olduğunu düşünüyordu. Nedeni, büyüklerin, onların hem güzellikte hem de mertlikte diğerlerinden apayrı yapıda olduklarını görmeleri idi. Odin, oraların kendileri için çok güzel ovalar ve çok iyi bir ortam olduğunu düşündü. Kendine, şimdiki adı Sigtuna (Stockholm yakınlarında -A.G.) olan güzel bir kale kent seçti. Orada beyleriyle (aşiret reisleriyle) Truva'dakine benzer bir düzen kurdu. On iki beyini ülkenin yasalarına göre yönetmek üzere kente yerleştirdi. Her yere, Türk geleneklerine uygun ve eskiden Truva'da var olana benzer adalet getirdi. Daha sonra kuzeye doğru yola çıktı. Bütün karaları çevirdiğini düşündükleri denize dek geldiler. Bugün Norveç denilen bu yere de oğlu Säming'i kral yaptı. Håleygja Anlatısı'nda (Håleygjatal) belirtildiği gibi, bütün Norveç kralları, vezirleri (Jarl: Başbakan) ve diğer büyük adamlar onun soyundan türemişlerdir. Odin'in yanında, kendinden sonra gelecek olan ve şimdi İsveç (Svitjod) Kralı olan oğlu Yngve vardı. Onun soyundan gelenlere de Ynglingler (Ynglingar) denecekti. Asyalılar bu ülkede kendilerine eşler buldular. Oğullarına eşler seçtiler. Ve Saksonya

(Saxland) ve kuzeyinde soyları sayıca güçlendi. Dünyanın kuzey bölgelerine yayıldılar. Asyalıların dili bütün bu ülkelerin içinde konuşulan dil oldu. Ataların, kayda geçirilen bütün adları bu dilleri izledi. Ve Asyalılar dillerini de birlikte dünyanın bu bölgelerine, Norveç (Norge), İsveç (Svidjod), Danimarka (Danmark) ve Saksonya'ya (Saxland) taşıdılar. Ve İngiltere'de şimdikinden değişik bir dilde verilmiş olan eski yer adları ve isimler olduğu görülür.

Ynglinge Masalı (Ynglingesagan)

2. Bölüm

Asya'da, Don nehrinin (Tanakvist) doğusundaki ülkeye Asaland (Asa ülkesi, Asya) ya da Asa hem (Asa Yurdu) denirdi. Buradaki baş kaleye de Asgård (Asyalılar kalesi) deniyordu. Buraya bir önder egemendi. Adı Oden'di.

5. Bölüm

Kuzeydoğudan güneybatıya doğru uzanan ve İsveç'i (Svitjod) diğer ülkelerden ayıran büyük bir dağ vardır. Bu dağın güney ya-

macı Türkiye'den (Türkland) uzak değildir. Burada Oden'in çok geniş mülkleri vardır.

11. Bölüm

Sveigder ülkeyi babasından devraldı. Tanrılar yurdunu ve ilk Oden'i ziyaret etme sözü verdi. Kendisiyle birlikte on iki yoldaş dünyayı dolaştı. Türklerin ülkesine (Turkland) ve Büyük İsveç'e (Svitjod det stora) geldi. Orada pek çok akrabasını buldu. Bu yolculuk beş yıl sürdü. Sonra İsveç'e (Svitjod) geri döndü.

ODEN'İN PEŞİNDE*

Oden'in iki kargası (ya da kuzgunu) ve iki kurdu vardır. Kargalarının isimleri Hugin ile Munin'dir. Hugin "istekli" ya da "düşünce" demektir. Munin, "başkalarını düşünen" ya da "hafıza" anlamına gelir. Munin "ne olduğunu", Hugin "ne olacağını" ifade eder. Böylece Oden'de sembolleşen gerçeği ve düzeni sağlarlar.

Bunlar dünya üstünde uçarlar ve Oden'in kulağına gördüklerini fısıldarlar, o nedenle Oden'in her şeyden haberi vardır.

Oden'in iki tane de kurdu vardır. Freke ve Gere.

Freke, "mızrak saplayan", Gere ise "obur" demektir. Oden kendine sunulan bütün etleri onlara verir. Kendisi şarabı yeğler.

Oden'in kuzgun ve kurtları, Usun Türklerinin hani Kunmo'nun bebekken kurtuluşunu anımsatır:

Hunlar ile Usun Türkleri arasında savaş çıkmış. Kunmo'nun babası öldürülmüş. Kunmo henüz çok küçük bir bebekmiş. Hun hükümdarı, Kunmo'nun çöle atılmasını, ölüm-kalımının kendi yazgısına bırakılmasını emretmiş. Bebek çölde emeklerken karganın biri üzerinde dolaşmaya başlamış ve gagasında tuttuğu eti yavaşça yaklaşıp ona vermiş, sonra uzaklaşıp gitmiş. Kuşlar da çocuğu sineklerden korumuşlar. Sonra dişi bir kurt gelip memesini çocuğun ağzına vererek onu emzirmiş, sütü ile beslemiş. Bunları gören Hun hükümdarı çocuğun kutsal bir yavru olduğunu anlamış ve büyütmüş. Ordularından birine komutan yapmış. Daha sonra da Usun Türkleri'nin başına han olarak atamış.

* <http://www.antalyaonline.net/futhark/avasya.htm>

Araştırmacı Turgay Kurum, Oden ve iki kargası olayını, Uygur Kralı Buku Tegin ve üç kargasına benzetir.* Başka noktalarda da benzerlikler bulur:

Oden'in aynı zamanda sihirli-büyülü (Magic) güçleri vardır. Ülkesine düşmanlar yaklaşıncı büyük fırtınalar yaratır, yağmur ve kar yağdırarak düşmanların geri dönmesini sağlar. Ülkesini bu şekilde korur. (Aynen Türklerde de gördüğümüz "yada" taşı olayında olduğu gibi.)

Bu benzer motifler sadece Oden ile sınırlı değildir.

İskandinav mitolojisinde de kutsal hayat-yaşam ağacı vardır. Yggdrasil (Yığaç asil?) denen bu ağacın üzerinde 9 şehir vardır.

Oden.

* Cuveyni, *Tarih-i Cihan Güşa*, Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 2253, 1988, Ankara, s.104.

(Türk mitolojisindeki Kutsal ağaçta 9 dal vardır.) Bu şehirlerin dördü ağacın dallarında (yukarısında) dördü köklerinde, biri de gövdesindedir (insanlar bu gövdedeki şehirde yaşarlar. Yukarıda iyi-olumlu tanrıların şehirleri, köklerinde ise kötü-olumsuz tanrıların şehirleri vardır. Aynen Türklerde şamanların bu ağacı kullanarak gök tanrılara veya yersu-yeraltı tanrılarına ulaşması motifinde olduğu gibi).

Oden öncesinde İskandinav takviminde bir yıl on aydır. Odin buna iki ay daha ilave etmiştir. (Muhtemelen Türklerin 12 aylı takviminden esinlenmiştir.)

İskandinav mitolojisinde Oden'in keçisi vardır. Acıkınca bu keçiyi yer. Ancak kemiklerini korur. Ertesi gün keçi kemiklerinden tekrar canlanır. Yaşamın veya tekrardan yaşamın kemiklerden olacağına inanç ve kemiklere zarar vermeme inancı Türk toplumlarında da mevcuttur. Öyle ki, büyük düşmanların kemikleri de yok edilir.

Bütün bunların yanı sıra, giyim, ölü gömme ve dini ritüeller konusunda da pekçok benzer yanlar mevcuttur. İsveç'te Stokolm yakınındaki Birka antik şehrinde yapılan kazılarda bulunan mezarlar Altaylar'da bulunanların benzeridir.

AS VE GÅRD ÜZERİNE

Doğu Türkistan uzmanı Yazar Gunilla Törnvall, buradaki Asgård'u Doğu Türkistan'ın başkenti Kaşgar ile benzeştiriyor. Kaşgar'a Kaşgard da dendiğini belirtiyor. Bu, gord ya da gard sözcüğünün Türkçe kökenli olduğunu buradan çıkarabilir miyiz? Runik yazılar üzerindeki çalışmalarıyla dikkatleri çeken Sayın Turgay Kurum ise "Avrasya'da Runik Yazı" başlıklı makalesinde, bu sözcüğü Belgrad ile benzeştiriyor, grad, guard: koruma diyor. Zaten İsveç'te de aynen şöyle: ... huvudborgen som var i landet kallade de Asgård. Huvudborg: Baş kale, borg: kale. Asgård: As Kalesi. Askale, Asyakale vb. isimlerle Türkçeleştirmek mümkün. Bu da bize Erzurum'un ünlü Aşkalesi'ni de anımsatıyor. Acaba As ile Aş arasında da bir benzerlik, yakınlık var mıdır?

Sayın Kurum "As" sözcüğünün üzerinde durmuş. Makalesinde şöyle diyor:

Peki bu "As" toplumu nedir ve geçmişte ve bugün bu kimliği kullanan toplumlar anılan bölgede (Don-İdil civarı) var mı?

"AS" kavramının geçtiği -vurgulandığı- bazı kelimeler şunlardır ("S" harfi rahatlıkla "Z" olarak da kullanılabilir):

As = Tarihte Sarmatları (Alanları) oluşturan kavimlerden biri.

As= Bugün Kafkaslar'da yaşayan Karaçay Türklerinin, Osetlerin, kendilerini tanımladıkları kavim ismi.

Aset = Oset - Osetya halkı.

Askit= İskitler-Sakalar.

Askuzai = Asur belgelerinde İskitlere verilen isim (Kuzey As halkı).

Asur = Anadoluda kurulan devlet (Ur şehir anlamında kullanıldığı düşünülürse As Şehri).

Azak = Kırımın doğusundaki deniz (Asov). (As halkının Ak-kutsal süt- denizi) (Akgöl Akdeniz gibi Altay mitolojisinde kutsal süt denizi).

Azer = Azerbaycan halkının ismi (As eri –askeri– erkeği).

Astrakhan = Hazar denizinin kuzeyindeki tarihi ticaret şehri (As tarkan-tarhan as komutanı?)

Hakas = Altaylarda yaşayan kendilerine Saka (İskit) da diyen Türkler. (Hak sonradan alınmış, doğru-güvenilir-gerçek anlamında bir ek olabilir mi?)

Ok (Q) eski Türklerde kavim anlamında da kullanıldığı (on ok- üç ok vs) düşünülürse.

Kaf_q_as = Kafkas (kaf-ok-as) Kaf dağı as halkı. (kaf = Türk mitolojisindeki kutsal dağ).

Q_as_er = Khazar-Hazar -Karayim, Türkleri. (Ok- as- er).

Q_as_aq = Kazaklar (ok- as- ak – Soylu as kavmi. Ak budun -kara budun da olduğu gibi Ak soylu asil anlamında.)

Ab_as = Abazya halkı (kutsal As'lar. Ab ulu- Kutsal anlamında).

Asena= Türk mitolojisindeki dişi kurt, Türk devlet geleneğinde Hakan soyu.

As ana = Altay mitolojisindeki Tanrı "Umay"ın diğer adı (Hakaslar Umaya As kız da derler).

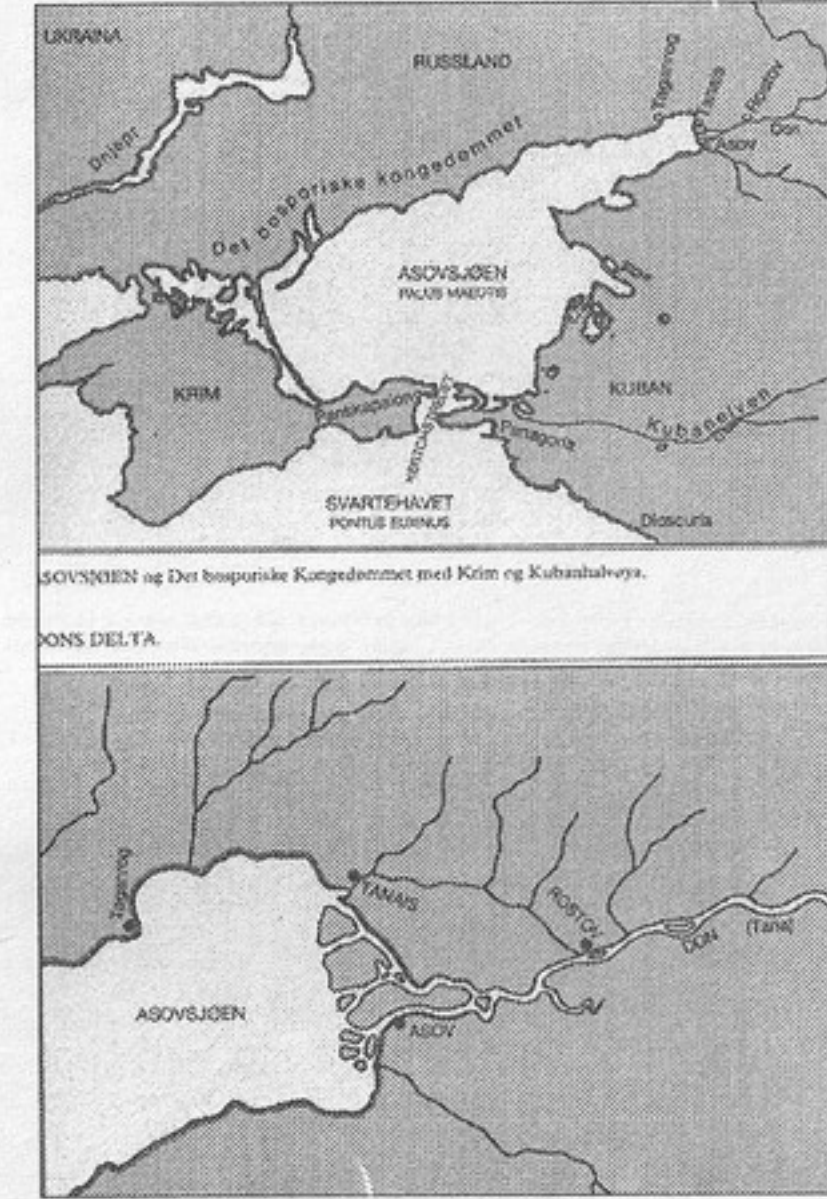
Askil = Batı Göktürk İmparatorluğu'nda önemli bir kavim ve kralının adı.

As_paruh = Volga Bulgar devletinin kurucusu Türk prensi.

Asya = As ülkesi (Romanya, Finlandiya gibi) Kitanın adı.

"As" ortak bir inanç kimliği olarak (Şaman-pagan), uzun süre bölgede yaşayan halklar tarafından, ırk farkı gözetilmeden kullanılmış bir üst kimlik (inanç kimliği) olmuş kanısındayım. (Taraflımızdan italik yapılmıştır. -A.G.)

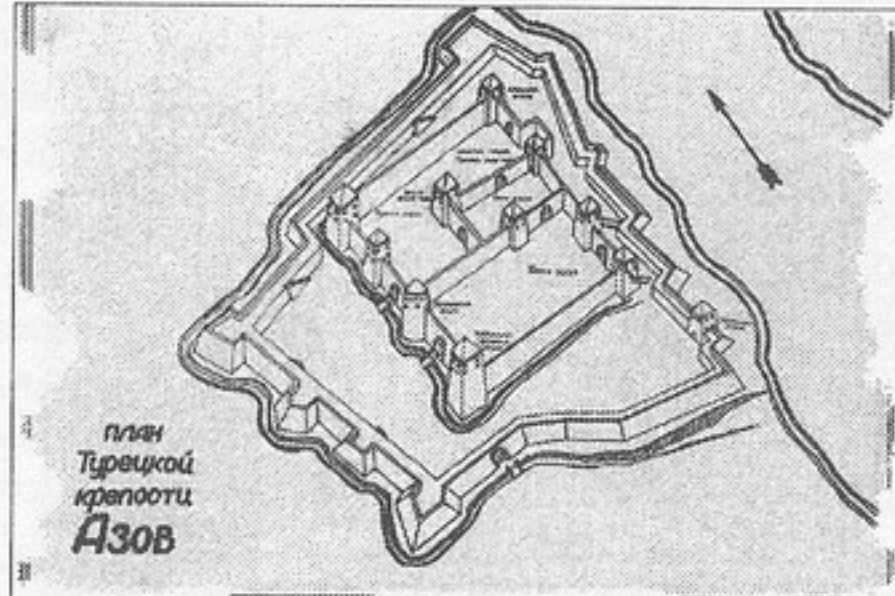
Kurum'un bu görüşünü doğrular yönde bir işaret Ynglinge Masalı'nın içinde bulunmaktadır. Ayrıca kitabın bir adı da Hedna Kungarna (Hristiyan olmayan Kırallar)'dır.

Norveçli ünlü gezgin bilim adamı Thor Heyerdahl bu konuyu yerinde araştırmak istemiş ve Ynglinge Masalı'ndaki adrese gitmiştir.

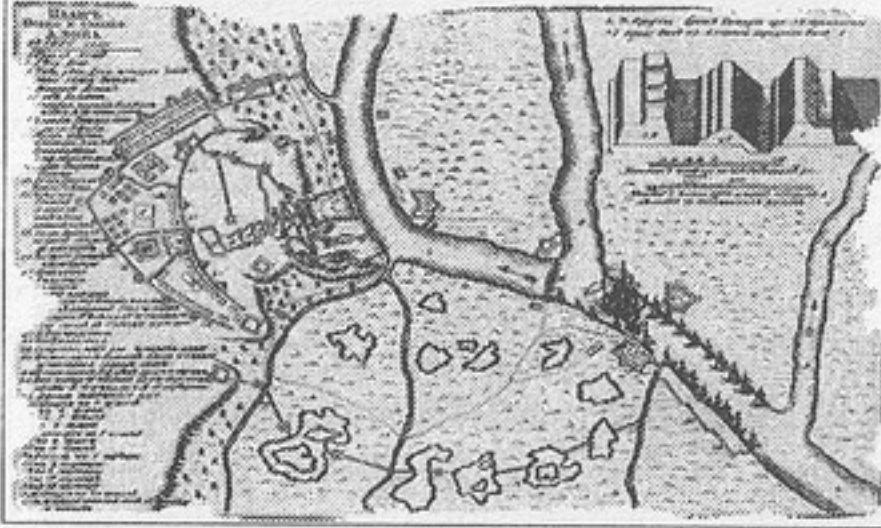
Heyerdahl bu araştırma gezisini (expedition) "Oden'in Peşinde, Geçmişimizin İzinde (Jakten på Odin, På sporet vår förtid)" adıyla kitaplaştırmıştır.

Heyerdahl, adresi de, kaleyi de, akrabalarının izini de bulduğunu düşünmektedir. İşte kitaptan bazı resimli belgeler:

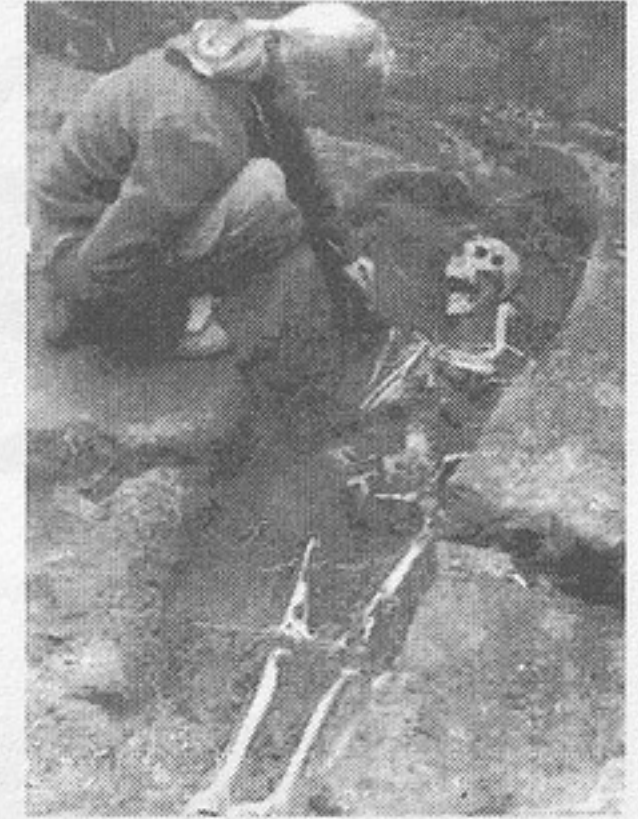
Azovs borg i 1259 ifølge et gammelt kart i Asov museums bibliotek. Slik så altså borgen ut på Snorres tid. På den tid var Asov velkjent av norske vikinger, så nordboernes kjennskap til området endte ikke med Odins utvandring i romertiden.

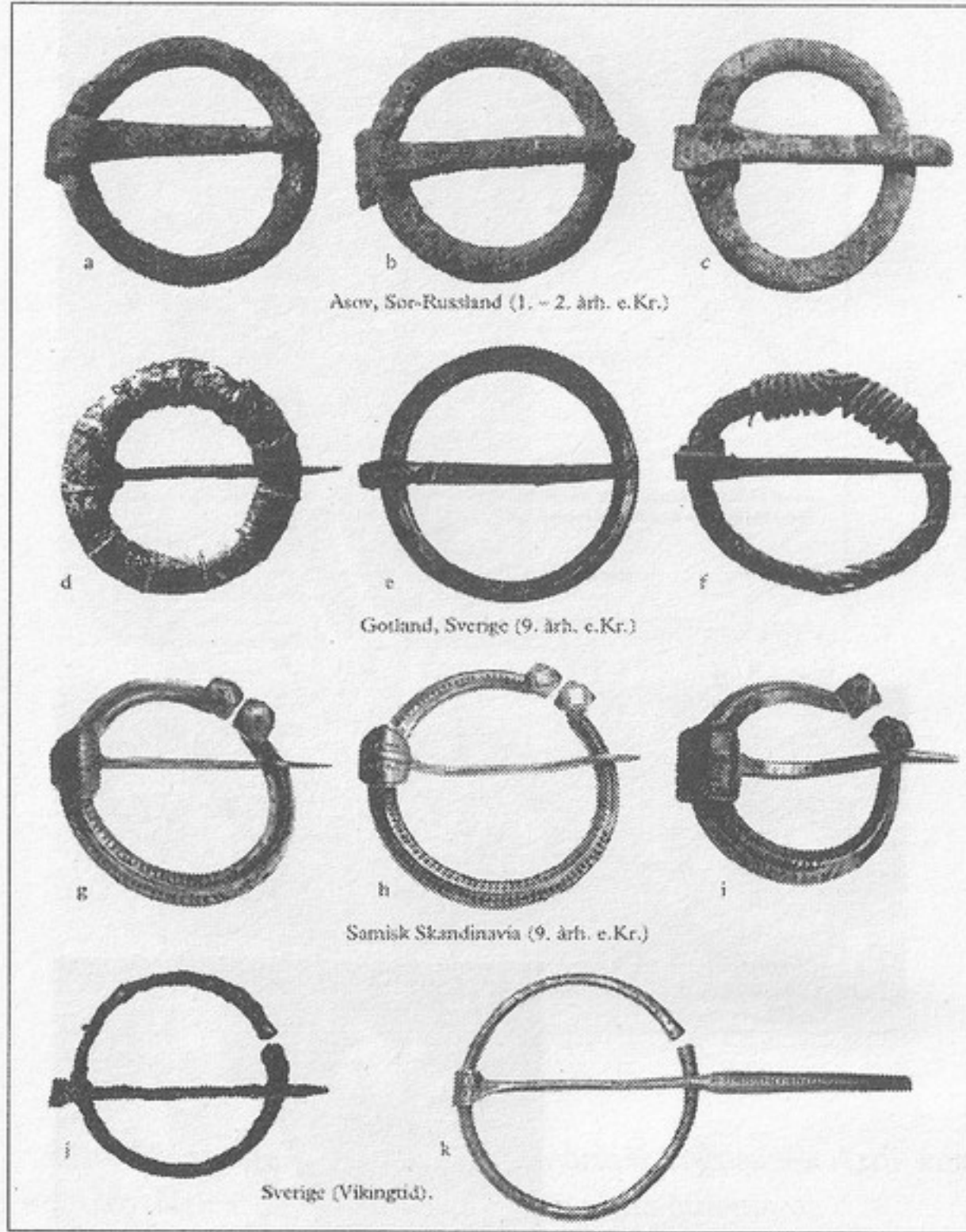
Kart av Asov og omegn med bebyggelsen av Asak-området øverst til venstre. Tegnet i 1696 (Asov museums bibliotek)

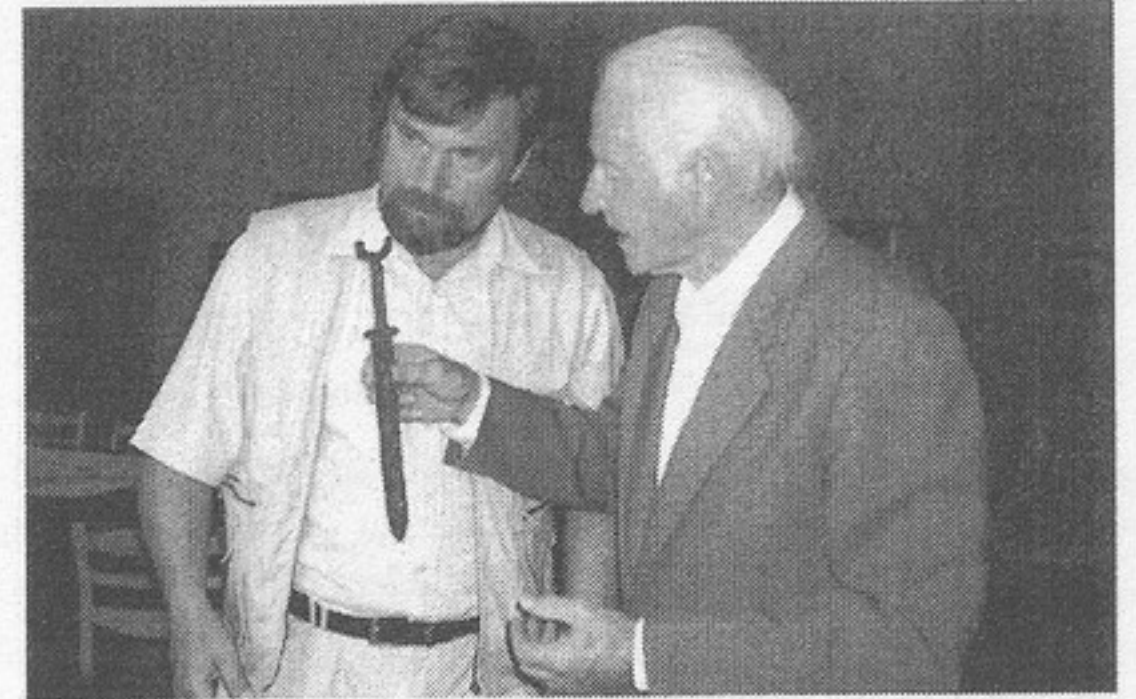
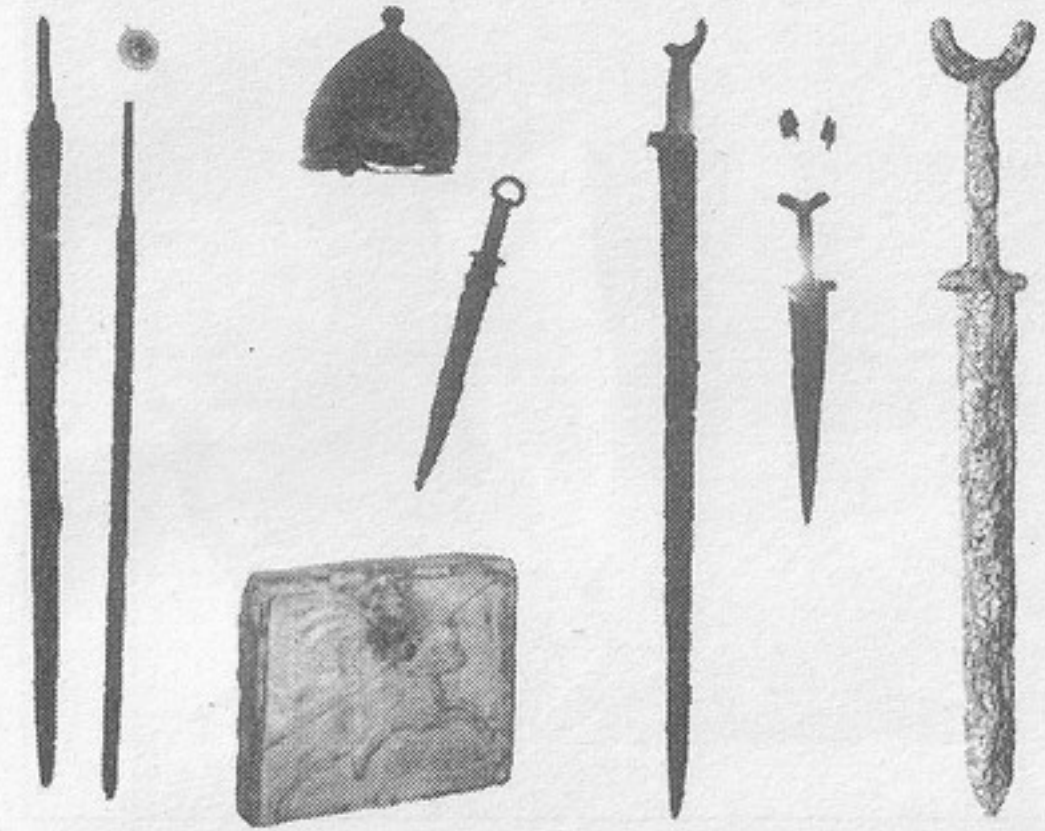
Azak Denizi'nin kuzeyinde Don nehrinin doğusunda Asov kenti ve Asov Kalesi. Haritalar Asov Müzesinde bulunuyor.

Heyerdahl, burada Arkeolog Katharina Lorvik ile yaptığı incelemelerde bir mezar bulmuştur. Kazılarda çıkardıkları eşyalar arasında İskandinavya'dakilere tıpatıp benzeyenler vardır. Örneğin yan taraftaki cest üzerinde çıkan kemer tokaları gibi.

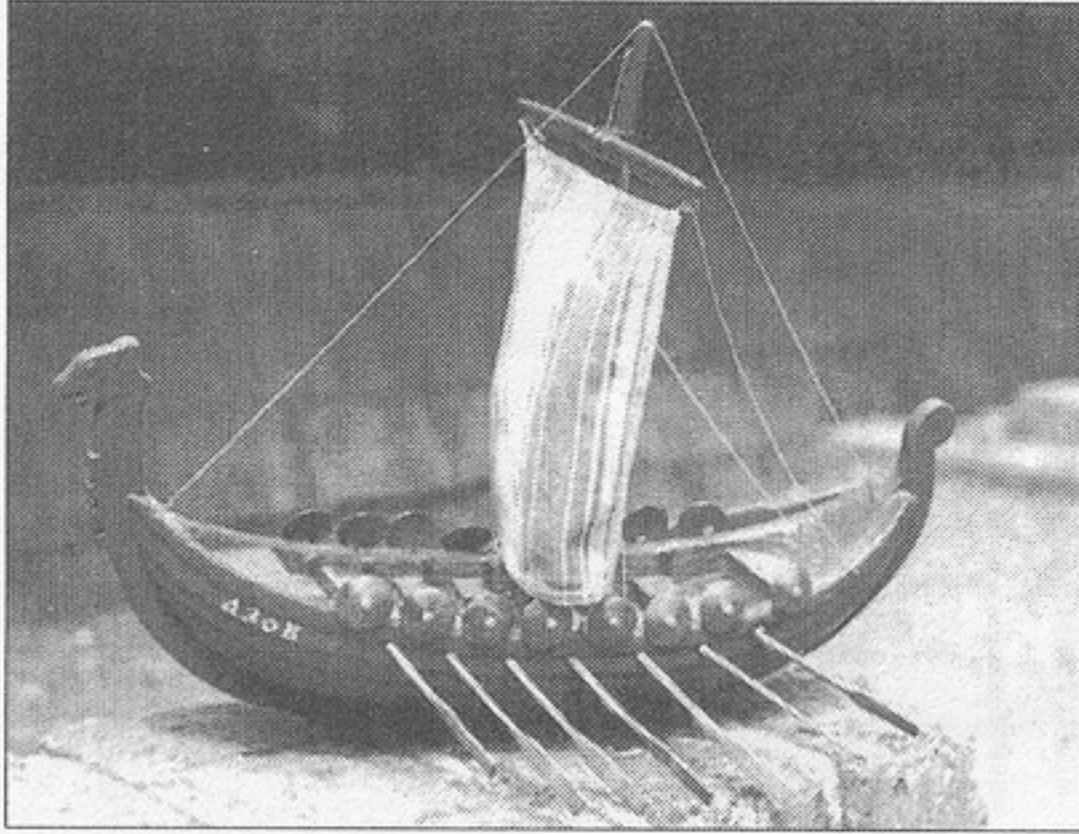

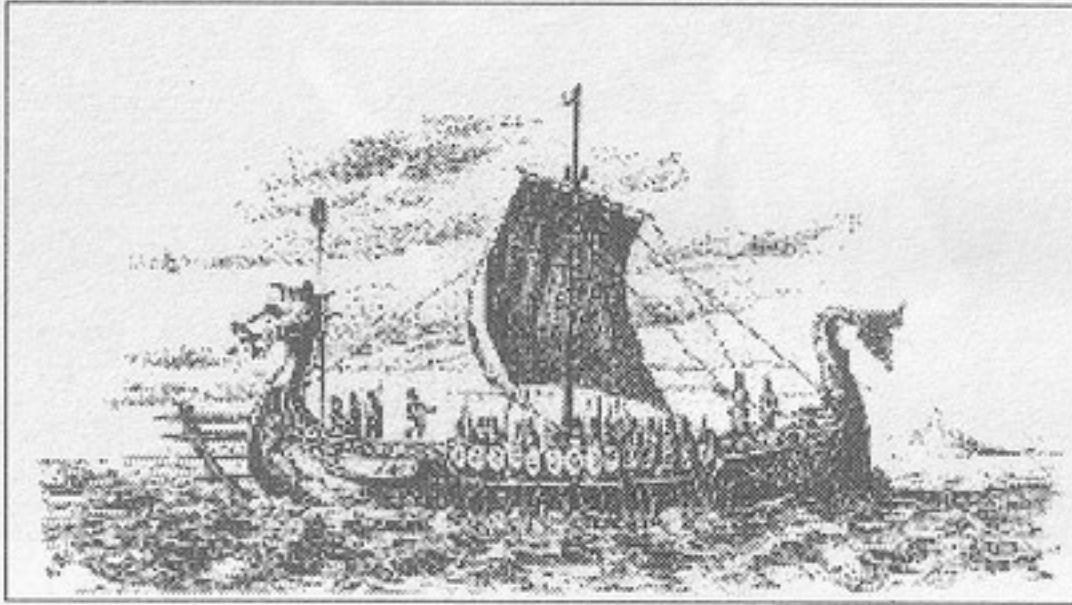
En üstte, Azov'da bulunan tokalar altında İsveç'in Gotland adasında, onun altında Lapon tokaları ve en altta İsveç-Viking tokaları.

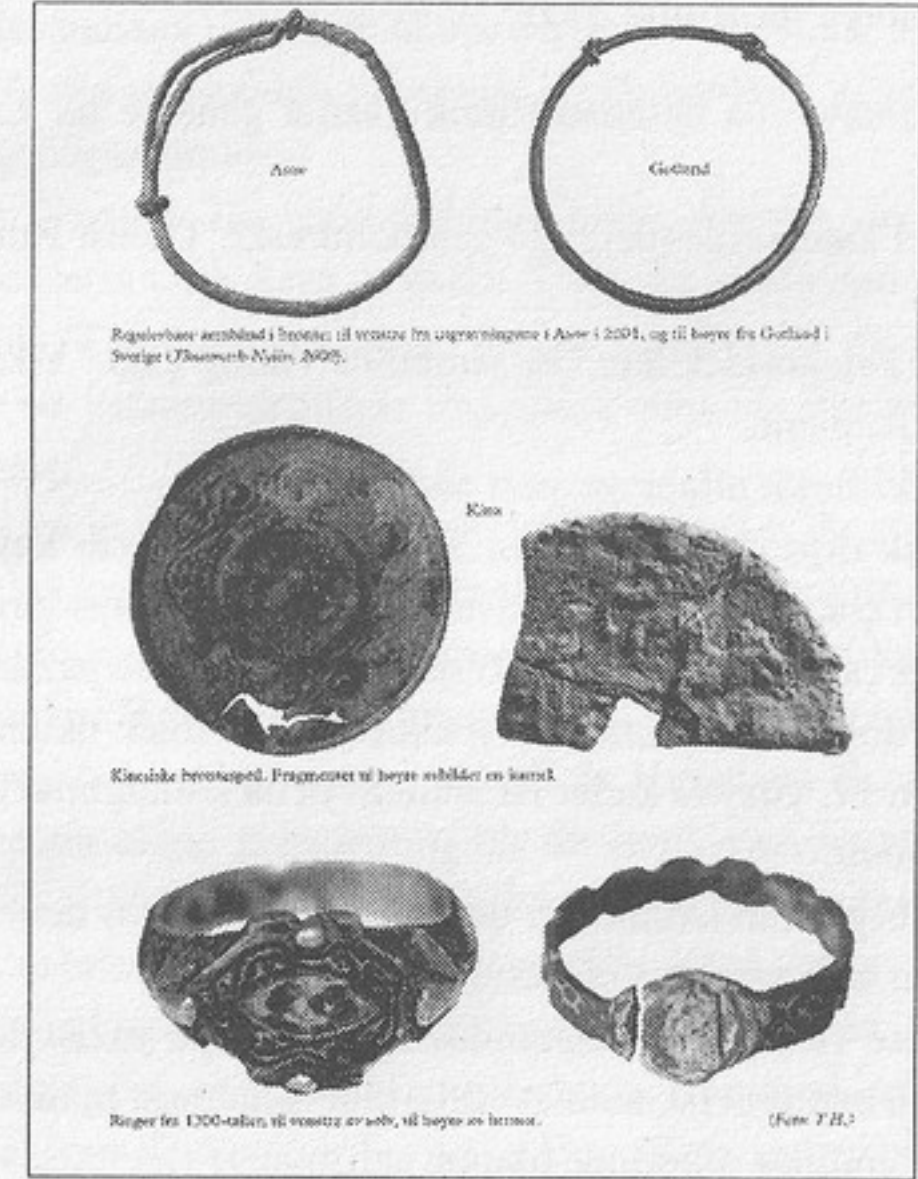
Asov'da çıkan Viking kılıçlarına benzer kılıç ve hançerler.

Asov Müzesi'nde bulunan eski gemi modeli ve...

Gerçek Viking gemisini canlandıran bir resim.

Üstteki bileziklerden biri Azov'dan, diğeri İsveç'in Gotland adasından.

Norveçli gezgin bilim adamı bu keşif gezisinde Sturleson'un izinden giderek onu haklı çıkaracak pek çok belgeyi ortaya koymuştur. Bu arada Runik yazılara da değinmiştir.

Araştırmacı Turgay Kurum, Runik yazıların İskandinavya'ya Oden ile birlikte geldiğini söylüyor. İskandinavya runik yazılarını Göktürk yazıları yardımıyla çözmüş olan Kurum konuya şöyle açıklık getiriyor:

İskandinavya'da Runik Yazı*

İskandinavya'da bulunan Runik yazılar genelde iki kategoride ele alınır.

Birinci kategoridekilere, 24 sembollü eski "Oldest Runik" yazı denir.

İkinci kategoridekilere, 16 sembollü Viking çağı "Viking Age" runik yazısı denir.

Yani iki farklı alfabe ve yazı söz konusudur.

Futhark diye de adlandırılan 3500 civarında yazılı kaya vardır. Bunlardan çok azı (yüzde 10) civarında eski kategoriye girmektedir.

Viking çağı yazıtları, yani 16 sembollü alfabeyle yazılanlar soldan sağa doğru mükemmel bir şekilde Nordik dilde okunmakta ve bu yazının 17. yüzyıla kadar İskandinavya'da kullanılmakta olduğu bilinmektedir.

En belirgin farklardan biri de eski (24 sembollü) denen yazıların sağdan sola yazılmış olmasıdır.

Eskilere Tanrı Oden zamanından kalma büyü yazısı denmektedir. Çünkü bunların İskandinav dillerinde okunması mümkün olmamıştır. İskandinav dillerinde okuma çalışmaları yapılmışsa da kabul görmemiştir.

Okunamadığı için bu yazıtlara mistik bir anlam yüklenmiş, bu yazıların büyü amacıyla yazıldığı düşünülmüştür.

Rün kelimesinin İskandinav dilinde esas anlamı da "büyü yazısı" demektir.

İskandinavya ve Almanya'da bulunan taşınabilir ev eşyalarının (kap-kacak, tarak, kandil vs.) üzerinde bulunan runik yazılardan

* Bu bölümde yararlandığımız temel eserler;

Prof. Sven B.F. Jansson, *Runinskrifter i Sverige*, AWE / Gebers 1963, İngilizce baskısı *Runes in Sweden* Royal Academy of Letters... GIDLUNDS Warnamo / Sweden 1987; Turgay Kürüm, *Futhark Alfabesinin Gizemi*, 1994, Antalya. www.antalyaonline.net/futhark

bazıları İskandinav dilleri ile okunamayınca Türk runik alfabesiyle başarılı okuma çalışmaları yapılmış, ancak bunların ticaretle buraya geldiği düşünülmüştür.

Orhun Yazıtları ilk bulunduğu bilim dünyası yaklaşık 100 yıl bu yazıtların Orta Asya'ya giden Vikingler tarafından yazıldığına inanmış, Thomsen tarafından bu yazıtlar Türkçe okununca bu sefer her iki yazının birbiriyle ilişkisinin olmadığı düşünülmüş ve savunulmuş.

Tarihi ve yukarıda saydığım diğer bulgulardan da anlaşılacağı gibi, her iki toplum da Avrasya'da tarihin bir döneminde bir arada olmuşlar. Birbirlerinden etkilenmişler ve birbirlerine karışmışlar. İskandinavlar Hristiyanlığı uzun yıllar kabul etmemiş, pagan inançlarını korumuşlar ve yazı olarak da Hristiyan Bizans'ın çok daha önceden alınıp geliştirilmiş bir tür runik yazı ve alfabe olan Grek-Latin alfabesini değil, şaman İskit bakiyeleri ve Hunların runik yazısını alarak kendilerine 16 sembollü alfabe yapıp kullanmışlar. İskandinavya'da bulunan ve 24 harfli denen (aslında 24'ten fazla sembol mevcut) az sayıdaki yazıtların da, Hun merkezi otoritesine baş kaldırıp Gotlara katılan veya Hun hâkimiyet alanı olan İskandinavya'ya yerleştirilmiş ya da Hun İmparatorluğu yıkıldıktan sonra oraya göçmüş, bugün Türkçe dediğimiz dilin belki de unutulmuş, yok olmuş bir kolunu kullanan kabilelere ait olması hiç de düşük bir olasılık değildir. Bu bölgelerdeki kabilelerin, özellikle de Hristiyanlık yaygınlaşınca zamanla asimile olup yok olması da kaçınılmazdır.

Bizi ilgilendiren, "24 sembollü Futhark" ya da "Oldest Runik" denen yazıtlardır.

Prof. Jansson'un anılan eserinde (s.13) bu alfabe şu şekilde ses değerlendirilmesine tabi tutulmuştur.

Bu semboller Kylever Taşı olarak bilinen yazıttan alınmıştır. Hiçbir sembolün iki defa tekrarlanmamasından yola çıkarak, alfabe olarak değerlendirilmiştir. Soldan sağa ilk altı sembolden yola çıkarak da Futhark alfabesi denmiştir.

Taşın asıl resmi aşağıdadır.

Resimden de açıkça görüldüğü gibi, kaya üzerindeki yazı sağdan sola ve aşağıdan yukarıya yazılmıştır. Yazıda 24 sembolden sonra 5 sembol daha vardır ve yazının (sağdan sola yer olmadığı için) devamıdır. Bu beş sembolde bulunan sembollerden bazıları yazı içinde tekrarlanmaktadır.

İlk 24 sembolün, 1994'te kayanın elime geçen resmini esas alarak, Göktürk alfabesi ve okuma sistemiyle yaptığım okuma çalışması şöyledir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24							
f	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	p	e	n	s	t	b	e	m	i	n	g	d	o						
F	N	P	R	C	X	P	H	I	E	C	J	Y	Z	T	B	M	M	I	O	M	X	X								
F	N	P	R	C	X	P	H	I	E	C	J	Y	Z	T	B	M	M	I	O	M	X	X								
																								top uzeri on the stone						
E	K		>	F	B	>	X	P	Y	V	I	H	N	J	A	Z	T	B	M	P	I	O	N	X						
																								Goldtürk						
g	t	s	o	k	u	p	o	d	y	g	n	s	k	ö	l	a	ç	n	ç	k	k	i	d	y	n	i	s	k	i	b
gü	tü	sö	k	up	o	d	y	go	n	sı	ka	öl	a	ç	n	ç	ok	ök	id	y	n	i	şı	kel	bi					

23. sembol Tonyukuk Yazıtları'nda aynen Futhark alfabesindeki gibi mevcuttur. Anlam olarak "Baş" şeklinde kullanılmıştır. İki harf birleşmiş ve bir kelimeyi oluşturmuştur.

İki harfin birleşip anlamlı bir kelime oluşturması 13. sembolde de görülür. Öt kelimesi ötmek = konuşmak anlamındadır. Ayrıca sembolün ağız şeklini alması da dikkat çekicidir.

Göktürkçenin okuma kurallarına uygun olarak, sağdan sola okuyalım.

bilke ış inydi ök oknça öt akisn goydo pu kosütüg

bilke : bilge, bilgi sahibi ulu kişi (mutlak akıl-mutlak bilinç)

ış : ışık (bilge ışığı = bilgi veren ışık, melek-tanrı elçisi)

inydi : indi (gökten indi)

ök : bizzat kendisi

okunça : ok unun ucuyla (silahının ucundan çıkan ile)

öt : ötmek, konuşmak

akisn : ağzın (öt akisn = ağzından çıkan sözleri)

goydo : oydu-koydu

pu : bu

kosütüg: ok sütun (dik sütun-dik taş)

Günümüz Türkçesi ile okuyalım.

Bilge ışığı indi bizzat kendisi okunun ucuyla ağzından çıkan sözleri oydu bu dik taş

24., 23., 22. sembolleri, sağdan sola okununca (İskandinav dilinde), ortaya çıkan kelime **O d ng**, bizce Viking tanrısı **Odin** kelimesinin çıkış noktasıdır. Biz bu üç sembolü Türkçe, Bilge ışığı (tanrı elçisi; ışık veren kutsal kişi) olarak okumaktayız.

Son beş sembolün bulunduğu resim elime sonradan geçmiştir. Ve aynı yöntemle okunduğunda:

"Orte dırenc" diye okunmakta. Bugünkü Türkçede "Orta(sını) oyarak – oyan-diden" anlamındadır.

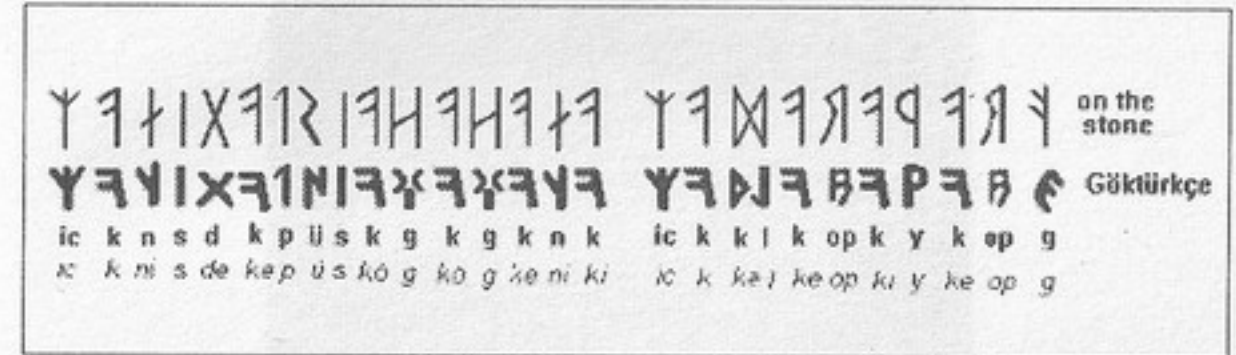
2	h	M	h	4
NC	T	ID	T	R
NC	T(e)	ID	T(e)	(o)R

Dolayısıyla, eski okumamla birlikte cümleyi ele alırsak;

"bilke ış inydi ök oknça öt akisn goydo pu ko sütüg orte dırenc"

"Bilge ışığı indi bizzat kendisi okunun ucuyla ağzından çıkan sözleri bu dik taşın, ortasını oyarak koydu"

Prof. Jansson'un kitabının "The Oldest Runic Inscriptions" adlı bölümünde (s.18) yer alan **Möjbro** taşını şu şekilde okumaktayım:

Satırları aşağıdan yukarıya, satırı sağdan sola okuyalım

gopek yik op ke kelkic ikin ekgök göksüpek desinkic

gopek : köpek

yik : yig = iyi

op ke : opla = atlamak, hücum etmek (günümüz Türkçesinde hopla)

kelkic : kalkınca – kalksın

ikin : ikin = iki, ikisi, her ikisi

ekgök : bir isim diye düşünüyoruz (tanrısal bir isim olması muhtemel)

göksüpek : göğsüpek (sonradan günümüz Türkçesine gözüpek = kahraman-cesur olarak geçmiş. Ancak bizce deyimimizin aslı göksüpek = göğsü pek = göğüsü kuvvetlidir.)

desinkic : desin

Günümüz Türkçesi ile okuyalım:

Köpek iyi hucuma kalksın –saldırsın– ikisine de "ekgök" gözüpek desin

ök gikit yaspurgu içok güriç sü gikit yatpudır goiç gikit yat-
sorg

ök : o - bizzat

gikit : yiğit

yaspurgu : yaşadı

içok : çok (Göktürkçede yer alan iç sembolünün ç sesi yerine
kullanıldığını düşünüyorum)

güriç : güç

sü : asker-süvari

yatpudır : yapmadı

goiç : göç

yatsorg : yatıyor

Günümüz Türkçesi ile okuyalım:

**o yiğit yaşadı çok güç asker –olan– yiğit yapmadı göç yiğit
yatıyor (yatsın)**

Sizin de anladığınız gibi, çok güç şartlarda yaşayan, yaşadığı
yeri terk etmeyen (kaçmayan-göç etmeyen) bir askerin mezar taşı.

Sonuç olarak;

Runik yazının kökeni Orta Asya'dır. İpek Yolu boyunca sırala-
nan kavimler, doğularındaki kavimlerde, runik yazıyı görmüş, ken-
di dillerine uyarlamışlardır. Kendi yazı sistemlerini oluşturmuş-
lardır.

Kanaatim odur ki; değişik Avrupa ülkelerinin yanı sıra, özelli-
kle yoğun olarak İskandinav ülkelerinde pek çok runik Türkçe yazıt
mevcuttur. Bu yazıtlar, Hun döneminde ve sonrasında o bölgelere
herhangi bir nedenle gitmiş ve bugün Türkçe dediğimiz dilin belki
de unutulmuş, yok olmuş bir lehçesini konuşan, günümüzde asimi-
le veya yok olmuş topluluklarca yazılmıştır.

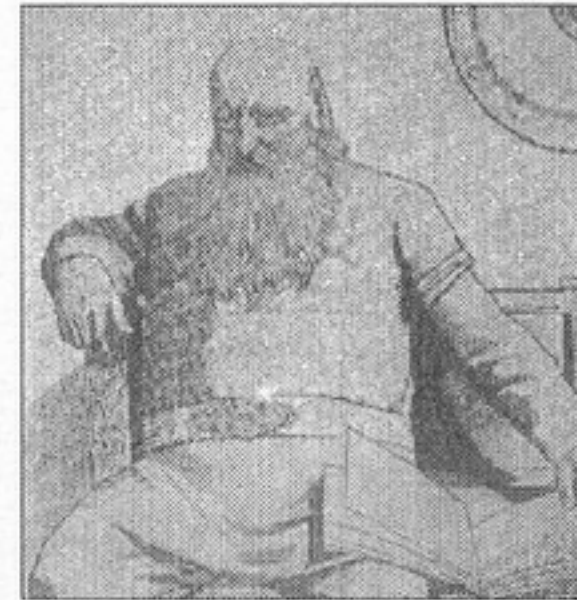
Kaynak: <http://www.antalyaonline.net/futhark/avrasya.htm>

SNORRE STURLASSON ÜZERİNE SON SÖZ

2004 yılında Snorre Sturlasson ve eserleri hakkında araştırma
yapan din tarihçisi ve Gävle Üniversitesi Öğretim Görevlisi Olof
Sundqvist, Sturleson'un hiçbir sahteciliğe düşmeden söylenceleri
topladığını, hiçbir şeyi kendisinin uydurmadığını söylüyor. Sundq-
vist 14 Mart 2004 tarihli Svenska Dagbladet gazetesinde çıkan söy-
leşisinde şöyle diyor:

- Snorre Sturlasson'un kuzey kralları tarihini kurarken anlattığı
Ynglinge söylencesi 1100'lü yılların bir Hristiyan şiiri değildir.
800'lü ya da 900'lü yıllardan gelen eski bir destandır. 800 yıl önce
İzlanda'da yaşayan en bilgili kişilerden biri olan Snorre'nin bunları
uydurmuş olabileceği düşünülemez. O aynı zamanda mükemmel
bir kültürel terbiye almış olan bir hukukçuydu. Öte yandan İzlanda-
lılar kendi tarihlerini bilirlerdi. O sahte herhangi bir şeyle onların
karşlarına çıkamazdı.

Snorre Sturlasson Kimdi?

Snorre Sturlasson ya da Snorri
Sturluson (1178-1241) tarihçi, ya-
zar, ozan, hukukçu ve aşiret reisi.
İki kez İzlanda'da zamanın başba-
kanı durumundaki yasal sorumlu-
su oldu. Norveç Kralı'na karşı
ayaklanmayı desteklediği için öl-
dürüldü. En önemli eserleri Kuzey
Kralları ve Edda'dır.

NEDEN ŞİMDİ SESSİZLİK?

Gerek Sturlasson 1100'lü yıllarda, gerekse Lagerbring 1700'lü yıllarda bu konulara eğilmişler, büyük çaba harcamışlardır. Peki, bugün niye bu sessizlik?

1100'lü yıllarda önyargılar olmadığından Sturlasson için bu alanda çalışma yapmak, kökleriyle ilgili destanları toplamak mutlaka çok doğaldı. Ama Sven Lagerbring zamanında öyle değildi. O yıllar, Türk düşmanlığının dorukta olduğu yıllardı. Çocukların, "Türk geliyor" diye korkutulduğu zamandı. O nedenle Sven Lagerbring'in cesur ve dürüst çalışmasını takdirle karşılamamak elde değil.

"Köpek Türk"

İsveç'te Türk ve As sözcüklerini küfür olarak da kullandıklarını belirtmek Türk düşmanlığına ilişkin bir ipucu verebilir. "Hund Turk (Köpek Türk)", "Turk jävel (Şeytan Türk)", As sözcüğü aynı zamanda leş anlamına gelir, Djävla as (Leş Şeytan).

Demirbaş Şarl (12. Karl) ilk kez savaş için ülkeden çıkarken yanında üç köpeği vardı. Bunların isimleri Sezar, Pompe ve Türk idi. Demirbaş öldüren mermiye de "Türk mermisi (Turk kulan)" adı verildi. Aslında Demirbaş Şarl Türklerden bir zarar görmemişti. Tam tersine Poltova'da Ruslara yenilince Türklere sığınmış, Osmanlı'da beş yıl üç ay kalmıştı. Osmanlı kendisinin ve askerlerinin bütün gereksinmelerini karşılamıştı.

Stockholm'de Kraliyet Sarayı'nın altındaki Livrustkammaren isimli müzenin koleksiyonunda bir Türk kafası bulunuyor. Zaman zaman sergileniyor. 1600'lü-1700'lü yıllarda bu kafalarla talim yaparlarmış. Kılıç, mızrak, tabanca, tekme, tokat Türk'e girişirlermiş.

Bu düşmanlığın asıl nedeni de Türklerin Avrupa içlerine yayılmaları ve Müslümanlığı yaymaları kuşkusuz.

Önce Papa ve Katoliklerin, daha sonra Protestanlığı yayan Martin Luther'in işlevi büyük bu konuda. Martin Luther'in üç düşmanı vardı: Papa, Yahudi ve Turk.

Türkler'e Karşı Savaş Hakkında isimli bir kitap yazdı. İlk baskısını Nisan 1529'da yapan kitap, aynı yıl içinde dokuz baskı yaptı.

Luther kitabında şöyle diyordu:

"Hristiyanlar, Papa ve yandaşlarının söylediği gibi salt bedensel olarak Türklerle savaşmamalıdır. Türkleri Tanrı'nın gazabı ve kırbacı olarak görüp, dua, ağıt ve fedakârlıkla kendilerini korumalıdır. Bu öğüdü küçümseyen, Türk'ü de küçümser. Böylelerinin Türk'e ne yapabileceklerini görmek isterim."

Luther, *Masabaşı Konuşmaları*'nda (Runden Tisch, Bords Samtal) Papa'yı şeytanın ruhu, Türk'ü de eti olarak görüyordu. Her gün bin Türk öldürmek istediğini söyleyerek tanrıdan kendisine ve bütün Hristiyanlara güç vermesini diliyordu.

Gunnar Hillerdal'in hazırladığı ve Martin Luther'in konuşmalarından bölümler içeren *Masabaşı Konuşmaları (Bords Samtal)* kitabından birkaç ufak alıntı yapalım:

"Papa şeytanın ruhu, Türk etidir."

"Ben Samsun (Simson) olsaydım ne yapacağımı bilirdim. Günde bin Türk öldürürdüm."

"Türkler Almanya'yı mutlaka yenecek. Baştan sona çiğneyecek. Hep bunu düşünüp ter içinde kalıyorum. Ama elden gelen bir şey yok. Türkleri yalnız bir kişi yenebilir, o da babamız ve inancımız İsa'dır. İmparator, prensler ve başkaları hiçbir şey yapamazlar."

"Tanrım Almanya'yı koru. Günahlarımızı affet. Oğlunu koru. Ey kutsal ruh bizi bunalımdan kurtar. Bu yılan Türk insan gücüyle ezilmez. Dua, biz dua etmek istiyoruz. Herkes dua edecek."

"İmparatorumuz iki güçlü ulusu birleştirdi. Biri İspanyol diğeri Alman. Tanrım ona zafer ver. Her Hristiyan onun zaferi için dua etmek zorundadır. Onu bize tanrı verdi ve o şimdiye dek mutlu yönetti. Onun ordusuna Türkleri korkutacak bir melek yollaması için tanrıya dua edin... Tanrı onun yardımcısı olacak. Çünkü Karl dürüsttür ama kana susamamıştır."

Kitap, salt Türklere değil Yahudilere ve Papa'ya karşı da alıntılarla dolu. Bu tür kitapları okuyarak yetişenlerde ırkçılık olmaması mümkün mü? O nedenle İsveçlilerde, Protestan olduktan sonra Türk düşmanlığı arttı. Papazlar evlere gidip halkın Luther'in ilmi-hallerini (ketekeslerini) öğrenip öğrenmediklerini yokluyorlardı.

İşte Profesör Sven Lagerbring kitabını bu düşmanlığın dorukta olduğu bir zamanda yazdı. Sanırım, baştan tepki çekmemek için de

kitapçığının başında, zorunlu olarak, hem Luther'in öğretilerine saygısını dile getiriyor, hem de sorumlulukları olduğunu belirterek dürüst olmak zorunluluğunun altını çizme gereği duyuyordu.

İşte Sven Lagerbring'in kitabı, bu koşullar altında yazılmış cesur bir kitaptır. Gerçekten ünlü "İsveç dürüstlüğü"nün bir kanıtıdır.

İSVEÇLİLERLE TÜRKLERİN TEK ÇATIŞMASI: BENDER MEYDAN KAVGASI!

İsveçlilerle Türkler arasında hiç savaş olmadı. Muharebe de olmadı. Bir kez çingar çıktı, o da 1 Şubat 1712 tarihinde, bugün Moldova sınırları içinde kalan Osmanlı topraklarında Bender'de... Bu olay İsveç'te çok ünlüdür. "Kalabaliken i Bender (Bender'de Kargaşa)" adıyla anılır.

12. Karl Bender'de Osmanlı Paşası'yla.
Osmanlı Paşası, Kral'a saygı için atından inmiş.

Demirbaş Şarl (12. Karl), Ruslara karşı, 28 Haziran 1709'da yaptığı Poltava Muharebesi'nde büyük bir yenilgiye uğradı. Yaralı

durumdaki kral, sayıları bin ile iki bin arasında olan askeriyle birlikte Osmanlı'ya iltica etti. 22 Temmuz 1709'da Bender'e yerleşti. Burada Karlopolis kentini kurdu. İsveç'i buradan yönetmeye başladı. Amacı Türkleri Rusya'ya karşı savaşa sokmaktı.

Sultan 3. Ahmet, krala ve adamlarına, şanlarına yaraşır maaş bağlamıştı. Bütün giderleri Osmanlı tarafından karşılanıyordu. Ancak Demirbaş'ın Sultan'ı etkileyip savaşa sokmak için ona etki edebilecek kişilere rüşvet vermesi gerekiyordu, gerek Osmanlı'dan gerekse zengin tüccarlardan bol bol borç da alıyordu. Valide sultan ile iyi ilişkiler kurmayı başarmıştı. Sonunda Osmanlı Rusya'ya karşı savaş açtı. Prut'ta 38 bin kişilik Rus ordusu yüz bin kişilik Osmanlı ordusu tarafından kısıtlanmış, ancak Demirbaş'a göre hafif koşullu bir barış yapılmıştı. Azak kıyısındaki kaleler yıkılacak, Azak'taki Rus donanması yok edilecek, Ruslar Polonya'dan çekilecek ve Demirbaş özgürce ülkesine dönebilecekti. Demirbaş ise Rus Çarı'nın teslim alınmasını ve ordusunun yok edilmesini istiyordu. Derhal Prut'a gitmişti, ama geç kalmıştı. Kimine göre barış yapılmasında, Çariçe Katarina'nın Baltacı'ya çok değerli armağanlar getirip, bir gece boyunca barışa ikna etmeye çalışması belirleyici olmuştur. Kimine göre de, o sıra Osmanlı ordusunun Rus ordusunu yok edecek güçte olmayışı asıl nedendir.

Anlatıldığına göre, Baltacı Mehmet Paşa'ya çok kızmıştır. Neden barışı kabul ettiğini sorar. Baltacı umursamadan, savaş yapma yetkisi olduğu gibi barış yetkisinin de olduğunu söyler. Neden Çarı esir almadığını sorduğunda ise, "Başımızda bir kral mültecimiz var zaten, bir tane daha mı olsun? Adam ülkesini nasıl yönetir sonra?" şeklinde, pek imalı bir yanıt alır. Söyleyecek söz kalmamıştır. Bender'e döner. Elçilerini Sultan 3. Ahmet'e yollar, Baltacı'yı şikâyet eder. Baltacı cezalandırılır.

Demirbaş, kulis çalışmalarını yine sürdürdü. İsveç'in bir ordu yollayabileceği ve Osmanlı'yla birlikte Rusya'yı kısıp alabilecekleri propagandası yapıyordu. Sonunda Çar Petro da verdiği sözleri tutmayınca Osmanlı 1711'de ve ardından 1712'de yine savaş

ilan etti. Ancak ne Osmanlı'da ne de İsveç tarafında ciddi bir seferberlik havası yoktu. Kral bu duruma çok kızıyor, Osmanlı'yı savaşa sokmak için her yola başvuruyordu.

Ev sahibi artık bu gitmek bilmeyen konuktan bıkmıştı. Başta oldukça yumuşak, sonra daha sert bir şekilde kralın ülkesine dönmesi istenmeye başlandı. Ayrılmasını teşvik etmek için maddi destek kesildi. Bu bir yarar sağlamadı. Demirbaş tüccarlardan da borç alabiliyordu. Yol boyu refakat etmek, Hollanda ya da İngiliz gemileriyle bedava yolculuk etmesini sağlamak önerisi de bir işe yaramadı. Bol yol parası verildikçe öteki borçlarını ödeyip daha çok para istedi. Bu durumda Bender Komutanı İsmail Paşa'ya gerekirse zor kullanarak konuğu gönderme emri vermekten başka umar kalmadı.

On bin kadar asker kralın kampını sarmıştı. Komutanlar teslim olup gitmek istiyorlardı. Demirbaş ise Sultan'ın bir krala karşı zor kullanarak diğer Avrupa krallarının tepkisini çekmek istemeyeceğini düşünüyordu. Belki de istediği şey oydu. Böylece mazlum kral durumuna düşüp Avrupalı meslektaşlarının desteğini alacak ve Osmanlı'yı kendine yardıma zorlayabilecekti.

1 Şubat 1713 günü uyarı atışlarıyla kavga başladı. Kral'ın bin kadar askerine karşılık 10 bin kadar Osmanlı askeri vardı. Demirbaş dövüşe dövüşe kampın merkezindeki kraliyet binasına çekildi. Osmanlı çatıyı ateşe vererek içerdeki 30-40 kişiyi dışarı çıkarmak zorunda bıraktı. Kral bir elinde kılıç, diğer elinde tabanca kahramanca dövüşüyordu. Sonunda başka bir binaya çekilmek için koşarken tökezledi ve üstüne gelen yeniçeriler tarafından yakalandı ve elinden silahları alındı. Böylece Bender meydan kavgası sona erdi. Yeniçeriler, büyük bir sevgi ve hayranlık besledikleri bu cesur krala yine saygı göstermekte kusur etmediler. Sultan 3. Ahmet de, dışarıya karşı krala saygısızlık yapılmış havasını bozmak için, olaydan haberi yokmuşçasına, İsmail Paşa'yı cezalandırdı. Paşa'nın kellesi kazığa geçirildi, bazı komutanlar idam edildi ya da görevlerinden alındı. 1713 Nisan'ında da yine Ruslara savaş ilan edildi.

Bender kavgası sırasındaki Osmanlı duygularını Şair İzzet Efendi şu dizelerle dile getirir:

*İdicek isyan Kral-ı İsveç-i kafir-niam
Gaziyan-ı din o dem yutdurdılar rumhın Maçün*

*Eyledi üftade-i beyda-yı hizlan canını
Akibet der-kar idüp isyana zu'm-i mü'vecün*

*Didiler tarih-i hüsrânın cünüd-i kudsiyan
Lutf-i Hak hedm eyledi ceyşin Kral-i İsvecün*

İsveç Kralı 12. Karl yine ülkesine dönmedi. Bender'den bu kez, bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Demotika'ya (Dhidhimòtik-hon) götürüldü. Meriç kıyısında güzel bir köşke yerleştirildi. Kral bu olaydan sonra bunalıma girdi. On ayı aşkın bir zaman günlerini, üzerindeki uniformasını bile çıkarmadan, uyuyarak geçirdi. 1714 baharında Avrupa'da oldukça dingin bir hava oluşmuştu. Avusturya, Macaristan, Almanya sınırlarını açmıştı. Demirbaş, durum yolculuğa uygun olmaya başlayınca Edirne'ye, Timurtaş'a götürüldü. Kendisine artık açıkça gitmesi gerektiği söyleniyordu. Kendisi de daha fazla ısrar etmeyi uygun bulmamış olmalı ki, 17 Haziran 1714'te, tam da doğum gününde, ayrılma zamanının geldiğini duyurdu. 25 Ekim'i 26 Ekim'e bağlayan gece, kimlik ve kıyafet değiştirerek en güvendiği iki adamıyla birlikte atla yola çıktı. Böylece 5 yıl 3 ay süren konukluk bitiyor ve bu uzun konukluğun anısına Demirbaş Şarl adı anı olarak sonsuza dek kendisinde kalıyordu.

Asıl yolcu kervanı 1168 kişi, 1625 at ve 140 at arabasından oluşuyordu. İsveçliler, kendilerinden alacaklı olan 300 kadar Osmanlı ve bazı İsveçli askerlerin Türk eşleri, 130 yeniçerinin korumalığında yola çıktı. Zor bir yolculuktan sonra, 29 Aralık 1715'te İsveç'e ulaştılar.

12. Karl zamanında İsveç, Baltık ülkelerini ve Finlandiya'nın büyük kısmını kaybetti. Halk yoksullaştı. Buna karşın kral İsveçli ırkçıların gözdesidir. Ölüm yıldönümü olan 30 Kasım'larda heykeli önünde toplanıp gösteri yaparlar.

KARLSHAMN'DA TÜRKLER

Gruptaki Türkler Karlshamn kentine yerleştirildiler. Kral, Türklerin kendisine çok konuksever davrandıklarını söyleyerek onlara Karlshamnlıların çok iyi davranmalarını istedi ve onlardan hiç para alınmaması emrini verdi. Bazılarının alacakları çabuk ödendi. Bazılarının alacakları zaten pek komikti. Örneğin bir Ermeni vatan-
daşın alacağının 2,5 altın olduğu söyleniyor. Onlar hemen geri döndüler. Geri kalan borçların ilk taksidi 2,5 yıl sonra ödendi. 26 bin kron bütün alacaklılara bölüştürüldü. Alacaklıların bir bölümünün paraları daha sonraları ödendi. Bazıları ise paralarını alamadılar. Beklemekten sıkılanlar geri döndü. Bazıları Karlskrona'ya yerleşti. Bazıları Lund'a öğrenim yapmaya gitti. Lund'a gidenlerden Halil Paşa tam bir kitap kurdudur. Lund Üniversitesi kitaplığında Türkler hakkında zengin bir koleksiyon bulur. Hepsini okur. Sonra bu kitaplardan bazılarını kraldan ister. Ama kral vermiş midir, paşa ülkesine dönmüş müdür, bilmiyoruz.

Lund'a gidenlerden biri de Arap Ahmet'tir. Ahmet Lund'a gitmeden Sultan 3. Ahmet'in 12. Karl'a armağan ettiği atlara bakar. Kral'ın sevdiği bir kişidir. Lund, Göteborg ve Strömstad kentleri arasında deri ticareti yapar. Çadır tamiri yapar. İşleri o kadar iyi gider ki, yanına memleketinden yedi işçi daha getirtir. Görünen o ki, Türklerin İsveç'e iş davetiyesiyle hemşeri getirmesini ilk kez Arap Ahmet başlatmıştır.

Osmanlı grubunda Müslüman, Hristiyan ve Musevi Osmanlı yurttaşları vardı. İlk kez o zaman İsveç'te Müslümanlık ve Musevi-

lik dininin gerektirdiği dini görevlerin yerine getirilmesine izin verildi. Ondan önceleri İsveç'te kalabilmek için Hristiyanlığa geçme koşulu vardı.

Türkler, kısa zamanda dil öğrenip İsveçlilerle dostluğa başlamışlardı. Türkler burada çok ilgi görüyorlar, seviliyorlardı. Yiyip içip eğleniyorlardı. Ne var ki, ara sıra da olsa tatsız olaylar çıkıyor değildi. Karlshamn Meydanı'nın etrafında o zaman da meyhaneler vardı. Bir keresinde kavga çıktı. İki Türk, Ömer Ağa (bazı kaynaklar "paşa" diyor) ile uşağı Deli Mustafa aynı kadın ile ilgilendiler. Olay kavgaya dönüşünce meyhaneci Yakup (Jacob Hackert) bunları dışarı atmak zorunda kaldı. Kavgaya dışarıda da devam etti. Deli Mustafa patronunu bıçaklayıp öldürdü. Meydana, tam bu olayın olduğu yere kare şeklinde bir taş yerleştirildi. Adı "Türk stenen (Türk Taşı)". Bugün hangi Karlshamn'lıya sorsanız hemen bu öyküyü anlatıp taşı gösterir.

Bu kentte üç yıl ya da daha fazla kalan ya da oraya yerleşen Türklerin çocukları da olmuş. 2000 yılında oraya gitmiştim. Karlshamn Müzesi Bilgilendirme Müdürü Bayan Susanne Ström'e Türk olduğumu söylediğimde hemen, "Ohoo burada çok Türk tohumu var" demişti.

Karlshamn tarihini yazan Christopher Cronholm şöyle diyor:

"Dilimizi, halkı anlayacak, halkın da kendilerini anlayacak kadar öğrendiler. Hergün Jacob Hackert'in orada buluşur, bira içer, oyun oynarlardı. Yemek ve giyim sorunları yoktu. Onların yerine zenginler öderdi. Kadınlarla aralarının iyi olmasını isterlerdi. Arkalarında çok çocuk da bıraktıkları söylenir. Ama hiç kimseye karşı şiddet uygulamadılar."

Aynı şekilde İsveçli askerler de Osmanlı ülkesinde kaldıkları zaman içinde oradaki kızların gönlünü çalmışlardı. Dönüş zamanı geldiğinde kral bunlara kızları da yanlarında alıp götürme ve Hristiyan yapıp evlenme izni verdi. Bunların izini Yazar Rolf Nordenst-ring Dalarna bölgesinde Mora ile Malung arasında Vänjan kasaba-

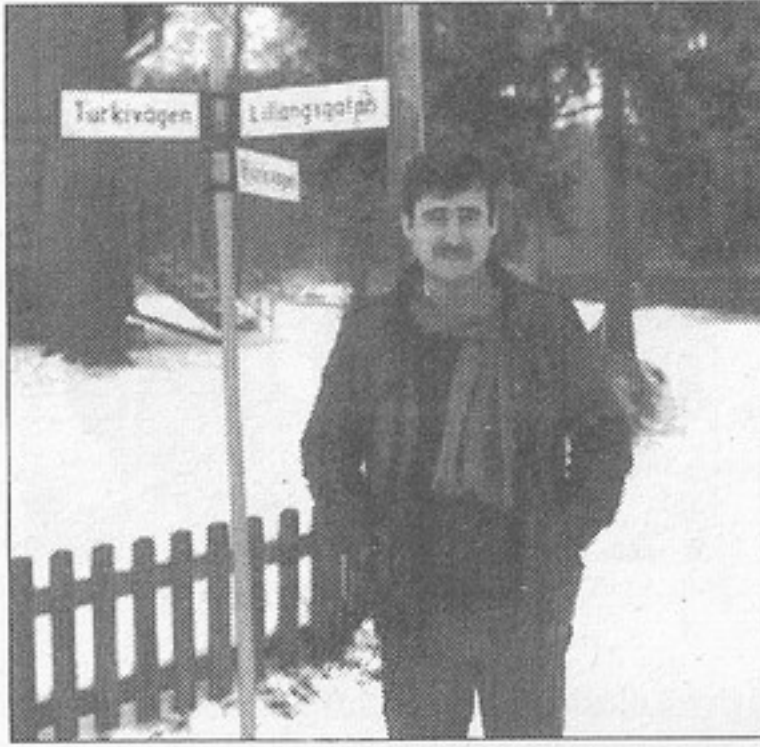
sında buldu. Osmanlı mimarisine benzer yapılarını, Türk tipli erkekleri anlatan bir kitap yazdı. Bir sülalenin soyadı da Sturk imiş.

Bir Vänjanlı

Yeri gelmişken başka bir ilginç köyden söz edelim. Skutskär kentindeki Türki (Türkiye) köyünden. 1986 yılındaydı sanırım, Skutskär kenti belediyesinde çalışan birinden, o sırada çalıştığım İsveç Radyosu'na bir mektup geldi. Mektupta bu köy üzerine niye bir program yapmadığımız soruluyordu. Bir kış günüydü, atladım, gittim. Kentin turist bilgilendirme bürosuna gittim. Sağa git, sola dön, doğru git, diye nasıl gideceğimi bir güzel anlattılar. Yakındı. Çabucak buldum. Köy dedikleri artık kentin bir semti olmuştu. Bir tek Türkivägen (Türkiye sokağı) diye yol var, başka bir şey yok! Bölgede hiç Türk de yaşamıyordu. Sonunda ismi veren belediye başkanının o sırada 86 yaşında olan torunları Karl Jansson ile 78

yaşındaki Margareta Jansson'u buldum. İsmi nedenini öğrendim. Meğer 1800'lü yıllarda belediye başkanlığı yapan dedeleri bu yeni kurulan köy merkeze çok uzak olduğu için Türkiye adını vermiş. Ona komşu bir köy daha kurulmuş. Ona da Yunanistan adını vermiş. Aralarında bir köy var. "Hiç kavga ederler mi?" diye sordum. "Yok canım", dedi Karl Jansson, "akrabadırlar. Birbirleriyle kız alıp vermişlerdir. Kavgaya etmezler..."

A. Gürgün İsveç'teki Türkiye'de

Kuşkusuz İsveç'te Türkler ve Türkiye ile ilişkili daha pek çok köşk, pavyon, eser vb. var. Biz yeniden alacaklılara dönelim.

Daha sonra da Osmanlı'nın alacaklarını almaya gelen heyetler olmuştu. Elçiler gelmişti. Bunların yazgısı da aynıydı. Bazıları hemen dönüyor, bazıları da takılıp kalıyordu.

Osmanlı'ya olan borçların bir bölümü olarak, Patriot isimli silah ve mühimmat yüklü bir gemi ve ayrıca altı bin tüfek verildi. Sultan bir iyi niyet gösterisi olarak gerisini bağışladı. Osmanlı Devleti ile İsveç arasında diplomatik ilişkiler de böylece gelişmeye başladı.

Yanlarında çok gösterişli heyetlerle, 1733, 1745'te, 1757'de ve 1772'de elçiler geldi. Son gelen Hacı Abdurrahman, Stokholm'de ağırlandıktan ve sarışın İsveçli kadınlardan pek hoşlanmış olmalı ki, ziyaretini birkaç kez yineledi ve her gelişinde aylarca bedava yedi, içti, gezdi. Sosyetenin ilgi odağı oldu. İlk geldiğinde şatafatlı arabalarla, süslü kaftanları ve kavuklarıyla sokaklardan geçerlerken halk kıyıya dizilip hayranlıkla onları izliyorlardı. Ünlü İsveçli ozan Carl Michael Bellman "Türk elçiyi kabul töreninde" isimli şarkısında Hacı Abdurrahman ve adamlarının geçişini anlatır. Hayranlığını, kıskançlığını ve kızgınlığını gizlemez. İris isimli güzelin Abdurrahman'a gönlünü kaptırdığını öfkeli bir üslupla, tıslayarak yazar.

İlişkiler böyle karşılıklı sürüp gitti. İsveç Osmanlı ülkesine heyetler gönderdi. Salt siyasal değil, kültürel ve bilimsel heyetler. Her şeyi merak ediyordu Demirbaş.

Böyle karşılıklı heyetleşerek de epeyce bir karışma olduğu anlaşılıyor.

Bu arada, gelenlerle birlikte yeni sözcükler de yerleşti İsveççeye.

Kalabalık, kargaşa anlamına kullanılıyor.

Kål dolmar: Lahana dolmaları.

Kiosk: Köşk.

Divan: Divan.

Gülle: Kula.

Gömmek: Gömma.

Bur: Bor – ra

Ver: Ger

Siper: spärr (Spaer)

Vb.

Bu karışma kuşkusuz günümüzde de sürüyor. Cumhuriyet dönemi başlarından beri gelen öğrenciler, 1960'lardan beri işgücü akını, 12 Mart ve 12 Eylül ilticacıları, şimdi de evlilik nedeniyle gelenler...

İsveç'te yüz bine yakın Türkiye kökenli insan var. Bunların büyük bir bölümü Konya'nın Kulu kazasından geliyorlar.

Artık guss (kız), len, aboo, güzel, ayna, yalla (yallah), keff (keyif) gibi pek çok sözcük İsveççeye yerleşti. Dahası 2006 yılında "guss" ve "keff" sözcükleri İsveç Yazın Akademisi'nin İsveççe sözcüğüne de alındı.

Artık Türkiye'den yeni gelen bir delikanlı İsveç'te kızlara, "leen guuuuss abooo" diye bir girişle romantik bir adım atabilir.

"Guss" ve "keff" sözcükleri Türkçede yoktur. Bunlar İsveç'in büyük kentlerinde, yabancıların yoğun olduğu bazı varoşlarda, kem küm İsveççe konuşan insanların birbirlerinin dillerini harmanlayıp, birbirleriyle iletişim kurabilme çabası sonucu ortaya çıkan sözcüklerdir. Okullarda İsveçli gençler de bunları, yabancı arkadaşlarına daha yakın olmak, biraz muziplik ya da züppelik olsun diye kullanırlar.

SONSÖZ

Ortaokulda idim. Akşam yemeği yerken babam sordu:

- Siz okulda İngilizce öğreniyor musunuz?
- Evet.
- Patates nedir?
- Potato.
- Domates nedir?
- Tomato.
- Hiç de zor değilmiş, ben bile öğrenirim.

Yaaa, toprağı bol olsun, babamın dediği kadar kolay olsaydı da, herkes aynı dili konuşsaydı ne iyi olurdu...

İsveç Yazın Akademisi Sözlüğü'ne "guss (kız)" ve "keff (keyif)" sözcükleri girince ateşli bir tartışma başladı. Bazıları göçmenlerin İsveççe dilini renklendirdiğini, zenginleştirdiğini öne sürdüler. Diğerleri karşı çıktı.

Tartışmadan bazı görüşleri aktaralım:

- Akademi sözlüğüne binlerce yeni sözcük giriyor, neden bu iki sözcüğe karşı çıkılıyor?
- Seçebileceğimiz daha çok sözcüğe sahip olmamızın ne zararı olabilir?
- Bu lehçeye değer verilirse konuşanların da toplumdaki değeri artar.

- Akademinin "guss" ve "keff"i sözlüğe alması doğru yolda atılmış adımlardır.

- Dilin zayıflaştırılması açıkça görülüyor. Ardı ardına argo sözcükler giriyor.

- Bu tür sözcükler mi bizim dilimizi zenginleştirecek?

- Kuzey kültürünü azıcık tanıyanlar "guss" ve "keff" in yakışmadığını hemen anlarlar.

- Bir dili bu denli bozmak ve yıkmak ne diye?

- Bir dil için önemli olan gramatik ve söz dizimidir. Sözlük küçük bir bölümü oluşturur. O nedenle fazla telaşa gerek yok.

- Türk İsveççesine hayır!

- Dil faşistleri!

- Yaşasın çok kültürlülük!

- Örneğin "kebab" genelde benimsenmiş ve hiç kimse tarafından değiştirilmek istenmeyen bir sözcüktür. Ancak normal yazı dilimiz yerel argo sözcüklerden arındırılmış olmalıdır. Dilimize girmiş bir sözcük ülke düzeyinde genellik kazanmışsa kuşkusuz Akademi sözlüğüne girmelidir. Ancak ne "keff" ne de "guss" göçmen bölgelerinin dışına çıkmıştır.

- Ben doğru İsveççe öğrendim, doğru İsveççe konuşuyorum ve doğru İsveççe konuşmayı sürdüreceğim.

- Gerçek bir İsveçli bu sözcükleri kullanmaz.

- Bu sözcükler Akademi sözlüğüne yakışmaz. Argo sözlükleri var, çok gerekiyorsa onlara alınırlar.

- Fransızlar, İspanyollar, Norveçliler vb. dillerini bizden çok koruyorlar. Dilimizi korumaya çalışmanın yanlış bir yanı yok.

- İsveç'i "Coca Cola"ya "hamburgare"e, "rock'n'roll"e, "mtv"ye, "kent jeepleri"ne vb. karşı koruyabilseydik, ne iyi olurdu!

- Nereye gidiyoruz? Artık İsveç Yazın Akademisi'nin dili koruma görevine dönme zamanı gelmiştir.

Bu tartışmalar Türkiye'de, çok daha sert ve ısrarla, yıllardır yapılmıyor mu? İsveç yerine Türkiye'yi, İsveç Yazın Akademisi yerine Türk Dil Kurumu'nu koysak?!

Ali Nuri Bey Mustafa Kemal Atatürk'ün dil reformuna katkıda bulunmak için Profesör Sven Lagerbring'in Türkçe dili üzerindeki düşüncelerini açıkladığı kitabını kurtarmıştı. Bu kitapta aynı zamanda Türkçe ile İsveç ve Avrupa dillerinin benzerlikleri işleniyordu. Bunu o zamanki ilgililere ulaştıramamış olacak ki, Türkiye'de izine raslayamadım. Şimdi, İlk Türk Dili Kurultayı'ndan tam 75 yıl sonra bu kitabı sunuyoruz. Dil Bayramı'nı kutladığımız şu günlerde bu kitabı araştırmacıların, Türkçeye gönül verenlerin görüşlerine, titiz irdelemelerine, eleştirilerine sunmaktan mutluluk duyuyorum.

Türkçe konusundaki araştırmalara ufak bir katkıda bulunabilirsem onur duyarım.

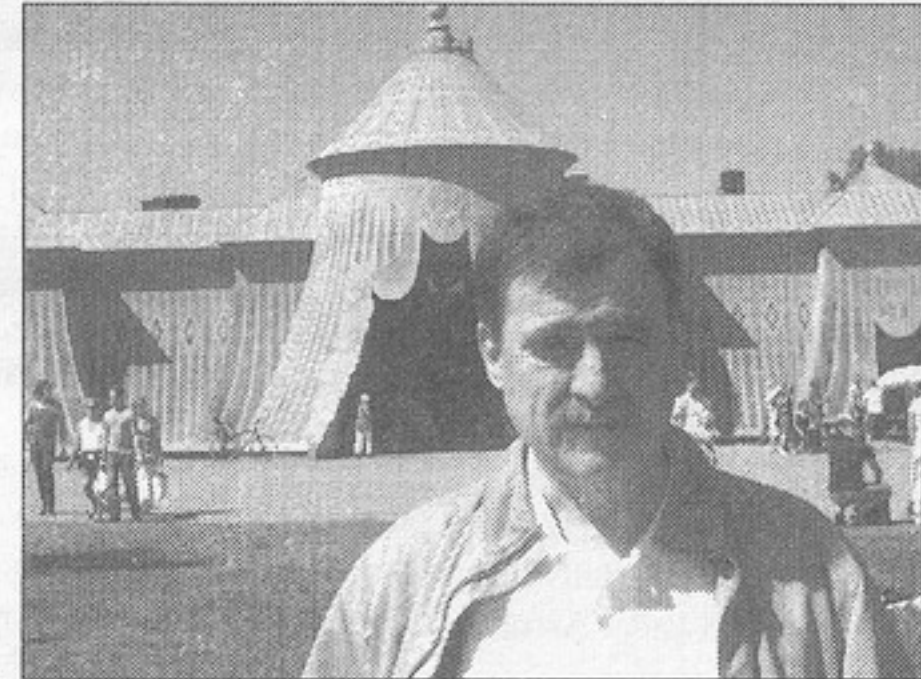
Dil çalışmalarının insanları birbirlerine yaklaştıracığına inanıyorum.

Nice dil bayramlarına...

Eylül 2007 Stockholm

Abdullah Gürgün

agurgun@harbigazete.com

Abdullah Gürgün Stokholm'de Haga Park'taki Türk çadırı (koppartältet) önünde